

Jindřichov

(Heinrichswald),

vesnice, ležící směrem severním od Hranic při okresní silnici 117 km od města vzdálená, v nadm. výšce 466 m s katastrální rozlohou 1644 ha 72 a, má dle posledního sčítání 90 domovních čísel s 631 obyvateli, z nichž je 48 Němců (i s čeledí, která je většinou z okolních německých osad), ostatní jsou národnosti české. Z domovních čísel je 5 samot, a to č. 76. (větrný mlýn), 81. (větrný mlýn), 18. (vodní mlýn), 84. (bělidlo příze) a 78. (hostinec, který cikáni „Cardou“ nazvali. Jméno toto se ujalo i užívá se názvu toho i úředně a na mapách.). Roku 1870 měl Jindřichov 632 obyv. v 77 domech, ač domů přibylo, obyvatelstva ubylo. (Obr. 77.)

Půda jindřichovská náleží ku předhoří hor Jesenických a vybíhá nejvíše Stráží, kde dle podání tábořila silná stráž švédská za války 30leté. Od Nýdeka táhne se pásmo vyvýšenin přes Jindřichov ke Spálovu a nazývá se Kozi hřbety.

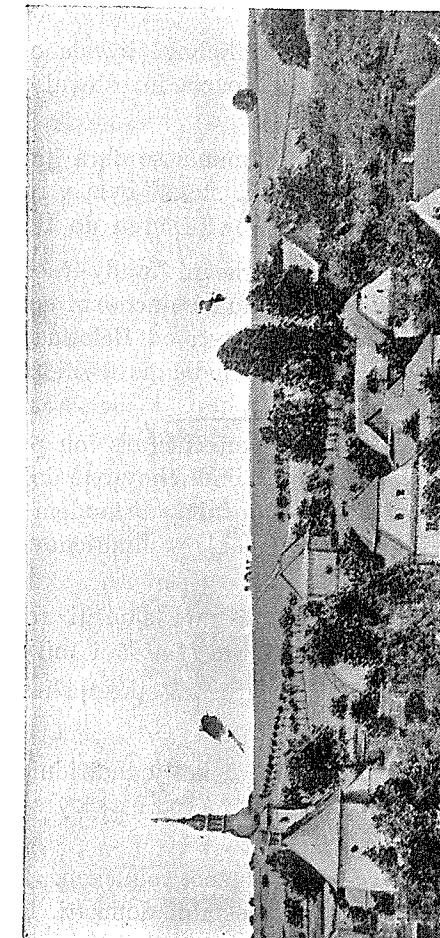
V bařinách lesů jindřichovských počátek běže ze studánky potok Luh, pravý přítok oderský, protéká obcí, sesiluje se třemi potoky v obci, přibírá u Nýdeka potok Hradecný, který vzniká též v lesích jindřichovských. Na západní straně Jindřichova pramení se Ludina, přítok bečevský z pravé strany.

Vznik a původ obce vykládá si lid takto: Jindřichov, sousední obce Partutovice a Dobišov založili 3 bratři uhlíři: Jindřich, Bartoš a Tobiáš (Dobeš). Jindřich usadil se v údolí potoka Luhu a dal tak počátek obci. Jiná pověst nám praví, že obec jmenovala se původně „Dlouhá Ves“, rostla tak, že měla brzy délky $1\frac{1}{2}$ hodiny. Jeden z fojtů nazýval se Jindřich a občané z vděku a ku poctě zasloužilého onoho fojta nazvali obec Jindřichovem. Volný ve své topografii zmiňuje se o Jindřichovu praví, že náležela obec ta od r. 1498 ke zboží hranickému, s nímž sdilela dobré i zlé osudy. Neblahou válkou 30letou byla obec zpustošena, takže zbyla z ní po opravě jen nynější část. Nad Jindřichovem od Podštátu k Odrám táhla se dle zpráv lidových silnice zv. „Hradská“ a dole pod lesem stávalo prý myto, blízko něhož byl i pivovar.

Kostel Nanebevzetí Panny Marie stojí na srázné výšině

uprostřed hřbitova; byl vystavěn na místě velmi chatrného kostelíka sv. Jana Křtitele roku 1752.

Ze staré stavby ponechána byla jen stará dřevěná věž, po-

Obr. 77. Jindřichov.

doby jehlancové, leč i ta roku 1829 zbořena a postavena nová, nákladem obce. Tehdy byl rozšířen také hřbitov.

Varhany koupil za 200 zl. r. 1804 patron.

Na věži jsou 2 zvony, z nichž větší 7 q těžký byl r. 1710 přelit; druhý menší váží 5 q.

Majetkem kostela byl les, zvaný „Betulia“, ve výměře 20—24 mér, který si však jindřichovští, když odpadli od církve katolické, přivlastnili. Bělotínští faráři se však domáhali soudně bývalého kostelního majetku od r. 1732 do r. 1766. Konečně dosáhli toho, že polnosti byly připsány kostelu a les k obroči.

Z dějin kostela. V Jindřichově bývala ode dívna fara. Roku 1454 po resignaci faráře Vencla investoval patron jakéhosi Niklasa.

V zemských deskách připomíná se fara jindřichovská již kolem roku 1499 a 1609, v XVII. století byla v rukou akatoliků, po roce 1622 zrušena a Jindřichov přifařen do Bělotína.

Od roku 1785 naléhaly církevní úřady častěji na to, aby v Jindřichově byla zřízena samostatná duchovní správa, za důvod uvádějice, že jest obec příliš vzdálena od Bělotína, jak kostel tak i škola jsou vystaveny a obec že hodlá postavit píslušné obydli pro faráře.

V září roku 1800 přání uskutečněno s tou podmínkou, aby nejdříve partutovský farář, kam Jindřichov v té době byl přifařen, byl přesazen na jiné obroči s ročním důchodem 400 zl. a pak teprve aby jak v Partutovicích tak i v Jindřichově byly zřízeny lokalie s ročním příjemem 300 zl.

Mimo tuto kongruuu (začež měl sloužiti ročně 105 mší) užíval kurát 2 malých zahrádek ve výměře 1 míry.

Obec r. 1802 vystavěla faru o 3 pokojích s nutnými hospodářskými staveními.

Škola zřízena roku 1811 jako jednotřídní, nyní je dvojtřídní. Ve vsi je Spořitelní a záloženský spolek (Raiffeisenovka).

Jindřichov jest vesnicí výlučně rolnickou. Na usedlostech jest 40 sedláků, 2 podsedníci a ostatní domkaři. Rolníci mají až přes 300 mér pozemků, poli obdělávaných, luk a lesů. Zmínky zvláštní zasluguje péče o lesní hospodářství. Luk je též poměrně mnoho, což umožňuje chov krásného dobytka. Z hovězího dobytka pěstuje se druh kravařský a z koní plémě české, které se vyváží do Pruska. Podobně všimají si hospodáři zdejší i vepřového dobytka, a to plemene buď výhradně yorkshirského aneb yorkshirského domácím zlepšeného. Půda pozemků jindřichovských

je štěrkovitá a ornice plytká, trpíc nedostatkem vápna. Než, chráněna jsou lesy od sev. větrů a bedlivě obdělávána, rodí s dostatek zvláště dobrého žita a ovsa.

V obci jsou 2 kováři, 2 obuvníci, krejčí, 2 švadleny a 4 tesaři, 4 hostince, 4 kupecké krámy a řezník.

V Jindřichově zachovaly se mnohé starodávné zvyky a pověry o Štědrém dni, o Božím narození, o sv. Štěpáně, o svatých 3 králech, o velkonocích, na sv. Jiří, o sv. Duše a o hodech.

Jindřichovský rychtář měl povinnost v čas války míti pochotově jezdce, který vojsko po cestách tamními lesy převáděl. K tomu měl dlouhý meč, zvláštní sedlo i oděv.

Obecní majetek. Pozemkový majetek obecní jest sice rozsáhlý, leč málo výnosný. Lepší role odprodala obec k úhradě výloh způsobených stavbou školní budovy, ponechavši si poli na 3 měřice, luk 24 měřic, z nichž berou užitky chovatelé plemenných býků obecních. Louka v Podevsí patří „dolanskému“ a nad dědinou „hořanskému“. Tam má též díl asi na 2 fúry sena varhaník a rovněž takový díl i farář.

Lesy obecní jsou dva: Dolní na 3 měřice, Horní na 4 měřice.

Obecní budovy: Škola, fara, obecní hospoda č. p. 69. a chudobinec č. p. 13.

Obecní rozpočet na r. 1908: Vydání 4477 K 51 h, příjem 1319 K 86 h; schodek 3157 K 65 h hradil se 65% obecní přírážkou k přímým daním, které obnášely 4857 K 54 h.

Pojmenování tratí. Přední a Zadní pole, Padělky, Malé Padělky, před a za Potoky, Rovňa, pod Hůrou, na Vartě.

Nejstarší rody na gruntech: Bartošův, Dittrichův, Hermannův, Klézlův, Klimkův, Lacinův, Ondrův, Pešlův, Prokešův, Remešův, Strýkův, Vaňkův, Vinklerův.

Živelní neštěstí: ohně bývají zřídka kdy a to jen ojedinělé předměty, povodně jsou vyloučeny pro výhodnou polohu obce na náhorní rovině.

Osada Jindřichov táhne se v délce 3 km po obou stranách potoka Luhý. Stavení jsou po jednotlivu v zahradách. Každý grunt má vlastní cestu ke svým polím. Uprostřed osady jest kostel, fara a obecní hospoda, pod nimi škola.

Selské statky mají rozsáhlé dvory ve čtyřhran se všech stran uzavřené. Obydlí pro hospodáře jest po jedné straně vjezdu, pro výměnkáře v protějšku. Po obou stranách jsou komory a chlévy. Kůlny (podkolní) jsou dvě: přední a zadní, opatřené vraty. Stodoly stojí opodál o samotě na zahradě.

Stará obecní pečeť je z r. 1766 se znakem obce Jindřichovské. Uprostřed stojí dřevorubec se sekou na rameně mezi lesními stromy. Kolem znaku lze čísti nápis: PECZET * OBCZE * HINRICHSWALDSKEY * 1766.

Kelč¹⁾

(gen. do Kelče, lok. v Kelči). Město Kelč rozkládá se v jiho-východním cípu okresu Hranického při potoku Juhyni, levém přítoku Bečvy, v nadmořské výši 322 m na $49^{\circ} 23' 20''$ sev. šířky a $35^{\circ} 33' 20''$ vých. délky, 11·6 km jv. od Hranic. Průměrná teplota roční + 8·1° C.

Vystavěno jest na mírném svahu; nová část města, t. zv. „vrchní konec“, jest na kopci; tam jest náměstí obdélníkové, dosti prostranné, s domy jednopatrovými a přízemními. Staré město, t. zv. „dolní konec“, prostírá se níže; nejnižší částí města protéká Juhyně. (Obr. 78. a 79.)

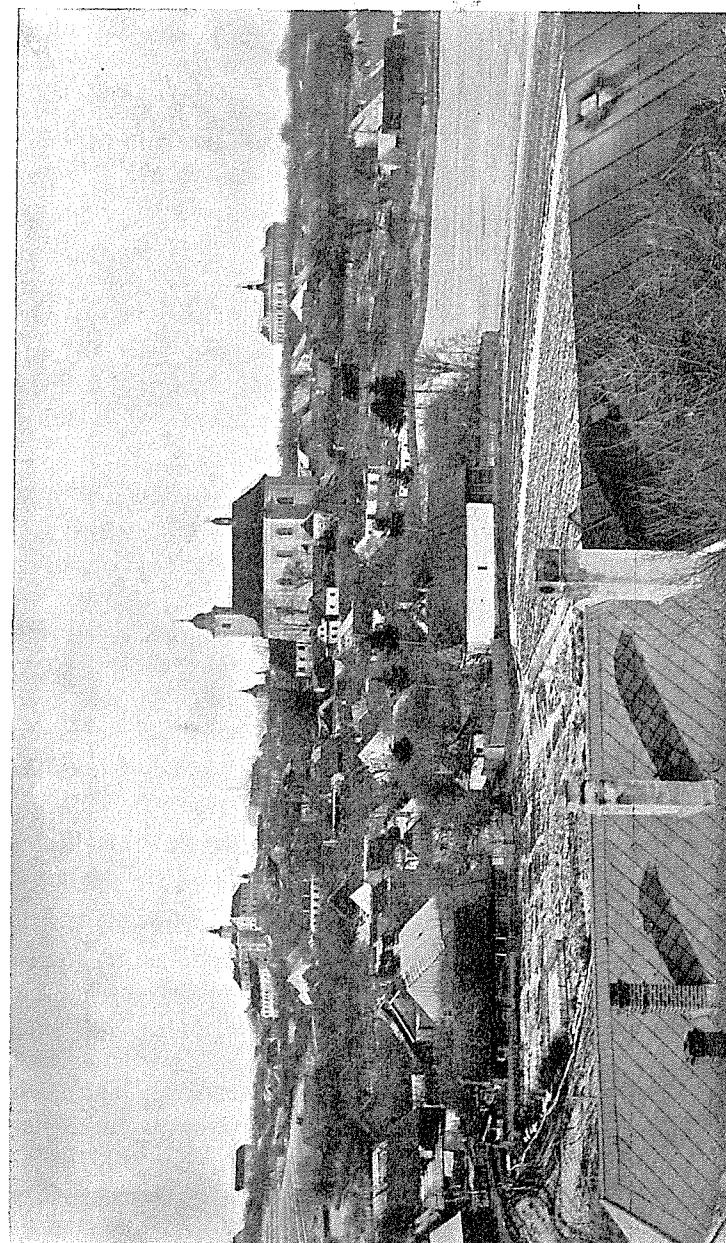
Ulic nepravidelných má Kelč několik a též domových skupin. Nejznámější z nich jsou: Na Zvěřinci, ve Šnobolince, Sázany, u Boží muky, Cihelny, pod Pivovarem, na Vale, Lázenky, na Školisku, na Ulicách atd.

I různé části pozemků (trati) mají svá jména: Na Strážném, na Hrbě, pod Šibenkou, na Kobylníku, na Heršičkách, u Kameňa, na Prokopci, na Křivém, na Drahách, nad Skalkou, u Dobroníz, na Svatém, v Jalovči a p.

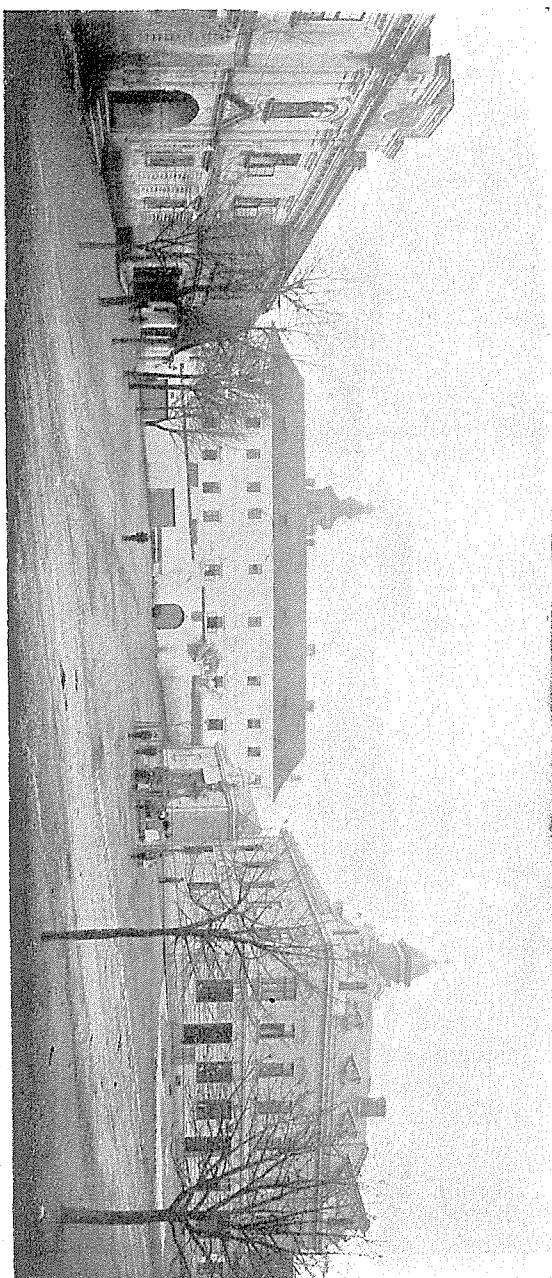
Ze staveb vyniká budova školní, kostel, fara, arcibiskupský zámek, parní válcový mlýn Jana Strnadla, dům obchodníka Brix. (Obr. 80., 81. a 82.) Radnice je staré stavení, které čeká opravy až bude zřízen okr. soud, o něž se město Kelč již delší čas uchází.

Obec politická skládá se ze dvou katastrálních obcí, Staré Kelče (Starého města) = 513 ha 51 a s čistým výnosem

¹⁾ Dle zprávy Frant. Duška, ředitele měšťanských škol.

Obr. 78. Pohled na Kelč.

Obr. 79. Zámecké náměstí v Kelči.

katastrálním 9805 K 76 h a Nové Kelče (Nového města) = 791 ha 24 a s čistým výnosem katastrálním 12.665 K 86 h. Celková rozloha = 1304 ha 74 a s katastrálním výnosem 22.471 K 62 h.

Obecní majetek vykazuje jmění: v domech obecních 232.500 K, v obecních pozemcích 45.810 K, v tržném 1500 K, v cenných papírech (garanční fond spořitelny) 10.100 K, úhrnem 289.910 K. Dluhů má obec 211.216·42 K. V r. 1907 byl veškerý příjem obce 65.338·88 K, vydání 59.764·92 K; hotovost 1. ledna 1908 573·96 K.

Rozpočet na rok 1908 vykazuje: potřebu 40.000 K, úhradu 25.082 K, schodek 14.918 K, který jest uhraditi 150% přírāžkou obecní.

Celková výměra majetku obecního jest 90 ha 1 a s čistým výnosem katastrálním 880 K 22 h.

S Kelčí od pradávna souvisí osada **Posvátno**, která za dob dřívějších byla robotou podrobena faráři keleckému. Mistní pověst vykládá původ Posvátna takto: „V době, kdy Kelč byla ještě pohanskou, přišli kazatelé, kteří obrátili část města na víru Kristovu, nazvali ji „Posvátnem“ a zřídili z ní zvláštní obec, podělivše zároveň na víru obrácené obyvatelstvo nejlepšími pozemky.“ Zajímavé jest, že Posvátno není osadou souvislou, ale má čísla (počtem 62) umístěná v různých částech města.

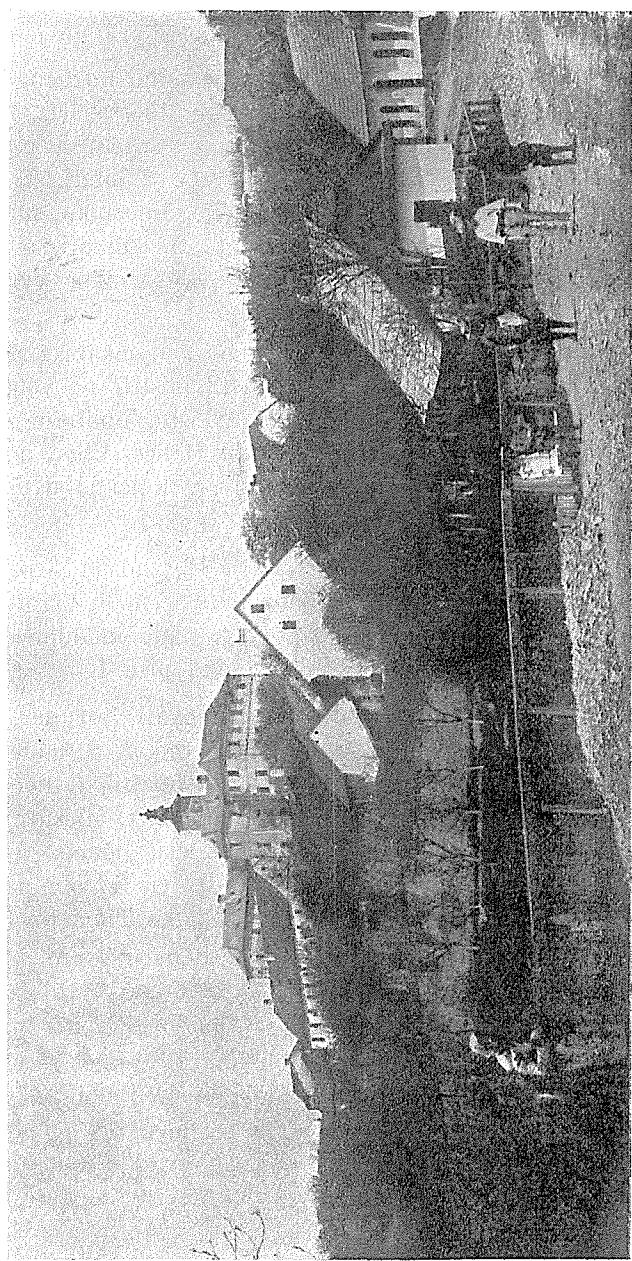
Politicky splývá Posvátno úplně s městem.

Město Kelč volí 24členný výbor, městská rada skládá se ze starosty a 6 radních.

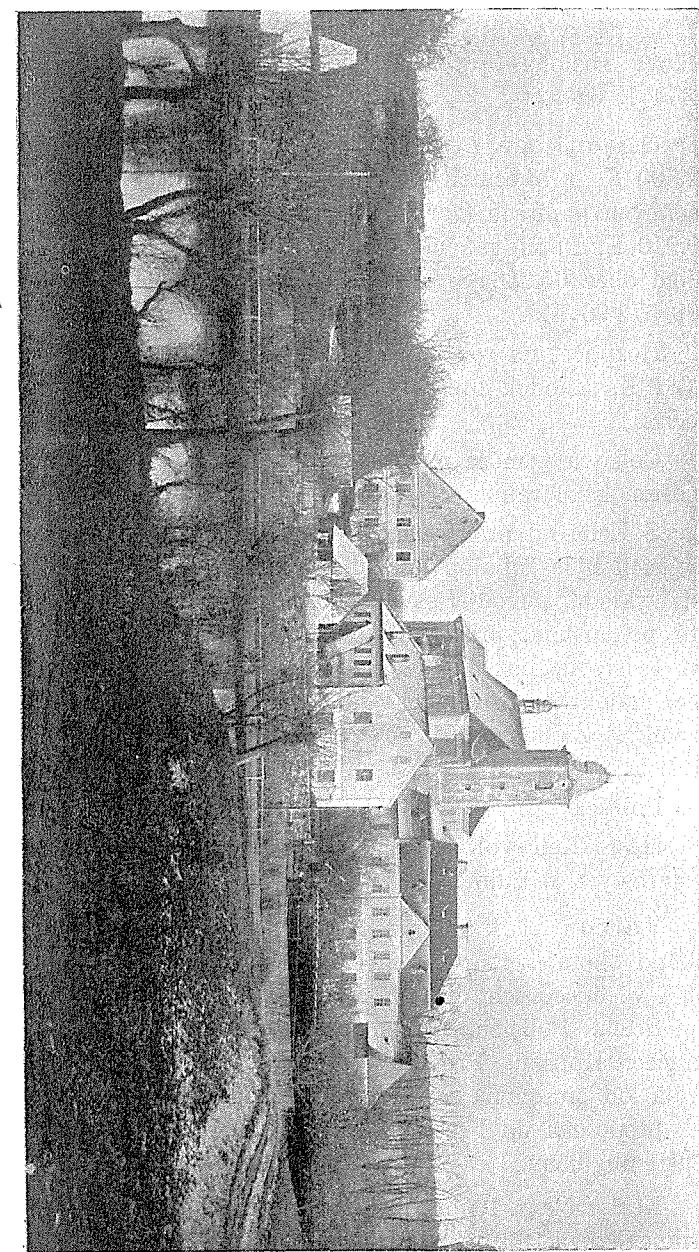
Velkostatek ve výměře 152 ha 77·5 a náleží knížeti-arcibiskupu olomuckému. Pozemky a dvory arcibiskupské rozloženy jsou i v sousedních obcích, a to v Horních a Dolních Těšicích, Němeticích, Policích, Komárovicích, Kladerubech, Zámrskách, Skaličce, Rousku, Provodovicích, Všechovicích. Správa statků bývala od pradávna v zámku keleckém, v novější době byla však přenesena do Všechovic. Zámek kelecký je nyní sešlý a jen z části obydlený.

Kelč měla r. 1900 ve 421 domě 2449 obyvatelů, mezi nimi 5 evangeliků a 16 židů. Dle národnosti bylo 2446 Čechů, 3 Němci. R. 1830 načítáno v Kelči a Posvátném dohromady 351 domů

Obr. 81. Knížeči arcibiskupský zámek v Kelči,

14

Obr. 80. Staré škola, kostel a fara v Kelči.

se 2415 obyv., kteří chovali 125 koní, 272 kusů hovězího dobytka a 104 ovcí; r. 1870 bylo domů již 618, ale obyvatelů jen 2414.

Hlavním zaměstnáním obyvatelstva je polní hospodářství a řemesla; z řemeslníků jest zde 33 obuvníků, 15 krejčích, 4 švadleny, 12 dýmkářů, 5 stolařů, 5 pekařů, 6 řezníků a uzenářů, 3 kováři a podkováři, 2 sedláři, 2 natěrači, 2 siňaři, 2 koláři, 2 soustružníci, 2 klempíři, po 1 strojníku a zámečníku, pilníkáři, tesaři, staviteli, voskaři a perníkáři, cukráři, knihaři, sklenáři, hodináři, holiči, komínkaři, punčocháři, provazníku, vyrabiteli sodovky.

Zvláštního povšimnutí zasluguje řemeslo dýmkářské, kterým se živí asi 80 dělníků, zaměstnaných u 12 mistrů po větší část roku; výrobky zdejší těší se na trzích zvláštní oblibě a zasílají se hojně do Vídne, Štýrského Hradce, do Haliče, Uher, ano i do Ameriky. Průmysl dýmkářský zaveden byl v Kelci před více než 80 roky.

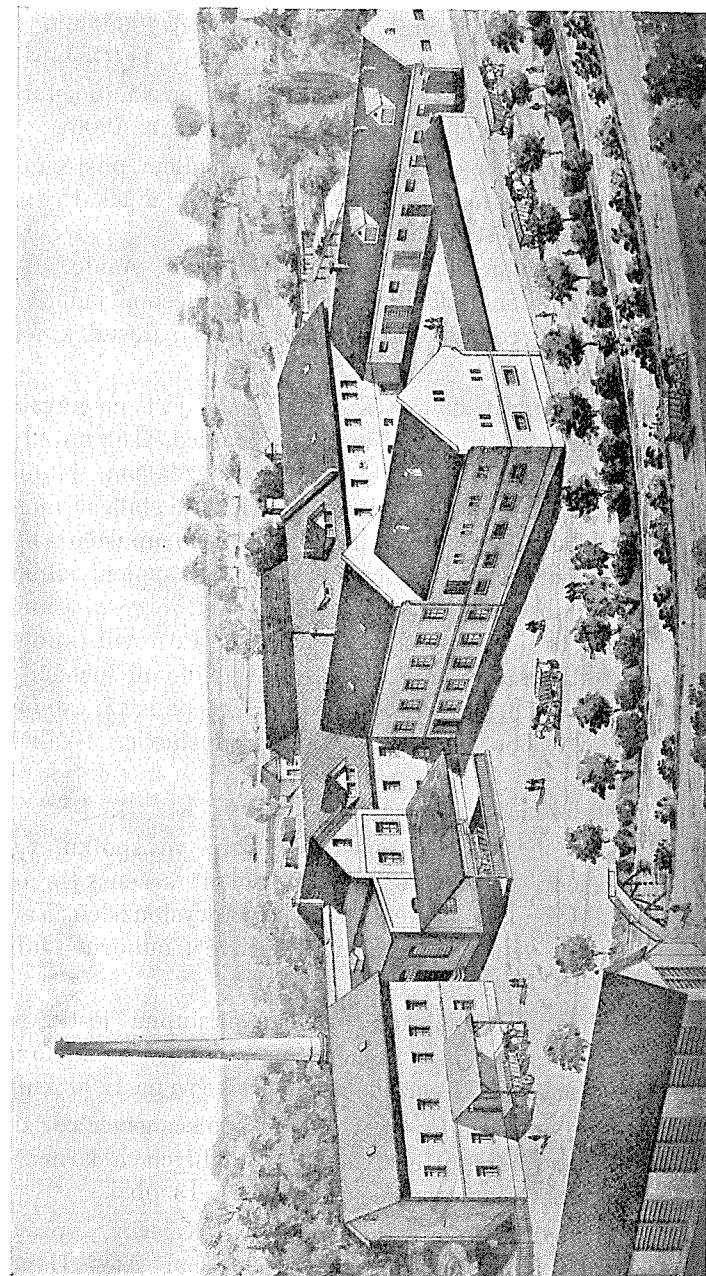
O b c h o d n í k ú zbožím smíšeným je 12, zbožím střížným 6, vejci a máslem 5, kožemi 2, zeleninou a ovocem 3, výrobky cukrářskými 2, prodejem lichových nápojů 2, nádobím hliněným 1, prodejem křížů a kamenů náhrobních 1, časopisů 1.

Z p r ú m y s l o v ý c h z á v o d ú jmenovati jest na prvném místě parní válcový mlýn, jejž nynější majetník J. Strnadel, starosta města, značně rozšířil a novými stroji opatřil. O něco niže při Juhyni jest ještě menší mlýn vodní „Valcha“. Mlékárny jsou dvě, z nichž každá zpracuje asi 700 l mléka denně. Akciová společnost „Mundus“ ve Vidni má zde filiálku na výrobu nábytku z ohýbaného dřeva, nedávno byla zde i filiálka Thonetova.

Trhy týdenní vždy ve čtvrtek jsou nepatrné pro blízkost větších měst Hranic a Val. Meziříčí; za to hojně bývají navštěvovaný trhy výroční, 7 dobytčích a 5 výkladních.

Trhy dobytčí jsou: 1. druhé pondělí po Hromnicích, 2. první pondělí před sv. Josefem, 3. druhé pondělí po Filipu a Jakubu, 4. první pondělí po Navštívení P. Marie, 5. první pondělí po Pozdvižení sv. kříže, 6. druhé pondělí po sv. Václavu, 7. první pondělí po sv. Alžbětě. Trhy výkladní jsou vždy v úterý po 2., 3., 4., 5. a 7. trhu dobytčím.

Ú s t a v y p e n ě z n í . 1. září r. 1907 zahájila činnost Spo-

Obr. 82. Parní válcový mlýn J. Strnada v Kelči.

řitelna města Kelče; do 31. prosince 1907 měla vkladů 72.501·31 K od 103 vkladatelů, peněžní obrat do toho dne byl 196.966·62 K.

Kromě spořitelny jsou v Kelči ještě záložny 4: Občanská (zal. r. 1873), Rolnická (zal. r. 1888), Kontribučenská (nejstarší) a Spořitelní a záloženský spolek (Raiffeisenka, zal. r. 1906).

Úřady a veřejná opatření. Kelč je sídlem poštovního a telegrafního úřadu, četnické stanice o 3 mužích, 2 lékařů, obvodního a městského, jest zde též lékárna.

Od r. 1890 domáhá se město Kelč okresního soudu, a ač bylo jeho zřízení od sněmu již r. 1895 doporučeno, jelikož je Kelč střediskem dosti rozsáhlého obvodu, nedošlo dosud k jeho uskutečnění.

Komunikace. Rozkvětu Kelče nemálo jest na závadu, že se ji nedostává železničního spojení. Stanice Černotín-Kelč na lokálce Hranice—Vsetín jest 8 km vzdálena, stanice Kunovice na dráze Kojetín—Bílsko 4 km. Křivda stala se městu Kelči, že při stavbě městské dráhy Kojetín—Bílsko upuštěno bylo od původního vyměření přes Kelč do Krásna. O spojení silniční postaráno jest s dostatek; v obci kříží se 2 okresní silnice I. třídy, a mimo to jsou i 4 silnice II. třídy. Poštovní spojení s Hranicemi je dvakrát denně. O spojení telefonní uchází se obec. Soukromý telefon má kniže-arcibiskupské panství; spojení jest ze zámku zdejšího do Všebovic, Rajnochovic, Skaličky a dvoru Kamence.

Obecní chudobinec má nyní fond 6201·07 K.

Spolky. Život spolkový soustřeďuje se: ve spolku Čtenářském, Hasičském, Tělocvičné jednotě „Sokol“ s ženským oddílem, Hospodářském, Včelařském, Vojenských vysloužilců, Katolické besedě, spolku ženském „Boženy Němcové“, odboru „Jubil.“ jednoty lidumilů na Moravě.

Pěkná knihovna Čtenářského spolku přístupna jest i nečlenům (má 1237 čísel); také hojně čtou se knihy z knihovny Katolické besedy (má na 500 svazků, ročně přečte se na 1200 knih).

Živnostnictvo sdruženo jest ve dvou společenstvech: živnosti remeslných (140 členů) a živnosti svobodných a koncesovaných (120 členů). Obvod společenstev zabírá 13 obcí.

Prosluli rodáci kelečtí: Bratr Jan Kelecký, správce sboru bratrského v Moravičanech, † r. 1599, Jan Aleš Hanáč,

misionář r. 1710 v Uhrách zemřelý, Tomáš Fryčaj, přítel a spolužák Galašův, nar. 12. července 1759, jeden z buditelů moravských, zemř. 23. června 1839 jako farář v Obřanech u Brna. Složil rozšířený kancionál katolický, vydal r. 1813 svazek Galašových veršů jako „Musu moravskou“ a vydal životopis svého přítele Galaše.

Roku 1885, 29. června, zasazena byla na rodném jeho domě (č. 6. na náměstí) pamětní deska s nápisem: „Zde se narodil v roce 1759 Tomáš Fryčaj, kněz, spisovatel.“ Polnosti své (13 měřic) rozdal Fryčaj 27 rolníkům, čímž si pojistil v Kelči trvalou památku. Obraz jeho, malovaný moravským malířem O. Švandou, visí v obrazárně zemského musea v Brně.¹⁾ S povolením předsednictví a kuratoria dali jsme pořídit fotografický snímek. (Obr. 83.)

V Kelči narodil se r. 1840 Fr. Perútka, prof. náboženství a okresní školdozorce a r. 1846 Ant. Machač, prof. ústavu ku vzdělání učitelek v Brně, dlouholetý okresní školdozorce a peda-

¹⁾ Pod obrazem čteme:

„Thomas Fritschay Moravus Kelicensis ex districtu Preroviensi, natus Imma Juli 1759, ordin. in Presb. 1783, paroch: loci ab an: 819. Obiit ultra septagenarius die 23. Junii 1839. — Prius ante C. R. Translt: ad inclem | C. R. m. sil. Gubrnum ab an: 808 usq. ad 819. In paucitate dierum suorum ades paroch: & Ecclsm: renovaverat, turrim parv: ádi | fie: & aditum gradibus comodis decoravit; præterq. qd longe ante, ut popul: scriptor pat: slav: & autor Cancionalis | catol: edit: VII ac alior: oper: Eccles: moravie: suo tempore, perutilium, eruditæ illustravit.

Slave! memoria viri Tui sit tibi in benedictione.

Requiescat in pace, hic post crucem Schottneriam sepultus.“

Pinxit Josef Schwanda (1796—1829).

Opsal s laskavou ochotou p. tajemník baron Helfert.

Po česku:

„Tomáš Fryčaj, Moravan z Kelče z kraje Přerovského, nar. 1. července r. 1759, na kněze posvěcen r. 1783, místní farář od r. 1819. Zemřel vysoký jsa sedmdesátník dne 23. června 1839. Dříve c. k. translator u sl. c. k. mor. slezského gubernia od r. 1808—1819. V krátkém čase svého působení obnovil farní budovu a kostel a postavil malou věž; dlouho však před tím jakožto lidový spisovatel vlastenecký, slovanský a jako autor Kancionálu katol. vyd. VII. a jiných děl cirkevních moravských, svého času přeužitelných mezi vzdělanci vynikal.

Slovane! památcé svého muže žehnej!

Ať odpočívá v pokoji zde pochován za křížem Šotnerovým!⁴⁾

Maloval Josef Švanda (1796—1829).

gogický spisovatel. Když byl dán na odpočinek, udělen mu titul c. k. školního rady; zde narodil se též dr. Pastrnek, znamenitý slavista a univ. prof. v Praze.

Obr. 83. Tomáš Fryčaj.

Školství. Dle starého podání bývala škola nejprve v chaloupce č. 118, vedle starého hřbitova u kostela, později byla přenesena do chalupy č. 69. Oběma místům říká se dosud „Na školisku“.

Roku 1714 byl rektorem v Kelci Jan Jiří Reger, jak sám poznamenal na titulním listě staré gruntovní knihy kelecké. Roku 1820 vystavěna byla stará jednopatrová budova školní proti kostelu; byla dvoutřídní a později trojtřídní; v r. 1877 rozšířena byla na čtyřtřídní, r. 1878 na pětitřídní a r. 1882 na

Obr. 84. Nová školní budova v Kelči.

šestitřídní. Jelikož stará budova školní nestačila, takže nutně bylo přikročiti ke stavbě budovy nové, podána žádost, by povoleno bylo zřídit v Kelci měšťanskou školu chlapeckou. Žádosti té bylo vyhověno r. 1898, ale s vyučováním mělo se započítí, až bude postavena budova všem zákonitým předpisům vyhovující. Nádherná dvoupatrová budova školní dostavěna r. 1901 nákladem

231.000 K a začátkem šk. roku 1902/3 otevřena 1. třída měšť. školy chlapecké. Dívčí škola měšťanská zřízena r. 1904. (Obr. 84.)

Nyní umístěny jsou ve společné budově školní pod společnou správou trojtřídní měšťanská škola chlapecká s 99 žáky (začátkem školního r. 1908/9), trojtřídní měšťanská škola dívčí s 84 žákyněmi a pětitřídní smíšená škola obecná se 374 žáky a žákyněmi.

Se školou měšťanskou spojena jest i pokračovací škola průmyslová a hospodářský běh učebný.

Obvod školní zabírá město Kelč s Posvátnem, Horní a Dolní Těšice. Do škol měšťanských chodí hojně i mládež ze sousedních obcí školních.

Ředitelem škol jest František Dušek. Správcové školy obecné, kteří v Kelči déle působili: Jan Jiří Reger, Vinc. Výstřela (1820—1861), Fr. Daněk (1861—1877), Fr. Křička (1877—1892) a Ant. Svěrák (1892—1907). Knihovna žákovská školy měšťanské měla koncem šk. roku 1908 254, školy obecné 162, knihovna učitelská, společná, 380 čísel.

Učebné pomůcky jsou ve stavu dobrém, a z větší části nové a účelné.

Podpůrný fond školní, jejž založil ředitel Fr. Dušek, nastoupiv úřad svůj r. 1902, vykazuje 365·57 K. Na ošacení chudé mládeže školní jest Křičkův jubilejní fond pod správou Čtenářského spolku jako zakladatele.

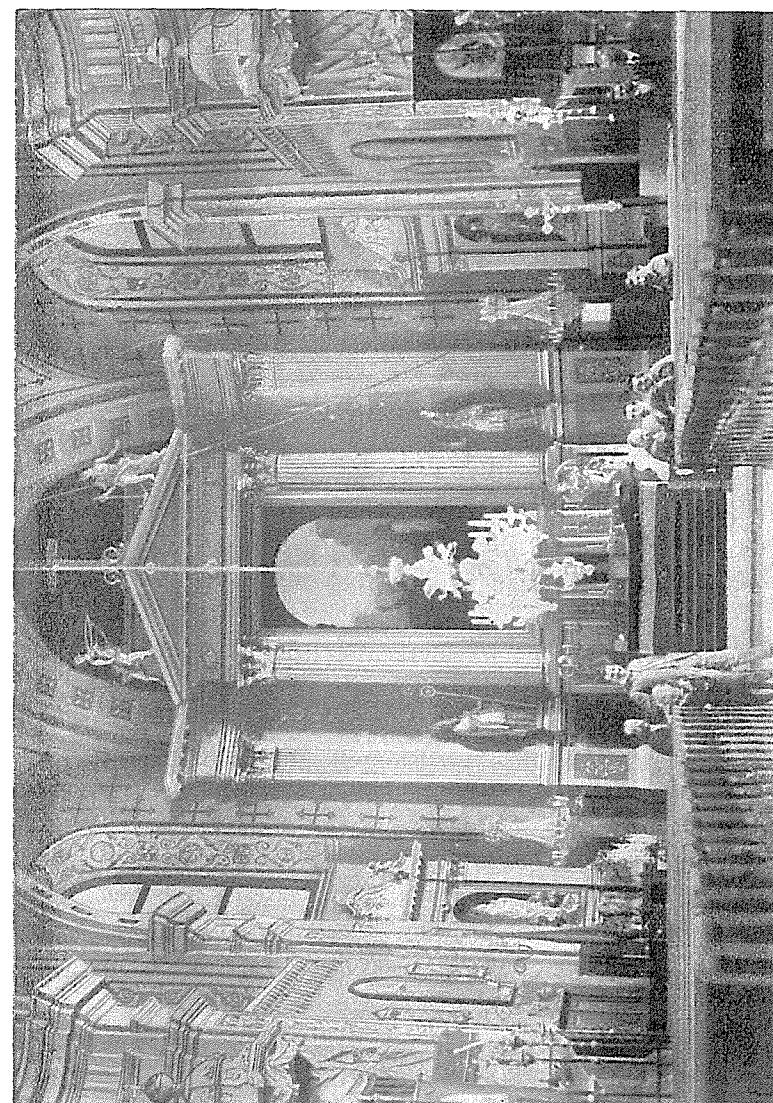
Fara v Kelči připomíná se již ve stol. XIII. za biskupa Konráda. Farní děkanský chrám zasvěcen je sv. Petru a Pavlu; původně byl dřevěný, avšak ve stol. XVIII. přestavěn byl v nynější podobu. V r. 1908 opraven byl nákladem 17.000 K. (Obr. 85.)

Patronem chrámu je kníže-arcibiskup olomucký. Duchovní správu obstarává farář se dvěma kooperatory. Nynějším farářem jest od r. 1907 Cyril Bařinka.

K farnímu obvodu keleckému patří též obce Dolní a Horní Těšice, Lhotka, Rousko, Babice, Zámrsky, Skalička (v okrese Hranickém), Komárovice, Kladeruby a Němetice (v okrese Valaš.-Meziříčském). Obec Ústí s osadou Novosady vyloučena byla z farního obvodu keleckého r. 1907 a přidělena obvodu hranickému.

Kromě farního chrámu jest v Kelči ještě filiální kostelíček sv. Kateřiny, který jest majetkem obce, a býval, jak pověst praví,

klášterem; do dnes spojen jest chodbou podzemní se zdejším zámkem. R. 1852 zapálen bleskem vyhořel úplně a ponechán

Obr. 85. Vnitřek chrámu Páně v Kelči.

svému osudu až do roku 1874, kdy ze sbírek a peněz měšťanů byl opraven; zcela opraven byl r. 1908 nákladem obce (2600 K.). Od r. 1904 slouží se v něm mše pro školní mládež.

Stanislavu Pavlovskému, biskupu olomuckému, nutno připsati vedle obnovení fary také založení kostela sv. Kateřiny. Že tomu tak bylo, dá se soudit ze znaku jeho, který byl na oknech (půlměsíc a hvězda), jakož i na vrcholcích věží.

Stanislav bydlival na zámku keleckém. Aby měl bliže do kostela, vystavěl si jakousi zámeckou kapli. Vedle kostela snad též on založil ženský klášter, který stál na místě vedle domů čís. 21, 20 a 19 (ale starého číslování).

Kostel i klášter shořely, klášter neobnoven.

Kelč náleží mezi staré osady moravské. To jest patrno ze starobylého jména samého a ze zprávy, která se nám dochovala z r. 1222 ve sporu vedeném o Hranice mezi klášterem hradiským a Rajhradským. Tam mezi jiným se praví, že území hranické sahalo po silnici, která vede ku Kelči. Byla tedy Kelč již tehdy místem důležitým. Asi v polovici XIII. stol. zakoupil biskup Bruno osadu Kelč a brzy po tom blízkou ves Polom, nad niž založil hrad Šaumburk. Sázany, část Kelče, připominají se již r. 1131, když olomucký biskup Jan od vévody Oty zakoupil Kroměříž a některé dědiny kolem Kelče. Také v Kelči nalezeny popelnice, což předhistorické osazeni tam předpokládá.

Nejstarší datum v listinách keleckých o Kelči jest v privileji biskupa Stanislava Pavlovského z roku 1588, pro poddané faráře keleckého — obci Posvátnu.

Tam se praví:

..... jsou před nás předstoupili purgmistr, fojt a konšelé i všecka obec posvátnská, poddaní kostela našeho keleckého, v ponížnosti prosice, abychom jim ty svobody, kteréž sobě od předků našich slavné paměti biskupa Brunny (Bruno ze Schaumburku 1241—1281) a od biskupa Petra (1312) potvrzene mají, stvrđiti a do tohoto listu našeho vepsati poručiti ráčili

List, zakládajici faru a obec Posvátno jest z roku 1252 neb 1267.

Obec Posvátno byla povinna robotami, desátky a jinými platy. Farář kelecký byl pánum jich neobmezeným až na záležitosti kriminální, ve kterých Posvátno podléhalo vrchnosti kelecké.

Časem se poměry Posvátna měnily, zejména za času válečných. Fara asi za bouří husitských zanikla a obnovena Stanislavem Pavlovským a s ní upraven i poměr obce Posvátneské.

Dle latinské listiny biskupa olomuckého Mikuláše z roku 1389 jest Kelč městečkem („in oppido nostro Kelcz“).

V listině té zrušuje biskup Mikuláš odumrtí s podmínkou, že Kelč bude opevněna od obyvatelstva zdmi a hradbami, parkany, branami i příkopy a jinými prostředky, nutnými k obraně a statrati se o obranu i věci nutné.

Opevnění toto týkalo se jistě jen okolí nynějšího zámku. Staré město byla vlastně jen jedna ulice dolů ke kostelu, který odedávna stál na nynějším místě.

Na bývalé opevnění ukazují názvy: Na Valech, za Branou.

Dolní brána stávala hned pod radnicí, horní asi na místě nynějšího domu Vlčkova.

V majetku kostela olomuckého zůstala Kelč až na naše časy, byvši různým pánum dávána v zástavu. (Roku 1400 zastavena Hereši Smetanovi z Modřic za $242\frac{1}{2}$ kopy a 16 grošů, r. 1406 Jindřichu z Bystřice za 200 kop, před r. 1451 měl ji Sigmund z Bitova, r. 1451 Jan z Cimburka za 1500 zl, r. 1455 Jan Beneš z Heršic za tutéž sumu, r. 1466 koupil ji od předešlých Jiří z Lauštějna, r. 1469 král Matyáš zapisuje městečko své Kelecké Vladislavu Bělikovi z Kornic čili Legnuchy za 300 zl., roku 1493 král Vladislav odstupuje své právo na tvrz a statek Kelč Dobšovi z Boskovic a Černé Hory, r. 1519 vykoupil biskup Stanislav lenní dvory před Kelči od Marty z Miličína za 632 zl. = 360 zl. uherských zlatých peněz a 332 zl. bílých českých grošů (1 zl. po 30 gr.), r. 1533 jest zástavním pánum Beneš Černohorský z Boskovic. Ve zvláštní oblibě měl dojista Kelč mocný biskup Bruno, který se tu i několikrát zdržoval a nejeden list tu svým jménem a pečeti opatřil, ji městským zřízením dle práva magdeburského obdařil; založil rozsáhlé včeliny, které na starosti měl olomucký kustos kanovník, začež bral ročního platu 4 hřívny, desátky a pozitk ze dvou lánů, vyjímaje peníze právní.

Jednotlivé události dle postupu času sestaveny jsou následující:

R. 1270 jmeneje se Kelč městem (civitas).

R. 1383 biskup Petr zavazuje Mikuláše fojta z Police, aby udržoval v pořádku mosty na cestách k mýtu v Kelči.

R. 1389 propůjčuje biskup Mikuláš Kelči právo odumrtí.

R. 1390 veden spor o dvůr před Kelči mezi Vojtěchem z Palcendorfu (Paláčova) a Václavem z Kelče; biskup potvrdil

rozsudek v ten smysl, aby Václav zaplatil 20 hřiven Vojtěchovi, chce-li dvůr podržeti.

R. 1391 fojt Ondřej zastavuje své fojtství v Kelči Ludkovi z Hučenovic za 50 hřiven.

R. 1394 biskup svoluje, aby Mikšík z Kelče směl prodati léno, totiž dvůr v Sázanech Štěpánu z Roketnice.

R. 1395 poukazuje se Anně, manželce Peška z Opatovic, 40 hřiven věna na dvoře v Sázanech. — Spor a jeho vyřízení o vybíráni mýta mezi panstvím biskupským a panstvím Lacka z Kravař.

R. 1396 stalo se dohodnutí o mýta u Mezříči a Kelče mezi Lackem z Kravař a biskupem Mikulášem.

R. 1415 Bohuš z Opatovic a Kelče a příbuzní ujednali dohodu o nástupnictví v držení dvora u Kelče.

R. 1424 pořízena listina, líčící velmi důkladně církevní poměry v Kelči, v níž děje se zmínka též o kostelu Matky Boží. (Snad bývalý kostel na Horeckách).

R. 1429 byli Kelečtí přepadeni davem Táboritů vedených Havlem Drastilem z Kojetína; město i zámek vypleněny.

R. 1442 Bohuš z Opatovic má v Kelči dvůr na Starém městě, 4 lány, 6 podsedků a 3 hřivny činže v Sázanech.

R. 1455 vystavěna tvrz a založeny rybníky.

R. 1460 Pavel z Hrádku a Kelče dostává od biskupa v léno dvůr u Kelče.

R. 1466 psal se dle Kelče jakýsi Zdich, jenž páchal loupeže s Buriánem Puklici ze Štramberka.

R. 1475. Přf. Pan Jindřich ze Sovince připovídá se k Buchlovu na místě Keleckých měštanů.

R. 1481 zbavují se Kelečtí dávek, robot a hlidek na tvrzi. (Nedlouho před rokem tímto Kelč byla vypleněna a vyhořela).

R. 1486 připomíná se v Půhonech pí. Elška Kelecká.

R. 1493 povoleny v Kelči dva trhy od Vladislava, krále Českého, na prosbu Dobeše z Boskovic, pána Kelče. Jeden na sv. Jakuba a Filipa, druhý na Povýšení sv. kříže.

R. 1550 dovoluje se Prokopu Pavlátnovi dolovati na všechny rudy u Zámrsk.

R. 1551 biskup Jan povoluje zřízení cechu řeznického.

R. 1553 domáhají se Kelečtí svého starého práva porážeti dříví v horách šaumburských.

R. 1555 pouští biskup Marek Kelecký pivovar za 6 zl. činže.

R. 1580 Kelči dovoleno koupiti Dolní mlýn a vystavěti při něm valchu. — Téhož roku vykoupili se Kelečtí od robot dvora panského za roční poplatek 20 zl., od vyšenkování 4 dreilingů vína za poplatek 40 zl.

R. 1588 vydána privilej obci Posvátnu.

R. 1617 najala obec Kelč panství kelecké na 6 let za ročních 2200 zl.

R. 1619 vzbouřili se Kelečtí, ale přijati jsou r. 1628 opět na milost od kardinála Dietrichštejna se závazkem zaplatiti roční poplatek 40 zl. a sloužiti requiem v den úmrtí jeho.

R. 1647 16. ledna město od Švédů obráceno v popel. Měšťané utekli se do zámku, kde se ubránili.

R. 1654 má Kelč 124 usedlých (sedláků), z nich na rynku 30, Posvátno 30.

R. 1655 obnoven kostel sv.-kateřinský, který od 40 let byl spálen a pust.

R. 1713 kardinál Schrottenbach potvrdil Keleckým privileje.

R. 1732 rovněž i Karel VI. priv. potvrdil.

R. 1740 vrácen Kelči hrdelní soud.

R. 1742 17. června shořel zámek s 8 přiléhajícími domy.

R. 1747 potvrzuje privileje kardinál hr. Troyer. — Téhož roku potvrzuje privileje císařovna Marie Terezie.

R. 1768 vystavěna nynější fara.

R. 1776—1784 vystavěn kostel na místě starého dřevěného.

Kromě zmíněných již 2 popelnic nalezeny popelnice a nástroje kamenné v blízkých lesích „Liškách“ a pak v „Doubravě“ u Němetic; také na trati „pod Hersiškami“ nalezeno mnoho střepů tuhou natřených, dle nichž souditi lze na bývalou osadu starověkou.

Jako cenná starožitnost uschována městská truhla, v níž uloženy jsou na pergameně psané různé výsady a práva města.

Jméno města „Kelč“ odvozuje prof. Prasek od osob. jména „kelek“, znamenající malý kel (zub — zoubek).

Klokočí

(gen. do Klokočí, lok. v Klokočí), ves v údolí bečevském pod posledními sráznými stráněmi zalesněného hřbetu oderských hor, jest příškolena a přifařena do blízkých Drahotuš, od nichž rozkládá se na sever za tratí Severní dráhy v nadmořské výšce 288 m s katastrální rozlohou 370 ha 31 a a čistým katastrálním výnosem 12.971·10 K. Vzdálenost od Hranic: 4·8 km směrem zsz., počet dom. čísel: 38.

Obyvatelstvo o 244 duších je národnosti české, náboženství římsko-katolického a zaměstnává se vesměs zemědělstvím, pro něž má obec velmi vhodnou polohu a příznivé podmínky. Životní poměry jsou dosti dobré. V dobách dřívějších pěstovalo se v Klokočí mnoho ovcí.

Vesnice patřila odedávna k panství Drahotušskému a mívala dědičnou rychtu. Připomíná se již v roce 1371, kdy tvořila již součástku zboží drahotušského a přešla později v majetek panství Hranického. Roku 1569 měla obec 24 obyvatelů. V letech třicátých minulého století napočítalo se v Klokočí 32 dom. čísel s 224 obyvateli (104 muž., 120 žen.), 45 koní, 6 volů, 70 krav a 1000 ovcí. Roku 1870 žilo zde v 41 domech 225 obyvatelův.

Obec je rodištěm P. Jana Šlosara, který byl v prvé polovici minulého století opatem benediktinského kláštera v Rajhradě u Brna.

Kovářov

(Schmiedsau),

vesnice na Horách mezi lesy severně od Podštátu, s nímž téměř souvisí, o 64 dom. číslech a 428 obyvatelích národnosti německé, náboženství římsko-katolického. Katastrální rozloha = 956 ha 98 a, čistý katastrální výnos = 7261·76 K, nadmořská výška 503 m. Fara, pošta: Podštát. Vzdálenost od Hranic 15·9 km sz. Obci protéká potok, spojující se v Podštátě s bezejmennými potoky, které odvádějí vody z lesů oderských a odtud společným jménem nazývá se Velička.

Výhradním zaměstnáním obyvatelstva je zemědělství; průmyslu kromě obuvníka, krejčího a kováře není.

V lomech dobývá se stavební kámen a štěrk. Z obce výváží se obilí, dobytek, dříví palivové i stavební, len. Obcí probíhá okresní silnice k severu na Budíšov. Jednotřídní škola v místě.

Z dějin. Kdy obec založena byla a kdy, není známo. Stará pověst praví, že v dobách dávných byl Podštát značně velkým městem a Kovářov jeho předměstím, ve kterém se usídlili kováři a cvočkáři, aby hřmotivým svým řemeslem neobtěžovali sluch sousedů. Odtud vysvětluje se i jméno obce.

V roce 1376 děje se zminka o Kovářově. Téhož roku odkázal Much ze Lhotky své ženě Madce na své části majetku v Kovářově 60 kop věna a r. 1392 prodal Kunz ze Zvole Benešovi z Karvína celou ves Kovářov i s příslušenstvím. Vesnice tvořila vždy součástku svěřenského panství Podštátského, jehož nynějším majetníkem je hraběcí rodina Desfours-Walderode.

V roce 1866 stihlo Kovářov hrozné neštěsti. Celá ves až na 1 chatrč lehla popelem, jakož i sousední Podštát. Plameny zničily i staré zápisu a památky jak v Kovářově, tak i v Podštátě, kde shořely zejména četné výsady.

V r. 1830 číhal Kovářov 54 dom. čísel, 378 obyvatelů (168 muž., 210 žen.), kteří chovali 26 koní, 31 volů, 85 krav, 233 ovcí. Roku 1870 načítalo se v 57 domech 382 obyvatelův.

Kozí Loučky

(Litschel)

(gen. do Kozich Louček, lok. v Kozich Loučkách), vesnice na táhlém hřbetu posledních výběžků karpatských, odvozuje své příjmi — jak jméno ukazuje — od louček, určených pro pastvu koz, které se tu dřídy chovaly a na jižním svahu obce vypásaly. Ves je na vodním předelu, na národnostních hranicích česko-německých a sama obývána je oběma národnostmi, dnes ovšem již s převahou a nátěrem německým.

Vesnice je příškolena do Heršanic, přifařena do českých Špiček a náleží k obvodu c. k. pošty v Polomi. Počátkem škol. roku 1909/10 otevřena bude vlastní expositura školní.

Katastrální rozloha obce = 365 ha 30 a, čistý katastrální výnos 5191·40 K, nadm. výška 365 m, vzdálenost od

Hranic 11·8 km směrem východním. Počet obyvatelstva 167 ve 27 domovních číslech.

Spolek: Odbor spolku „Bund der Deutschen Nordmährens“.

Dle Volného bylo v Kozích Loučkách v letech třicátých minulého století 24 dom. čísel, 176 obyvatelů (90 muž., 86 žen.), 27 koňů, 43 krav a 76 ovcí. Měla vlastní školu (?) a dědičnou rychtu. R. 1569 měla osada 14 obyvatelů a r. 1870 v 26 dom. 166 obyvatelův.

Obec založil benediktinský mnich Jurik z Rajhradu, když usadil se v kraji hranickém.

Kunčice

(Kunzendorf)

(gen. do Kunčic, lok. v Kunčicích), vesnice na severním svahu hřebene postupujícího na východ od Hluzovské výšiny u Hranic, má 370 obyvatelů národnosti skoro vesměs německé, vyznání římsko-katolického v 65 domech; r. 1870 žilo zde v 73 domech 378 obyvatelův.

Zaměstnání obyvatelstva jest výhradně polní hospodářství a chov dobytka: kromě nejnutnějších řemeslníků pracujících pro spotřebu domáci není obchodu ani průmyslu.

Kunčice tvoří v o d n í p ř e d ě l mezi oblastí moře Baltického a Černého. Pozoruhodno jest, že voda dešťová, stékající se střechy domu čís. 53 odtéká se západní polovice do Bečvy, a to k moři Černému, se strany východní potokem do Luhý, tou do Odry a tak do moře Baltického.

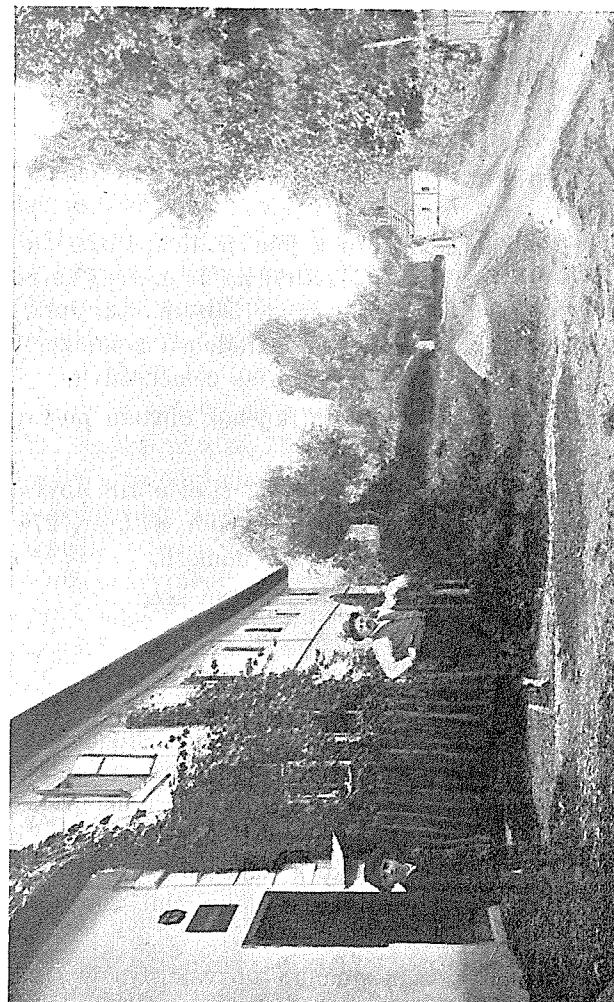
Katastrální rozloha obce = 497 ha 46 a, čistý katastrální výnos = 9917·40 K, nadmořská výška = 310 m.

Vesnicí prochází okresní silnice II. tř. (obr. 86.), připojující se u Bělotína k erární silnici od Hranic k Novému Jičínu s jedně strany a u samoty „Kačeny“ pod Špičkami k okresní silnici od Hranic k Valašskému Meziříčí se strany druhé. Poštovní spojení má obec s Bělotínem, železničních stanic používá se buď v Hranicích, buď v Polomi, aneb docházejí na zástavku do Bělotína i na stanici lokální dráhy v Miloticích.

Vzdělání nabývá mládež v jednotřídní škole, která je v obci od r. 1873. Do té doby přiskolena byla obec do českých

Špiček. Průměrná návštěva školy jest 60 žáků. Do dob nedávných náležely Kunčice ke knižecímu arcibiskupskému panství keleckému.

Jméno Kunčice odvozuje lid od slova kůň. V dřívějších

Obr. 86. Náves v Kunčicích.

dobách totiž pásala se stáda koní na lukách u vesnice i za svitu měsíčního, z čehož odvodil lid název i znak pro obec. V pečeti obecní totiž jest zobrazen pasoucí se kůň za svitu luny.¹⁾

¹⁾ Kunčice odvozeny jsou od osob. jména Kunčík (něm. Kunz).

Obec přifařena je do Špiček a je původu českého, jak na svědčí zbytky původního českého živlu ve vsi.

Život spolkový: Sbor dobrovolných hasičů od r. 1899 a odbor německé Jednoty pro severní Moravu od r. 1901.

Kylířov, též Kyslířov

(Gaissdorf).

ves východně Podštátu tvoří s Boňkovem jižněji položeným jednu politickou obec.

Vesnice táhne se od severu k jihu podle potoka po obou březích. **Katastrální rozloha:** 941 ha 51 a, čistý katastrální výnos: 10.603·20 K, nadmořská výška 560 m, 54 dom. čísel s 346 obyvateli (167 muž., 179 žen.) národnosti německé, náboženství římsko-katolického, zabývajících se zemědělstvím.

Obec je přifařena do Podštátu, k jehož obvodu poštovnímu i náleží. V místě je jednotřídní škola.

V roce 1830 čítala dědina 48 dom. čísel o 318 obyvatelích (154 muž., 164 žen.), jižto měli 8 koní, 49 volů, 87 krav, 276 ovci. R. 1870 žilo v dědině 388 obyv. ve 52 domech.

Vzdálenost od Hranic 16·8 km směrem ssz.

Lhota Malá.

Pravý břeh říčky Juhyně táhne se náhle vystupujícim holým pásmem kopcovitým, na jehož hřebeni rozložena je vesnička Malá Lhota, vzdálená od Hranic 15·2 km směrem jjv. v nadmořské výšce 315 m. Podle posledního sčítání lidového obývá tu 222 obyvatelů národnosti české a náboženství katolického ve 39 domovních číslech. Katastrální rozloha čini 296 ha 05 a s 5328·56 K čistého výnosu katastrálního.

Hlavním a jediným zaměstnáním obyvatelstva je polní hospodářství a s ním spojený chov dobytka. Na zpracování mléka je v obci mlékárna. Jako na celém Záhoří, ani tu není potuchy o průmyslu a proto dorost odchází za výdělkem do středisk průmyslového ruchu.

Obec je přiškolena do Babic, přifařena do Kelče, do jejíhož obvodu poštovního i náleží.

Podle sčítání r. 1830 měla ves 28 dom. čísel, 186 obyvatelů (88 muž. a 98 žen.), kteří měli 38 koní, 35 krav, 26 ovci. R. 1870 čítalo se v obci 31 domů s 213 obyv. Obec patřívala ode dívna knížecímu arcibiskupskému panství v Kelči.

Lhotka.

V objetí hor a lesů šumotu kryje se tiché údoli posledních výběžků malebných hor Oderských, jimž razí si cestu křišťálové vody potoka Veličky od německého Podštátu k českým Hranicím. A tam, kde snivé, nepřebranými krásami panenské přírody přebohaté údolí se končí, přecházejíc v úrodnou rovinku Bečevskou, rozprostírá se pod sráznými zalesněnými stráněmi Lhotka, nepatrna dědinka o 16 domovních číslech, roztroušených podle potoka v sadě ovocného stromovi.

Malá viska tato se 73 obyvateli národnosti vesměs české a náboženství katolického, poskytuje zdroj výživy svým lidem jednak polařením a chovem hovězího dobytka, jednak v zimě tvrdou prací v lesích kácením dříví a jeho zpracováním v místní pile, v níž se vyrábějí i dřevěné zátky do sudů pro pivovary a lihovary. Rozdíl v úrodnosti pozemků lhoteckých velmi je znatelný i co do složení ornice i výšky a polohy. V údolí sypká pršť slínovitá s pískem, smíšená dosti úrodná poskytuje výnosy dobré, naproti tomu nad zalesněnými stráněmi horskými na horské planině je půda kamenitá, nevalného poskytujíc užitku a zisku zemědělců.

Vedle užitku z polaření a chovu dobytka značným zdrojem příjmů rolníkových jsou zde rozsáhlé dorostlé lesy. V zimě kácejí lesní stromy, jež zpracují na stavební i palivové dříví, které do okolí svými potahy rozvážejí a prodávají.

I ovocné stromoví poskytuje značného zisku. Jež Lhotka velkou zahradou, v níž jako ostrůvky stojí o samotě bílá úhledná stavení hospodářská, statky i chaloupky.

Katastrální rozloha: 148 ha 76 a, čistý katastrální výnos 1691·76 K, nadmořská výška 301 m.

Obec přifařena je do Drahotuš a přiškolena do Velké. Poštovní spojení obstarává denně s Hranicemi posel.

Vzdálenost od Hranic 6·8 km směrem sz.

Podle sčítání r. 1900 měla Lhotka 16 dom. čísel se 73 obyvateli. — Volný uvádí ve své topografii Moravy výsledek sčítání v letech třicátých: 19 dom. čísel a 128 obyvatelů (57 muž., 71 žen.), podle čehož by (je-li správné sečítání) obyvatelstva ubývalo. R. 1870 načítáno 90 obyv. v 16 číslech.

Z dějin. Lhotka bývala odedávna spojena se zbožím Drahotušským. Osudy panství toho byly i osudy Lhotky. V roce 1569 se uvádí o vesničce, že čítá toliko 90 obyvatelů.

Lindava

(Lindenau),

ves, jejíž jméno připomíná dobu, kdy zeela ukryta byla ve stinu mohutných lip, leží při okresní silnici od Podštátu sv. as 5 km vzdálená. Přídu její svlažuje bezejmenný pramen, jenž spojiv se s jinými, jako potok Latscher vlévá se do řeky Odry.

Obec má v 54 domech 375 obyvatelů, Němců, vyznání římsko-katolického. Skrovné potřeby své kryjí polním hospodářstvím, někteří řemeslem a obchodem, zvláště koňmi. R. 1830 žilo ve 47 dom. 336 obyv., r. 1870 v 50 domech 356 obyv.

Základy vzdělání poskytuje jednotřídní škola.

Obec přifařena jest do Podštátu, leč pobožnosti oddati se může i doma ve dřevěném, starobylém ze 17. stol. pocházejícím kosteliku a kapli.

Ves je sídlem odboru německého „Bund der Deutschen Nordmährens“.

Jž r. 1408 náležela k panství Podštátskému a měla svou faru.

Zbytky zbraní, podkovy koní nasvědčují přítomnosti Švédů v této krajině.

Loučky Kozí viz Kozí Loučky.

Luboměř

(Laudmer)

a připojená katastr. osada **Heltínov**.

Katastrální rozloha: 763 ha 66 a s čistým katastrálním výnosem 8770·16 K. Ves směrem severním od Hranic 23 km vzdálená, má dle posledního sčítání r. 1900 552 obyvatele (262 muž., 290 žen.) a 100 domů.

V Heltínově 129 obyv., z nichž 61 mužských a 68 ženských ve 28 domech. Dle národnosti v Luboměři 538 Čechů, 14 Němců, v Heltínově 126 Čechů, 3 Němci.

Náboženství jsou vesměs katolického. R. 1870 žili ve 113 domech 602 obyvatelé.

Hlavním zaměstnáním obyvatelstva jest polní hospodářství a chov dobytka. Část obyvatelstva zaměstnává se v továrně na hedvábí a knofliky v Podštátě, jakož i ve skalním lomu v Jakubčovicích ve Slezsku.

Životní poměry nejsou závidění hodny; lid zvyklý je doposud prostému a velmi jednoduchému způsobu života.

Osada je horská, obec v otevřené výši 600 m nad mořem s podnebím tak drsným, že z rostlinstva pěstovaného uzraje žito (rež), oves, též ječmen a něco pšenice, len, zemáky, zelí, krmná řepa, jetel červený, něco maku. Ovocného stromoví je vysázeno hojně, leč úroda bývá řídka pro drsné podnebí.

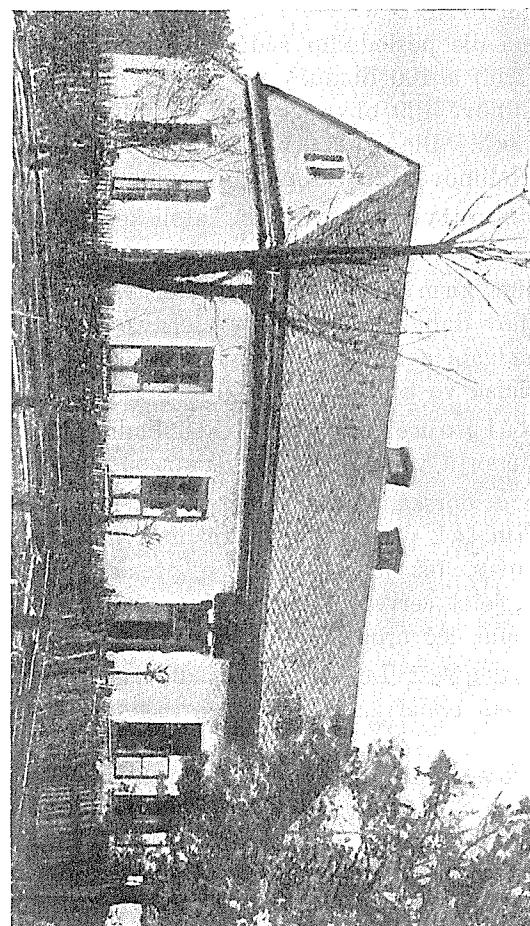
Poštu náleží Luboměř do Spálova. Jak průmyslu, tak i obchodu není téměř žádného. Prebytečné obili vozi se na trh do Hranic.

V Luboměři je poplužní dvůr, náležející k velkostatku rytíře Bauera ve Spálově.

Vysoká poloha obce způsobuje nedostatek vody. V obci samé jest rybník rozměrů nepatrných, který dává vznikati potoku, jenž na hranicích slezských pode jménem Suchá vtéká do Odry. Na západní straně dotýká se luboměřského katastru říčka Nečín, přítok oderský. Heltínovem protéká potok nazvaný dle obce té Heltínovský; vpadá do Suché a tou do Odry.

Vzdělání čerpá mládež ve dvojtřídní škole, do kteréž chodi i děti z Heltínova. Kdy škola v Luboměři byla zřízena, není známo. S jistotou však tvrdíti můžeme, že již před rokem

1788 vyučovalo se v Luboměři pravidelně. Již ve zminěném roce vyučoval jeden z občanů luboměřských „čtení i písma znalý“ v selské jizbě, až konečně spálovský učitel Jiří Radelhamer docházel vyučovati. Roku 1825 ustanoven výhradně pro Luboměř

Obr. 87. Škola v Luboměři.

a Heltínov učitel Frant. Seidl, za jehož působení postavena budova školní na nynějším místě r. 1838. Působil zde do roku 1873. Od roku 1873—1883 působil Jan Kubica, po němž následoval Karel Pavlik, jehož naléháním postavena nová školní budova v r. 1885 v nynější podobě. (Obr. 87.)

Duševní život národní nejeví se ani původnosti, ani svéráznosti.

Luboměř jako obec volí dvanáctičlenný výbor spolu s Heltínovem (který nevolí pro sebe), z nichž jeden obývá v Heltínově.

V Luboměři jest filialní kostel sv. Vavřince, který postaven v nynější podobě r. 1777. (Obr. 88.) Přifařen jest do Spálova děkanství

Obr. 88. Kostel v Luboměři.

Oderského. Bohoslužby konají se v Luboměři každou třetí neděli. V Heltínově jest kaple, v niž se slouží třikrát do roka bohoslužby. R. 1895 založen spolek dobrov. hasičů, nově založen spolek spořitelní a střídmosti.

K Luboměři náleží samota Nový Dvůr o čtyřech číslech. U vesnice jest povětrný mlýn.

Z dějin. Kdy Luboměř byla založena — neznámo. R. 1408 připominá se v deskách zemských osada Luboměř s kostelem a farou; tedy dávno před tím již vesnice zde stávala. V dobách husitských přijali obyvatelé učení Husovo a když vnitřními sváry upadal, stali se protestanty a zřídili si v Luboměři svou modlitebnu. Po osudné porážce na Bílé Hoře buď dobrovolně či násilím přešli opět na katolictví a přiděleni jsou k farnosti spálovské; rovněž i ve vrchnostenském poddanství náleželi k panství spálovskému. Svobodným statkem, jehož majetník býval rychtářem, byl nynější hostinec č. 22. Rychtář měl nejen právo, nýbrž i povinnost výčepu. Kolem r. 1750 bylo v Luboměři 70 čísel. Asi r. 1727 obyvatelé Luboměře zároveň se Spálovskými pustili se do prudkého soudu s tehdejším poručníkem panství spálovského rytířem Zenem na Starém Jičíně, ano i do odboje pro přílišnou robotu. Věc přišla až před císaře Karla VI. — Jak předpokládati jinak ani nelze, podlehli a vůdcové hnutí toho odpykali si za to tresty na Špilberku.

Osada Heltínov připomíná se r. 1547 jakožto pustá (Heltínov) a r. 1719 znova ji založil pán Spálovský, rytíř Scherz, pojmenovav ji po sobě Scherzdorf. Před 150 lety měla 19 čísel. Do r. 1883 vyučovali učitelé z Luboměře dvakrát týdně dítky v Heltínově výpomocně. Osada má nepříznivou polohu a špatné spojení. Lid je pracovitý a tichý.

Lučice (Lutschitz),

ves původně česká tak jako ostatní dědiny sousední v severovýchodním cípu okresu Hranického: Bělotín, Nýdek, Kunčice, Polom a Dub. Německou kolonisaci Kravařska za posledních Přemyslovců, hlavně pak po 30leté válce a v době Josefinské osazena Němci. Rozkládá se směrem sev.-vých. od Hranic vzdálena 9·8 km v nadmořské výšce 320 m.

Počet domovních čísel 31 s 202 obyvatelem, náboženství římskokatolického, zaměstnáním zemědělců.

Obec je přifařena a příškolena do Bělotína asi čtvrt hodiny vzdáleného na západ a má s ním i poštovní spojení.

Katastrální rozloha 345 ha 97 a 13 m², čistý katastrální výnos 7672·44 K.

Životní poměry jsou uspokojivé.

Lučice patřily odedávna ke zboží Hranickému. V r. 1569 připominá se počet obyvatelstva 11. V letech 30. minulého století měla obec 31 domovních čísel o 209 obyvatelích (97 muž., 112 žen.), 29 koní, 54 krav a 84 ovcí; r. 1870 bydlelo v Lučicích v 31 domech 209 obyvatelův.

Malá Lhota viz Lhota Malá.

Malhotice

(gen. do Malhotic, lok. v Malhoticích), vesnice ležící od Hranic směrem jjv. v nadmořské výši 321 m a ve vzdálenosti 10·3 km v rozloze katastrální 767 ha 21 s čistým katastrálním výnosem 16.217·22 K, obývána je dle sčítání r. 1900 479 obyvateli, národností české 475 a německé 4, v 88 obytných domech. R. 1830 napočítáno ve 84 domech 586 obyv.; v r. 1870 v 88 domech 535 obyvatelův. Obyvatelstva ubylo.

Škola obecná je dvojtřídní. Obec přifařena je do Všebořovic, poštou náleží do Kelče. Obyvatelstvo je vesměs vyznání římsko-katolického.

Za městnání jeho je obdělávání půdy a chov dobytka, zvláště vepřového. Komunikační prostředky jsou ve stavu zbědovaném. V obci — ba ani v blízkosti není jediné silnice a tak v dešťové době jarní a podzimní tone vše na cestách v bezdeném blátě. Železniční stanice nejbližší jest Černotín—Kelč na trati Hranice—Vsetín 1 hod. vzdálená.

V místě jest hasičský spolek.

Samosprávné zřízení obecni volí si ze středu občanstva 6 členů obecního zastupitelstva, z nichž opět 2 radní a starosta.

V obci je hřbitov.

O průmyslu a obchodu ani potuchy.

Dějiny. Jest jisto, jak Ř. Volný ve své topografii uvádí, že Malhotice již dávno před r. 1424 trvaly, neboť roku toho přifařeny byly do Kelče. Brzy po r. 1589 usadil se v Malhoticích sedlák jménem Dobiáš, který se vydával za evangelického duchov-

ního a vybíral štolu nejen v Malhoticích, nýbrž i v dědinách okolních, až konečně biskup Stanislav Pavlovský vyzval Malhotického pána Obešlika z Lipůltovic, aby jej ztrestal, když podvody jeho byly vyzrazeny. Dle příhody této soudití lze, že i v Malhoticích a okolí hojně bylo evangeliků — ač pravděpodobnější jest, že usazeni zde byli Čeští Bratři, když vzpomeneme sobě, že Hranicko té doby byla jedna z nejčetnějších kolonií českobratrských.

Nyní náleží statek malhotický Bojakovským z Knurova. Rod tento, původně Bujakowských, jest původu polského. V bouřných dobách války třicetileté po prvě připomíná se pan Krištof Bojakovský z Knurova, který koupí dne 22. ledna 1626 nabyl lenního panství malhotického za 3000 zl. mor.; sešel tragickou smrtí se světa, byv od vzbouřených sedláků zavražděn v blízkém lese. Z potomka na potomka přecházel majetek pánů Bojakovských až do dnešní doby, a nejeden člen šlechtického rodu toho dosáhl vysokého postavení ve službách vojenských, začež, získavše si i zásluh v životě občanském, povýšen rod ten 8. ledna 1728 Karlem VI. do stavu svobodných pánů. Otec nynějšího majitele panství Ferdinand svob. pán Bojakovský vyzáhal panství malhotické ze svazků mánských, byl arcibiskupským radou, starostou města Kroměříže, zemským poslancem atd. Za návštěvy panovníků v Kroměříži vyznamenán byl řády rakouským a ruským (sv. Anny) a již dráve řádem papežským (Pia IX.).

Roku 1857 dne 21. dubna stihlo Malhotice hrozné neštěstí. Veliký požár ztrávil skoro celou dědinu a tak na 400 lidí připraveno bylo o přistřeší.

Nynější majitel panství Bedřich svob. pán Bojakovský dlel v mladších letech na dvoře kardinála knížete Fürstenberka. Jeho zásluhou a prací uspořádána a srovnána ohromná biblioteka v arcibiskupském zámku v Kroměříži. V zámku malhotickém (obr. 89.) je znamenitá sbírka numismatická. V lesích malhotických nalezeno bylo mnoho starých mincí — zvláště z doby války 30leté a na polích panských i dukát z doby krále Zikmunda.

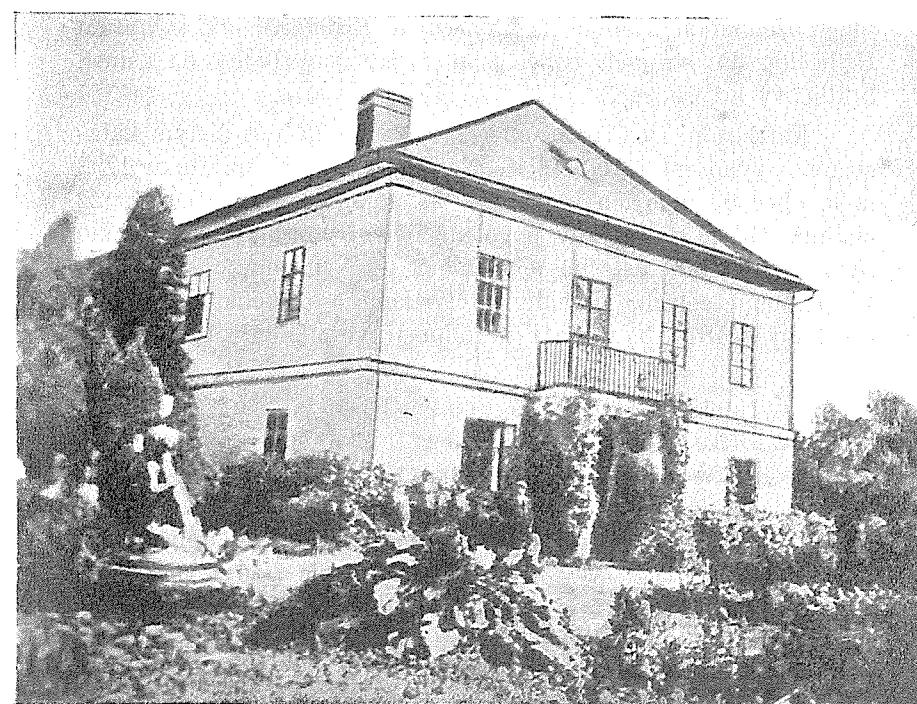
Michalov

(Michelsbrunn).

Viz Padesátlánů.

Milenov,

vesnice mezi městem Drahotušemi a osadou Podhořím, od obou asi tři čtvrtě hod. cesty vzdálená, prostírá se v údolí po obou březích potoka Milenovce směrem od severu k jihu v délce 1 km na úpatí uhlínovského kopce.

Obr. 89. Zámek v Malhoticích.

Uspořádání obce. Stavení, zahradami obklopená, stála původně jen ve dvou řadách; v novější době přibyla třetí, nepravidelná řada domků uvnitř obce. Staré domy stojí štíty, nové průčelím do návsi. Potok, protékající osadou, zásobuje ji v čas sucha vodou. Podle potoka táhne se okresní silnice z Drahotuš do Podhoří.

Půda je z části horská; na „Podsedkách“ (pod kopcem) a v „Kamencích“ (o něco niže) štěrkovitá, v „Brtném“ (nad

Klokočím) jílovitá, v „Rovňách“ a „Zahumny“ hlinitá, v „Poděvsí“ a na „Slatinách“ prstnatá, nejúrodnější. Rozdíl v jakosti půdy je dosti značný.

Svah kopce je porostlý lesem, temeno holé, občas oseté, občas ponecháno úhorem. Rozhled s nejvyššího bodu je široširý; lze viděti přes krásné údoli bečevské pásma karpatská s Radhoštěm, Lysou Horou na východ, Hostýn a souvislé kopce na jih, požehnanou Hanou k Přerovu a Kroměříži až k horám Hřibecím. Po stráních kopce jsou roztroušeny lomy na kámen břidlicový a piskovec.

Katastrální rozloha obce = 622 ha 42 a s čistým katastrálním výnosem 12.178·42 K. Nadm. výška 285 m. Roku 1792 měla obec 53 domy, a to: 1 lán, 26 pololánů, 4 čtvrtlány a 22 chalup. Od té doby, kdy povoleno dělení pozemků, rozprodáno bylo 7 pololánů částečně a 6 úplně. — Nyní má obec 1 lán, 11 pololánů celých, 4 malé, 8 čtvrtlánů a 60 chalup, celkem 84 domy s 481 obyvateli národnosti vesměs české a vyznání římsko-katolického.

Obyvatelstvo zabývá se polním hospodářstvím a chovem dobytka. Dříve bylo v obci 5 tkalců, týrna a malá olejna. Kromě obili pěstuje se něco cukrovky a chmele. Před lety selo se hojně maku, čočky, hrachu, prosa, lnu a konopí, kteréž dvě poslední plodiny zpracovaly se doma. Luštěninám v novější době úplně ustoupily rostliny pícní, jelikož stará pastviska jsou z větší části rozorána a chová se více dobytka. Mléko zpracuje se v místní mlékárni. Včelařství, kdysi rozkvetlé, jest nyní v úpadku. Všech úlů jest asi 70. Podobně i sadařství. Před 25 lety vykácena asi polovice zahrad a obrácena v pole. V poslední době opět věnuje se větší péče o ovocnictví.

Jméni obecní záleží v pozemcích ve výměře 66 ha 26 a v ceně 24.000 K.

Založení osady spadá do dob prastarých.

Dějiny obce souvisí úzce s dějinami hradu a města Drahotuš, později s panstvím Hranickým. R. 1353 prodal Bohuš z Drahotuš 11 a $\frac{1}{2}$ lánu ve vsi Milenově jeptiškám u sv. Jakuba v Olomouci. R. 1358 Jindřich z Drahotuš dal podil svůj na Milenově choti své Evě. R. 1365 koupil Jaroš z Drahotuš v Milenově 7 dvorů a 1 lán. R. 1371 dostal se Milenov s celým pan-

stvím Drahotušským v majetek markraběte Jana; markrabě Jošt pak jej zastavil Ctiboru Tovačovskému z Cimburka. Syn téhož Ctibor prodal r. 1437 7 lánů a 6 dvorů v Milenově Jindřichovi z Valdštýna. R. 1476 skoupil celé panství Vilém z Pernštýna. Od těch dob byl Milenov s panstvím Drahotušským a od r. 1543 s Hranickým ve stálé souvislosti.

R. 1850 po zrušení roboty a poddanství volila obec první obecní výbor, který měl 9, nyní 12 členů.

R. 1899 založen byl v obci chudobinský fond z nadace † Dra. Františka Aloise rytíře Šroma.

Škola. Určité zprávy psané o škole Milenovské sahají do roku 1792, kdy počínají též školní matriky. Školou povinných dětí bylo tehdy: 25 chlapců, 29 děvčat ve 2 odděleních; nyní jest 68 žáků.

R. 1852 rozšířena školní světnice (která byla zároveň také bytem), r. 1854 přistavěn nový byt. R. 1881 uznána škola za nedostatečnou a postavena nová moderní budova, která byla r. 1882 vysvěcena a svému účelu odevzdána. R. 1869 založena přispěním Dr. Fr. Al. rytíře Šroma školní knihovna, která měla 109 svazků — nyní 90.

Prvním učitelem byl Matěj Koláček r. 1792. Po něm následoval Bartoloměj Černocký r. 1811, dále Fr. Zavadil r. 1835, Rud. Schmidt r. 1849, Arnošt Krasický r. 1859, Jan Zdráhal r. 1874, Ant. Novák r. 1879, Methoděj Malachta r. 1890.

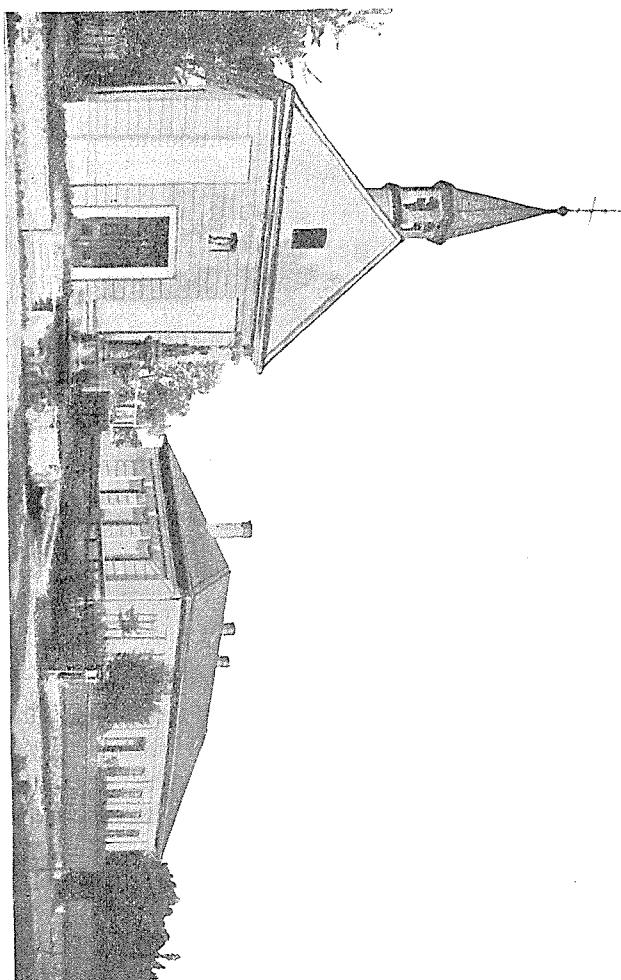
V Milenově narodil se 20. srpna 1825 Dr. František Alois rytíř Šrom; otec jeho byl rolníkem. Vystudovav práva, stal se advokátem v Uherském Hradišti, kdež zvolen i za poslance na první zemský sněm, stal se členem zemského výboru, náměstkem zemského hejtmana, později jmenován členem panské sněmovny a říšského soudu, vyznamenán hvězdovým řádem císaře Františka Josefa, povýšen na rytíře řádu železné koruny, obdržel papežský řád sv. Řehoře a mnoho jiných vyznamenání. Na rodinou obec až do smrti (19. května 1899) dary pamatoval.

Do roku 1867 stávala v obci jednoduchá, dřevěná zvonice na sloupu. Toho roku obec počala se stavbou kaple, kteráž následujícího roku byla dostavěna a vysvěcena. (Obr. 90.)

Podle obecních účtů z roku 1907 byl příjem obce

4560 K, vydání 5580 K, schodek 1020 K hradil se 40% obecní přirážkou.

Ze starých usedlých majetníků gruntů, jichž předkové před 100 lety hospodařili na svých usedlostech, jsou

Obr. 90. Kaple a škola v Milenově.

dosud rody: Hynčicův, Onderkův, Šromův, Salašův, Fraisův, Remešův, Baigarův, Sedlákův, Malých, Matějíčkův, Popův, Hudkův.

Pěkná jest starobylá pečeť obecní se znakem. Nade dvěma palmovými listy je srdce, z něhož vyrůstají větve

s květy a plody symetricky v podobě palmety se sklánějící. Po obou stranách srdce pod skloněnými větve kemi stojí 2 ptáčkové s třepotajícími křídélky. Kolem znaku lze čísti nápis: PECZET * OBCZE * MILLENNOWSKEY * 1766 *.

Milotice n. B.,

vesnice o 59 domech na úpatí hřebene, postupujícího od Špiček a svažujícího se v rovinu řeky Bečvy, čitá dle posledního sčítání 368 obyvatelů národnosti vesměs české a vyznání římsko-katolického. Katastrální rozloha = 453 ha 31 a, čistý katastrální výnos = 8606.34 K, nadmořská výška = 272 m, vzdálenost od Hranic = 10.3 km.

Pódle vesnice jižním směrem ubírá se řeka Bečva, přibírající t. zv. Loučský potok, který se pramení mezi Špičkami a Kozimi Loučkami a oklikou přes Milotice vlévá se do mlýnského kolena Bečvy, které pohání v dědině pilu a mlýn a u samoty špičské „Kačeny“ vpadá do Bečvy.

Hlavním zaměstnáním a výživou obyvatelstva jest obdělávání půdy a s ním spojený chov dobytka, který jest zde na vysokém stupni — zvláště chov hovězího dobytka, s jakým málokde na okresu se shledáváme.

Bohatým zdrojem obecních příjmů jest pěstování vrby košíkářské, která pěstuje se racionelním způsobem ve veliké míře na bývalých pastvinách obecních podle řeky Bečvy, zaujmající rozlehlé prostranství. Jestli obec tato jedna z velmi řídkých obcí na Moravě, která dodnes nemá žádných obecních přirážek. Úhradou na veškerá obecní vydání jest značný výnos z prodeje pěstovaného prouti. V katastru milotickém rozprostírají se pozemky panství hustopečského svob. pána Baillou.

Obec přifařena je do Hustopeč; r. 1901 zřízena v obci poštovna, po třech letech samostatný poštovní úřad.

Ve středu obce na mírném návrší stojí kaple sv. Anny, ve které bývají do roka 4krát slouženy bohoslužby.

O správu obce peče starosta a osmičlenný výbor. Vzdělání mládeži poskytuje jednotřídní škola národní, zřízená roku 1875 v úhledné přízemní budově, obtočené zahradou při okresní silnicí.

Miloticemi probíhá okresní silnice z Hranic k Valašskému Meziříčí a souběžně s ní i místní dráha Hranice—Vsetín, která má u samé dědiny stanici.

V obci je redakce, administrace i expedice měsíčního časopisu „Milotického Hospodáře“, věnovaného zájmům polního hospodářství a chovu dobytka a čtrnáctidenníku „Praktický rádce“.

Život spolkový soustředuje se ve spolku Dobrovolných hasičů, Čtenářském spolku, Tělocvičné jednotě „Sokol“ a Družstvu pro zvelebení chovu hovězího a vepřového dobytka.

Milotice jsou obcí prastarou. Až do r. 1848 náležely k alodnímu panství hustopečskému. Dějepis činí zmínu o Miloticích již r. 1263. Tohoto roku totiž olomucký biskup Bruno ustanovil lenním pánum nad Miloticemi i Kelčí, ke které té doby Milotice náležely, rytíře Niklasa. Z toho vidno, že již dávno před rokem výše vzpomenutým Milotice kvetly. Na počátku XVIII. stol. zuřil v krajích západní Moravy několikráté nevítaný host, zhoubný mor, kterým ani Milotice ušetřeny nebyly. R. 1714 rádil mor v Miloticích tak strašlivě, že vyhynulo obyvatelstvo až na 9 rodin, které uslyšely této smrtící nákaze.

Podle sčítání lidu r. 1830 měly Milotice 48 domů, 332 obyvatele; r. 1870 ve 64 domech 301 obyv.

Obecní rozpočet na rok 1908 byl: příjem K 12.096·89, vydání K 12.059·93; jeví se tedy přebytek K 36·96.

Názvy jednotlivých tratí: Olší, v Mezihlošci, Strážnice, Zahumení, Šcrčka, Bušlín, Hájky, Nádavka, Podloučí, Podzahrady.

Nejstarší rody a usedlíci na gruntech: Roku 1760 bylo v Miloticích 18 rolníků a to: 2 velcí zahradníci, 4 malí zahradníci, 4 chalupníci s polí, 4 chalupníci bez polí.

Roboty měli: 2 celolánnici 2 dni v týdnu s povozem a koňmi, 16 rolníků 3 dni v týdnu „pěší“ práce; zahradníci s polem 52 dni ročně „pěší“ práce; domkaři bez pole 13 dní pěší práce.

Rodáci z obce: Ludvík Sojka, gymn. professor v Přerově, K. Hajda (farář), katecheta v Olomouci, Jan Hajda, nadučitel v Hrozenkově, Rajmund Kubeša, nadučitel v Loučce.

Neštěstí. Obec trpívá povodněmi řeky Bečvy. Velké povodně zvláště poškodily Milotice r. 1854, 1880, 1907. Roku 1903 požár.

Novosady viz Ústí.

Nýdek (Neudek),

vesnice ssv. od Hranic 10·5 km vzdálená, v nadmořské výšce 366 m, s katastrální rozlohou 616 ha 50 a a čistým katastrálním výnosem 8462·66 K má v 45 obytných domech 290 obyvatelů (137 muž., 153 žen.) národnosti německé, náboženství řím.-katolického, zaměstnávajících se polním hospodářstvím a chovem dobytka. R. 1870 měla obec 298 obyvatelů v 55 domech.

Nýdek rozkládá se na svazích hor Oderských, na východě a jihu je otevřen v rovinku, přecházející v úval Hornooderský. — Obcí protékají dva potoky: Demnický, též zv. Jindřichovský a Střítežský, přicházející od Dobišova a zvaný též Dora. Oba spojuji se v obci v potok mocnější, zvaný Luhá, jenž teče dále k Bělotínmu a u Jasenice vlévá se do Odry. Potoky ty pohánějí mlýn Horní a za dědinou mlýn Pohraniční. V mlýně Horním nyní se nepracuje.

V obci je 1 fojtství, 5 půl- a 9 čtvrtlániků, 2 mlýny, 6 chalupníků a 21 domkařů, školní budova a kostel, 1 kramářství a v okolí 5 samot (pasek). V místě jsou též studené lázně. Z řemesel zastoupeno je obuvnictví, krejčovství, stolařství, kovářství, bednářství, které však, kromě posledního, nekryjí místní spotřeby. V mlýně Pohraničním je pila, z níž vyváží se zpracované stavební dříví a prkna. Obchod je vzhledem ke špatným cestám a vzdálenosti od dráhy skrovny. Osobní zastávkou na Severní dráze je Bělotín, stanici pro zboží Polom a Hranice. Poštovní a telegrafní stanice je v Bělotíně, kamž dochází posel 3krát týdně.

V obci je jednotřídní obecná škola, založená v roce 1773 (zachovalý protokol o zřízení školy ze dne 13. listopadu 1787). Před r. 1773 příškolen byl Nýdek do Bělotína, leč pro velkou vzdálenost (1 hod. cesty), špatné cesty, hlavně pak proto, že obyvatelstvo Nýdeka bylo národnosti české, kdežto v Bělotíně byla škola německá, odškolila se obec, zřídivše si svou vlastní školu českou.

Již roku 1412 připomíná se jako věřitel Nýdecký rychtář Martin; potom mluví se o Nýdeku až r. 1559 v listině, ve které pan Jan Kropáč, majetník panství Hranického, daroval obci na věčné časy pole, zvané Dvořisko aneb Lazisko, začež povinování byli obyvatelé platiti ročně úroky v obnosu 5 zl. po 30 groších a kromě již dříve určených 7 dní ještě $7\frac{1}{2}$ dne na panském orati. Listina tato je sepsána jazykem českým, což jest nejlepším svědectvím, že tehdy obec bývala českou. Dokladem toho jsou i česká jména dosud zachovalá, označující různé části pozemků jako „Za humny“, „Žach“, „Důlka“, „Mezihoří“, „Hradečná“.

Za nastalého všeobecného germanisování v době josefinského ponechala se tato obec, k čemuž přispěla i okolnost, že duchovní správa byla německá a velký příliv německých osadníků. Jména rodinná poukazují na český původ. Obecní razítko (s kostelem) ještě před krátkou dobou mělo český nápis.

Obec je přifařena do Bělotína, ale má filialní kostel s pozemkem asi 14 jiter a vlastní jméni, jehož výnos náleží farnímu kostelu v Bělotíně. Kostel nýdecký, zasvěcený sv. Urbanovi, stojí na místě dřívějšího starobylého kostela, který v XVI. stol. byl zároveň i s farou v r. 1752 znova vystavěn. Jest jisté, že v Nýdeku byla kdysi samostatná duchovní správa, k níž přifařeny byly i mnohé jiné vůkolní obce, které mají nyní vlastní duchovní správu. V rozmachu a za rozvoje Jednoty Českých Bratří přijalo obyvatelstvo nýdecké toto učení, od něhož v době protireformace mocí bylo odvráceno a v látu církve katolické zpět uvedeno. Za těch zmatků náboženských pozbyl Nýdek duchovní správy. Ještě před několika roky byla na věži chrámové hvězda, která zaměněna byla křížem. Patronem kostela je kněžna Gabriela z Hatzfeldt-Wildenburka.

Život spolkový. Roku 1895 založen Sbor dobrovolných hasičů a roku 1900 Místní odbor Jednoty Němců pro severní Moravu.

Místní pověst. V údolí zvaném „Hradečná“, vedoucím do Dobšova, jest studánka, obecně zvaná „Dankůvka“, ve které prý plove na květnou neděli zlatá kachna ve chvíli, kdy zpívají se v kostele pašije a otevří útroby skalní tomu, kdo ji vidí, dovolujíc mu nabrat část uložených tam pokladů. Běda tomu, kdo by se opozdil! Jakmile pašije jsou dozpívány, hora se zavírá a

opozdilec pyká svou hrabivost celoročním nuceným pobytom v hoře.

Základem té pověsti jest hornictví, které dříve se zde provozovalo.

Olšovec (Olspitz),

vesnice rozložená při okresní silnici do Podštátu severně od Hranic 5 km vzdálená, má 402 obyvatele národnosti české, náboženství katolického, živici se většinou zemědělstvím. R. 1870 žilo v Olšovci 437 ob. v 55 domech. Katastrální rozloha: 706 ha 92 a. Jméno obce Olšovec od „Olši“ odvozuje své jméno.

První zmínky o Olšovci spadají do r. 1548, kdy pan Jan z Pernštýna byl držitelem obce té, a tak jako ostatní panství hranické, prodal i vesnici Olšovec panu Václavu Haugvicovi z Biskupic. Za starých dob nestávala nynější vesnice na nynějším místě, nýbrž v t. zv. „Důlkách“, totiž v oné části luk olšovských, které se táhnou při chodníku k větrnému mlýnu střítežskému. Když v bouřlivých dobách války třicetileté Olšovec lehl popelem, jali se obyvatelé stavěti nové přibytky na nynějším místě po obou březích potoka Olšovského. — Duchovní správou náležel Olšovec do r. 1786 do Bělotína, až teprve guberniálním výnosem ze dne 26. července 1786 byla obec přidělena k farnosti střítežské; stalo se tak proto, že cesta do Stříteže je mnohem kratší a schůdnější. V místě jest kaple. (Obr. 91.)

Středem obce protéká olšovský potok, prýštící se u Partutovic a ústící do Věličky v lukách pod Olšovcem. Obci probíhá okresní silnice, spojující Hranice s horskými městy Podštátem a Libavou a druhá silnice od Bělotína.

U Olšovce láme se v lomech břidlicových dobrá břidlice na krytí střech. V lomech těch nachází se hojně zkamenělin, a to trilobiti, ostnokožci, hlavonožci a graptoliti.

V místě jest jednotřídní škola obecná, zřízená r. 1825. Roku toho nebylo však ještě budovy školní i vyučovalo se asi půl roku ve světnici domu č. 10, jenž tehdy náležel Hynku Klumparovi. Teprve r. 1829 postavena byla budova školní —

nynější obecní dům č. 49. Jelikož budova ta moderním požadavkům naprosto nevyhovovala, postavena r. 1884 nynější budova školní. Mezi lidem v obci koluje tato pověst: Na blízku Olšovce při silnici jsou zříceniny loupežnického kdysi hrádku, zbořeného za vlády Karla IV. Majitel hrádku zv. Puchardtu, loupeživý rytíř,

Obr. 91. U kaple v Olšovci.

nemoha prý pronásledujicím jej vojinům uniknouti, vyjel s koněm na vysokou strmou skálu za břidlicovými lomy u silnice a s té na rozjetém oři skočil a tak zahynul.

Zminky zaslhuje stará bývalá rychta (prvý dům obce) a knížecí revír.

O správu obce peče devítičlenný výbor, z něhož volen starosta a 2 radní.

Život spolkový soustředěn je ve Spolku dobrovolných hasičů.

Obecní majetek: pole 16·52 ha, luk 3·25 ha, lesa 13·07 ha, pastvin 8·26 ha; kromě toho 11 a zahrad a 36 a kamenného lomu.

Obecní rozpočet na r. 1908. Příjem 4677 K 94 h, vydání 6344 K 74 h. Schodek hradí se 50% obecní přírázkou.

Názvy jednotlivých tratí: Za Humny, Řečiska, v Žlábcích, v Širokých, nad Širokýma, Šovejda, Zadní pole, v Dílkách, Kříba, pod Stranci, Padělky, Kuče.

Robota a dávky. Z velkého gruntu dvakrát týdně 4 koňmi anebo denně dělník na pěší robotu. Z menší usedlosti jenom pěši robota. Dokud byl Olšovec přifařen do Bělotína, odváděli olšovští faráři desátky z obilí a na penězích stříbrný groš.

Nejstarší rody na gruntech: Rod Bartošův, Humplíkův, Klivarův, Styškův, Rýparův, Skluzalův, Stupárkův.

Neštěstí: Roku 1848 vyhořelo po jedné straně vesnice 10 usedlostí. Menší požáry byly častěji.

Samoty: V Končinách (2 domky), pod Kučovankou (1 domek), Podleský mlýn.

Opatovice

(gen. do Opatovic, lok. v Opatovicích), vesnice s katastrální rozlohou 797 ha 91 a, čistým katastrálním výnosem 14.490·30 K, rozkládá se jižním směrem od Hranic ve vzdálenosti 6·5 km v nadmořské výšce 302 m na Záhoří, jak lid na Hranicku poslední výběžky vysočiny karpatské k Bečvě nazývá. Obyvatelstvo v počtu 564 v 98 domech je vesměs národnosti české a náboženství římsko-katolického, dle povolání rolnici. Něco málo obyvatelstva zaměstnává se ve vápenkách černotinských a někteří přes léto ubírají se za výdělkem do průmyslových míst, hlavně do Mor. Ostravy. Obyvatelstva ubývá, neboť r. 1870 bydlelo zde 607 obyv. v 82 domech.

Opatovicemi probíhá okresní silnice, která se rozděluje ve 3 ramena v obci: levé rameno směřuje k Malhoticím, střední k Biškovicím a končí se za vesnicí, pravé vede přes Paršovice do Lipníka.

V katastru opatovickém jsou ve velké výměře pozemky knězny Gabriely z Hatzfeldt-Wildenburka. Stával zde i dvůr, který však r. 1871 vyhořel a jen částečně byl obnoven. Pozemky jsou vesměs pronajaty.

Obec má svou vlastní školu dvoutřídní; přifařena jest do Paršovic, kaple domácí zasvěcena jest sv. Mořici i slouží v ní pětkráte do roka duchovní z Paršovic mši sv.

S polky: Čtenářsko-pěvecký spolek „Záhořan“ a Spolek dobrovolných hasičů.

Opatovice utrpely několikráté zhoubnými požáry. R. 1871 vyhořely téměř celé (64 čísla), r. 1892 17. července vyhořelo 19 čísel, r. 1896 vyhořelo 8 usedlostí a 20. srpna r. 1901 40 čísel; s nimi lehla popelem i školní budova.

Domněnka lidová vypráví o původu obce, že náležela k panství kláštera v Rajhradě. Původně stával zde také panský dvůr a opat klášterní založil za svého pobytu tuto obec, která po něm obdržela i název. V r. 1569 měly Opatovice 32 obyvatele a náležely v dobách dřívějších k panství Helštýnskému; později připadly k panství Hranickému, když kardinál z Dietrichštejna obdržel od císaře Ferdinanda II. četné statky na Moravě.

V obci jsou dvě mlékárny.

O b e c n í m a j e t e k : 894 jiter 950□⁰ (514·42 ha) polí, luk, lesů a pastvin. Z toho patří 27 podilníkům 108 jiter 120□⁰ lesa.

Velkostatek knězny Gabriely z Hatzfeldt-Wildenburka má v obecním katastru 492 jiter 212□⁰ (282·97 ha) pozemků.

O b e c n í b u d o v y : Škola o jednom patře, pastuška, hostinec.

O b e c n í r o z p o č e t n a r o k 1909 : Příjem 4836 K 40 h, vydání 4816 K 68 h, přebytek 19 K 72 h.

N á z v y j e d n o t l i v ý c h t r a t í : Hruštica, nad Jabloncem, pod Blaziský, Zimotín, Osilná (les), za Zimotinem na východní straně okr. silnice až ke hranicim ústeckým, Podhájí, nad Loužky, Oujezdka, Kruha, v Loukách, pod Hliníkem, Pohleda, nad Jezery, u Bobrů, u Luhů, Koutiky.

Nejstarší rody a usedlíci na gruntech: Rod Čihalův, Klvaňův, Pitronův, Stratilův, Duchonův, Hasilikův, Lukášův, Vy-mětalíkův, Sehnalův.

Stará obecní pečeť pochází z roku 1766. Uprostřed znázorněn mlátec s cepem v rukou, an mláti celé snopy. Kolem v mezikruží čte se nápis: PE CZAT * OBCZE * OPPATTOWSKY * 1766 *.

Padesátlánů

(Fünfzüghuben)

(gen. do Padesátilánů, lok. v Padesátilánech), ves o 42 domovních číslech a 280 obyvatelích národnosti německé, náboženství římskokatolického, tvoří vlastně jižní předměstí města Podštátu, s nímž je těsně spojena.

Katastrální rozloha: 530 ha, čistý katastrální výnos: 5942·84 K, nadmořská výška: 509 m.

Zaměstnání obyvatelstva: zemědělství, v zimě práce v lesích a něco málo dělníků pracuje ve skelných hutích za Božkovem.

Obec je přifařena a přiškolena do Podštátu, k jehož obvodu poštovnímu také náleží.

Na jih od vesnice v lesích rozkládá se osada **Michalov** o několika domovních číslech a tvoří s Padesátilány jednu politickou obec. Obyvatelé Michalova živí se rovněž rolnictvím a prací v lesích, rozvážením dříví a p., jako v Padesátilánech.

R. 1830 měla obec Padesátlánů 32 dom. čísel o 262 obyvatelích (121 muž., 141 žen.), kteří chovali 8 koní, 17 volů, 44 krav a 6 ovcí; r. 1870 bydlelo zde 264 osob ve 32 domech.

Paršovice

(gen. do Paršovic, lok. v Paršovicích), jest vesnička na západním svahu pláně záhoršské o 60 číslech domovních a 333 obyvatelích národnosti české, náboženství katolického. R. 1870 měly ve 47 domech 296 obyvatel.

Paršovice, v nadmořské výši 335 m, s katastrální rozlohou 1652 ha 12 a, čistým katastrálním výnosem 23.341·82 K, 9 km

vzdáleny jihojihozápadním směrem od Hranic, tvoří samostatnou obec politickou s kolonií Valšovice, které jsou toliko obci katastrální. — Obyvatelé zaměstnávají se výhradně polním hospodářstvím a chovem dobytka.

Velkostatku knězny Gabriely z Hatzfeld-Wildenburka patří ohromný revír paršovských lesů jižním a západním směrem od vesnice až ke troskám helštýnským. Kromě lesů náleží též k panství něco polí.

V obci je jednotřídní, r. 1898 nově zbudovaná škola, fara s 1 duchovním a kostelem, zasvěceným sv. Marketě. Patronem je náboženský fond. K farnosti náležejí obce: Opatovice, Rakov a Valšovice.

Paršovice jsou obcí prastarou. Svědčí o tom již i nálezy, učiněné v pohřebištích doby staropohanské ve vesnici samé v čís. 3. Staré ústní podání nám naznačuje, že nejstarší kostely v kraji zdejším byly v Hlinsku, Špičkách a Paršovicích.

Historie vypráví nám o Paršovicích jako obci již v XI. století, mající katolický kostel a faru. V inventáři farním z r. 1806 zaznamenán jest totiž starý stříbrný kalich s nápisem: „Matai Kostruch, Mikulass Wawra 1059.“¹⁾ Rodina Kostruchů seděla na dvorstvích č. 10. v Paršovicích a č. 10. v Rakově. Zmíněný kalich byl vzat v r. 1811 (státní bankrot) do říšské mincovny.

Že ve století 16. zde kostel i fara byla, možno tvrditi se vši určitostí. Jeden zvon na věži, vážící $2\frac{1}{2}$ q, opatřen je letopočtem MCCCCCIII. (1503) a druhý zvon o 130 kg má letopočet 1576. První lokální kaplan zdejší poznamenal v r. 1804, kdy starý kostel ještě stál, neboť chrám nynější byl postaven teprve r. 1826, že „kostel je prastarý“ („uralt“), z tvrdého materiálu postaven; presbytář a celý strop z desek, dlážka z cihel; má 3 okna, starou kazatelnu, staré, naprostě špatné varhany (positiv), délka jest 10 a šířka 3 sáhy; dřevěná věž, na špici železný kohout, kdo je zakladatelem chrámu, není známo.

Veliké hnuti reformační zasáhlo i Paršovice. Katolická fara paršovická přeměněna ve faru Českých Bratrí a faráři česko-bratrští byli zde až do konce 17. století. (P. Karel Loníček, farář ve Stříteži u Hranic, má ve svém museu knížku „Písně chval

¹⁾ Bezpochyby nesprávně místo 1559 neb docela 1659, neboť základ Paršovic sotva výše sahá dle jména než do XIII. stol.

božských“, vydanou v roce 1620 od Tobiáše Závorského, děkana z Doubravice [Doubravnika?], rodáka lipnického; v ní jmenuje se tehdejší česko-bratrský farář paršovický „Joannes Skoczewini“.)

Které obce tehdy k faře zdejší patřily, najisto říci nelze. Když za protireformace česko-bratrská fara zrušena, rozděleny jednotlivé osady k duchovním správám okolním, a to Opatovice přifařeny do Všebořic, Paršovice, Rakov a Valšovice do Soběchleb.

Dle Volného topografie měl r. 1131 chrám olomoucký v Paršovicích jeden lán; v r. 1371 koupil Vok z Kravař od Jana z Dobrotic dědinu Paršovice, Rakov a Valšovice s lesy a daroval Janu Hromadovi z Horky dědinu Pavlovice s podíly na Prusinkách a Tučině za podíly na Paršovicích, Valšovicích a Rakově; od těch dob zůstaly Paršovice stále při zboží helštýnském.

Ve dvou poznámkách v zemských deskách z r. 1447 a 1554 děje se nejasně zmínka o patronátu fary paršovské. V r. 1610 obstarával zde a v Hlinsku duchovní správu „pikhartský“ pastor Daniel Joannes, který vydal tiskem r. 1613 tři kázání a popis velkého požáru ve městě Lipniku.

V dřívějších dobách nadána byla fara paršovská značným majetkem. Okolo r. 1670 zbylo již jen 5 měřic a malá louka, 22 měřic žita a 22 m. rži desátku, 136 mázů másla, slepice a vejce.

R. 1785 zřízena byla v Paršovicích opět duchovní správa přispěním Zuzany Orlikové (odkud by byla, neznámo) a fondu náboženského a výnosem ze dne 2. září 1793 stal se prvním lokálním kaplanem Antonín Kribl, který zde působil až do své smrti, jež ho stihla r. 1807. Ostatní duchovní správcové často se střídali. Za Libora Novotného (1849—1878) roku 1857 zdejší kuracie povýšena na faru.

Nynějším farářem jest Antonín Sehnal od r. 1896, jenž trvalých zásluh si získal o nové vybudování shořelého chrámu a jeho prostou, ale v pravdě uměleckou výzdobu.

Starý kostelik prastarého původu nedostačoval již při jedněch bohoslužbách počtu věřících a proto zbudován a r. 1826 posvěcen chrám nový většinou z kamene.

Hrozné nestěsti postihlo Paršovice v noci ze dne 14. na 15. srpna roku 1900. O 10. hodině večerní vypukl v čísle 11. oheň, rychle se rozšířil na čís. 10., 29. a 42. Vál silný vitr, který zanesl hořící lunty na šindelovou kostelní střechu, která na třech

místech se vzňala. Otevřeny veškery dvéře, farář vynesl monstranci, ciborium do školy, poboční oltáře, sochy, obrazy, lavice, paramenty odnášeli občané okolních obcí ven. O 11. hod. prohořel již strop nad lodí a spadl do kostela. Věž hořela, zvony za žalostného dunění po sobě padaly na klenbu nad kůrem. Hlavní oltář, nová zpovědnice ochráněny hasičstvem, jeden boční oltář sv. Maří Magdaleny a kazatelna shořely. Varhany zničeny, dva zvony se rozlily, dva pukly, toliko jediný pádem se neporouchal.

Mravenči pili a neúmornou vytrvalostí nynějšího duchovního správce vypraven poměrně dosti brzy zcela nově chrám a v neděli dne 22. července 1906 slavnostně posvěcen od olomuckého arcibiskupa Dra. Františka Sal. Bauera, kterýž udilel i svátost běmování zdejším i okolním farnikům.

Zvláštní zmínky zaslhuje umělecky provedený oltářní obraz mistra Urbana: vidění sv. Markety.

Původně byla v Paršovicích pro celou farnost jedna škola (dřevěná budovka), zřízená r. 1784 od náboženského fondu. Jelikož nedostačovala pro děti celé farnosti, vystavěna na též místě nákladem náboženského fondu budova nová. Vrchnost poskytovala na otop školy a bytu učitelova 7 sáhů měkkého štěpného dříví. Na obecním trávníku zařízena školní zahrada o 417 \square^0 plochy, z niž větší část darovala obec Rakovská.

R. 1870 vyškolily se Opatovice a r. 1882 Rakov, postavivše sobě vlastní školy nové.

Budova školní v č. 32 nevyhovovala však moderním požadavkům a proto zřízena r. 1898 nová budova na poli proti farské zahradě nákladem 11.600 zl. a na památku 50letého panování J. V. císaře a krále nazvána „Jubilejní školou císaře Františka Josefa I.“. Vysvěcena byla dne 3. září 1899.

Školu starou koupila obec za 1.600 zl. na obecní hostinec. Kdo byl prvním učitelem na škole paršovské, zaznamenáno není. Roku 1787 byl jím Josef Gölink. Nejdéle zde působili: Josef Dúbrava (1801—1834), František Glivický (1835—1849), Ignác Pitron (1849—1877) a Tomáš Vašíček (1875—1888). Nynějším učitelem jest Kar. Rypar.

Obecní majetek: pole 10·42 ha, luk 3·18 ha, pastvin 30·15 ha, lesa 49·7 arů a zahrad 5 arů.

Obecní rozpočet na rok 1909: příjem 4266 K 52 h, vý-

dání 5400 K 14 h. Schodek 1133 K 62 h hradí se 25% obecní přirážkou.

Katastrální a lidové názvy jednotlivých tratí: Zákostničí a Kněžské, Polámané, Rákosí, Klobásky, Holečky, nad Panskou loukou, Záhumení, Dily u Hrabiny, Chalupnické, Kopaniny, za Výmoly, Čtvrtky u Obrázku, u Trní a Potůčka, Předochovsko, Dlouhá louka, Obecnice, Nadvčeliny, za Vápenkou, Prostřední Příčky, Nivky, Ameriky, Podkliní, Zániví, Žabárny, Rybníky, Kopaniny, Zákoutí, Kout, Zahrádky, Podběčí, Rybník a Podlázní.

Lesní tratě: U Chalupnických, U Staré vápenky, Kopáč, Nákelec, Hyboček, na Krkavčím potoku, Podmeziříčko, u Bezednice, Zámčiska, Lipová skála, Skalka, u Jelení studně, Nová Eliáška, Stará Eliáška, na Oběšeném, Koží hřbet, u Bukovečka, Hřeben, Březí u sv. Josefa, Květonka, Velké Kaly, Malé Kaly (snad zaniklé osady), Malenik, u Motýla (nejvyšší bod, dle pověsti lidové hranice mezi lesem panským a obecním), Čalubová, Ořechová, Podkliní, pod Zabitým, nad Zabitým, v Zabitým, na Stole, na Paveláku, v Suchém dole, Skoky, Cigánská debřa, Kamínka, Dlouhá seč, nad Zánivím, Jedlovec, pod Kalama, na Potokoch, u Lavečky, u Rybníčiska.

Poddanské poměry: Paršovští přílišnými robotami nebyli obtíženi. Měli za úkol dovézti 300 sáhů dříví do kláštera lipnického, „klášterky“.

Nejstarší rody: Klvaňův na č. 2., Kučerův na č. 3., Sehnalův na č. 10., Vinkralčíkův na č. 16., Kopřivův na č. 14.

Neštěstí: Roku 1839 na sv. Vita 15. června zničilo hrozné krupobití všechnu úrodu. Od toho roku je na sv. Vita „slibný den“.

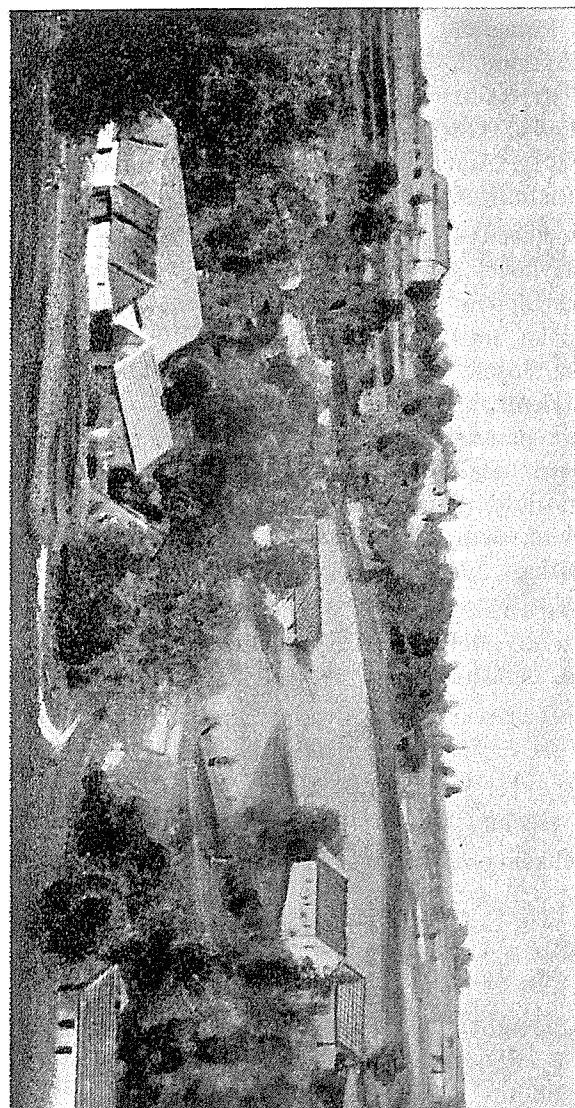
O velikém požáru kostela dne 14. srpna 1900 obšírněji viz výše.

Partutovice

(gen. do Partutovic, lok. v Partutovicích) (zkráceně Partovice, jinak též Bartolovice, dle nařízení zemského výboru od 10 let ustálen jednotný název Partutovice), vesnice ležící směrem severním od Hranic 11 km vzdálená s katastrální rozlohou 1005 ha 47 a, s čistým katastrálním výnosem 9518·38 K. Podle sčítání r. 1900 má 505 duší, a to 238 muž. a 267 žen. nábo-

ženství vesměs katolického, dle národnosti 499 Čechů, 6 Němců.
(Obr. 92.)

Obr. 92. Partutovice.

Počet domů 85. R. 1830 bydlelo v Bartolovicích 462 obyv.
v 70 domech a r. 1870 493 obyv. ve 72 domech.

Obyvatelstvo zaměstnává se jedině obděláváním půdy a chovem dobytka; celkové poměry životní jsou neutěšené.

V lese zvaném Bejchlovec vzniká horský potok Partutovka v močálech a po 1hodinném toku pod Olšovcem se vlévá do Veličky. Po delší dobu roku je však takto korytem bez vody, zvláště v přísušku.

V místě jest jednotřídní škola se 100 i více žáky, kterou pro chudobu obce nelze rozšířiti na školu dvoutřídní. Fara s kostelem zasvěceným sv. Mikuláši náleží k děkanství lipnickému. Patronem chrámu jest Náboženská Matice.

Kostel stojí na hřbitově a byl v letech 1786 a 1789 vystavěn ze zdiva tvrdého na místě starého, malého a úplně sešlého kostelika nákladem Náboženského fondu; ponecháno bylo z něho jen staré klenutí a sakristie.

Roku 1855 byl opraven nákladem 191 zl. 42 kr. a r. 1857 byl opravován opět i s farou nákladem 836 zl.

Hlavní oltář pochází z t. zv. španělské kaple z Nového Jičína a byl opraven i polychromován z milodarů; mimo něj jest ještě jeden vedlejší oltář sv. Anny, který r. 1834 byl zakoupen z kostela střítežského za 70 zl. v. m. a později obnoven.

Kazatelna pochází ze zrušeného kostela františkánského v Kroměříži.

Na věži jsou 3 zvony, z nichž jeden váží 3 ct. (byl ulit od Wenzla v Hranicích), druhý 2 ct. a třetí 1 ct.; tento poslední jest ze zrušeného kláštera trinitářského v Zašové.

Z dějin kostela. V zemských deskách děje se zmínka o farnosti partutovské již od roku 1499. Naposledy v roce 1609, kdy již dávno před tím odpadla od učení římsko-katolického.

Po roce 1622 nebyla již fara obsazena, nýbrž přivtělena k duchovní správě bělotínské.

Roku 1785 zřídil Náboženský fond opět faru v Partutovicích s dotaci 400 zl. (zač měl sloužiti farář 97 mší sv.) a přidělena k ní potomní lokalie Jindřichov.

Když roku 1810 tehdejší farář Josef Mathan obdržel faru v Lipníku, byla po jeho odchodu v Partutovicích zřízena jen kuracie s ročním důchodem 300 zl. a Jindřichov, kde od roku 1802 zřízena samostatná kuracie, byl odloučen.

S polků kromě Tereziánské jednoty pro okrašlování místního kostela není.

V chatrném domku umístěna obecní nemocnice. Komunikační prostředky naprosto chybí. Železnice vzdálena je přes 2 hodiny, silnice přes hodinu, čímž trpí obchod i doprava.

Dle domněnky Partutovice, vlastně Bartolovice pocházejí od jakéhosi Bartoloměje, bratra Jindřicha a Dobše, kteří založili Jindřichov a Dobšov. Tento Bartoloměj dal svému synu Urbánovi celou stráň, kteráž podnes „Urbanovskou stráň“ slove. Určitého výkladu o původu obce podati nelze.

Nad okolím vévodí kopec zv. „Varta“, který, jak ve válce třicetileté, tak i za válek Marie Terezie konal platné služby. — Na východní straně vesnice ční 3 povětrné mlýny.

P o d š t á t

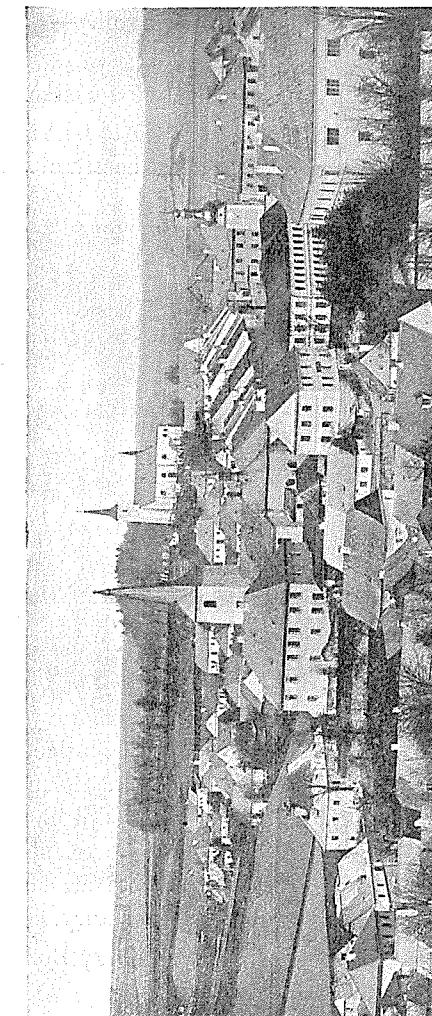
(Bodenstadt),

město v severozápadní části území okresu Hranického, má 1500 obyvatelů ve 220 domech. Obyvatelstvo jest národnosti německé, náboženství římsko-katolického kromě 4 rodin židovských. Katastrální rozloha = 718 ha 59 a, čistý katastr. výnos = 9712.50 K, nadmořská výška = 500 m, vzdálenost od Hranic = 14.3 km. Zaměstnání obyvatelstva jest většinou polní hospodářství a tovární práce v přádelně na hedvábí.

Město leží v údolí potoka Božkovského (obr. 93.); z vodstva slouží ještě poznamenati potok Jezernický a Věličku, které oba vtékají do Bečvy. V okoli obce jsou rybníky, a to: Zámecký, Široký, Heřmánský a obecní, z něhož čerpá město vodu pro svou potřebu.

O kolí města jest vesměs hornatá vysočina a tvoří vlnitou uáhorní rovinu s několika hlubokými údolími. S některých vrchů této vysočiny jsou krásné vyhlídky do dálky až k moravsko-slezským Bezkydům. Nejvyšší z nich jsou na severu Hutberg, na východě Kyliřovská výšina a na jihu Boňkovská vysočina. Krásný pohled jeví se s tak zv. „Cesty robotní“ čili „Pustého hradu“. Též Údolí mlýnské, kteréž divoký potok Božkovský rozbrazduje, poskytuje dosti romantických obrazů.

(Obr. 94.) Horský hřeben, který se táhne od západu k východu panskými lesy, jest zároveň velikým vodním předělem evropského vodstva. Největší a nejmalebnější údolí v okolí jsou údolí Jezernické,

Obr. 93. Pohled na Podštát.

Bradum, údolí potoka Božkovského, údolí Kyliřovské a Věličské.
(Obr. 95.)

U přirovnání s jinými městy jako Hranicemi, Lipníkem, jsou potřeby životní zde mnohem dražší, čehož přičinou je ne-

dostatek komunikačních prostředků. Průmysl je velice pokleslý; je zde sice pošta, telegrafní stanice, ale jest nedostatek dobrých cest, které by obchod a průmysl povznesly. Plodiny pěstuji se jen pro vlastní spotřebu. V poslední době založena velká mlékárna na zpracování mléka z města i okolí. — Týdenní trh ve čtvrtek, 4 trhy výroční.

Složení hor jest většinou pískovcové a částečně i vápencové.

V obci je pětitřídní škola obecná a měšťanská škola chlapecká. (Obr. 96.) Ve městě jest farní kostel, zasvěcený sv. Bartoloměji se

Obr. 94. Mlýn t. zv. „Mückmühle“.

dvěma kaplemi a třemi oltáři. Patronem chrámovým, který náleží pod správu děkanství oderského, jest Nábož. Matice. Obce přifařené jsou Padesátlánů, Kyliňov, Michalov, Boňkov, Heřmánky, Kovářov, Božkov se skelnou hutí a Lindava. Poslední 2 obce mají své filiální kostely. Na hřbitově stojí krásný kostel se 3 oltáři, který dobrodinci zbudován byl v XVII. stol. ke cti Matky Boží. Duchovní správu řídí farář se dvěma kooperatory.

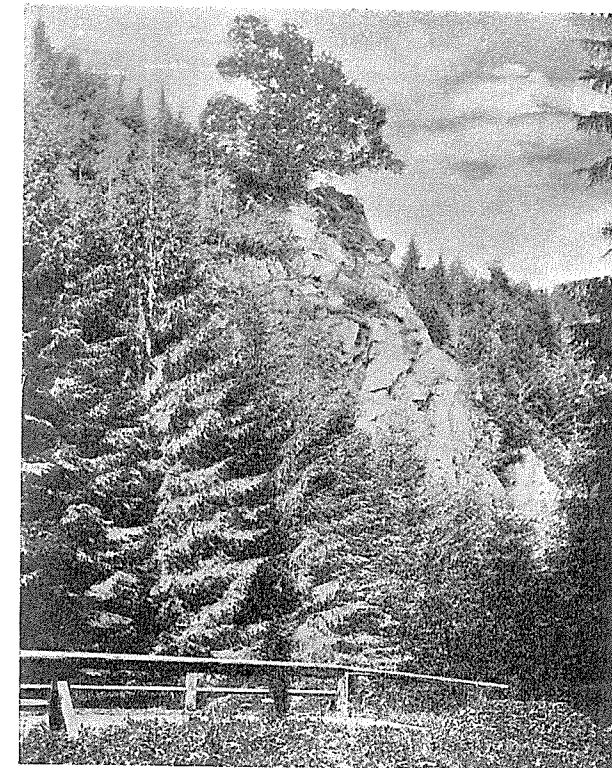
Náměstí zdobí 3 kamenné sochy: Matky Boží, svatého kříže a sv. Floriána. (Obr. 97.)

Socha první nejen že jest dílem uměleckým, ale i tím jest památna, že porizena byla z vděčnosti za zachránění před morem v letech 1713 a 1714 od měšťanů olomuckých a hranických, kteří se sem uchýlili a jak oni, tak i celé město zachráněno bylo od hrozné této hlízy. Městský chudobinec zřídil Bernard Pod-

statský z Prusinovic r. 1613 a opatřil jej nadací v obnosu 100 zl., jakož i roční spotřebou dříví.

Velkoměšťané mají svůj pivovar (nyní nečinný) a požívali dříve výčepního práva.

Podštát jest město staré, které ve středověku větší mělo

Obr. 95. Kamenná brána u Podštátu.

důležitost, nežli za dob našich, kdy ani mnohemu městečku moravskému se nerovná. Zdá se, že tu bylo středisko německé kolonisace započaté již v 11. stol. knížetem Břetislavem. Němci okolní si vypravují, že to město dříve jinak slulo (prý Weissenstadt); ale když ve kterési válce (od Tatarů?) úplně zničeno a s půdou srovnáno bylo, nazvali prý noví osadníci je Boden-

stadt. Osudy města málo jsou známy.¹⁾ První, jenž na listinách dle Podštátu se psal, byl Záviše z Podštátu, který r. 1322 biskupu Konrádovi prodal Křižanovice a Těšany. R. 1359 koupil Vilém z Podštátu od Ruperta Jarohněva a Stacha, bratří z Buchlovic, tvrz v Lužicích; stejnou dobou připomíná se též Půta z Podštátu. Zdá se, že oba byli z rodiny kunštátské (obr. 98).²⁾ neboť r. 1377

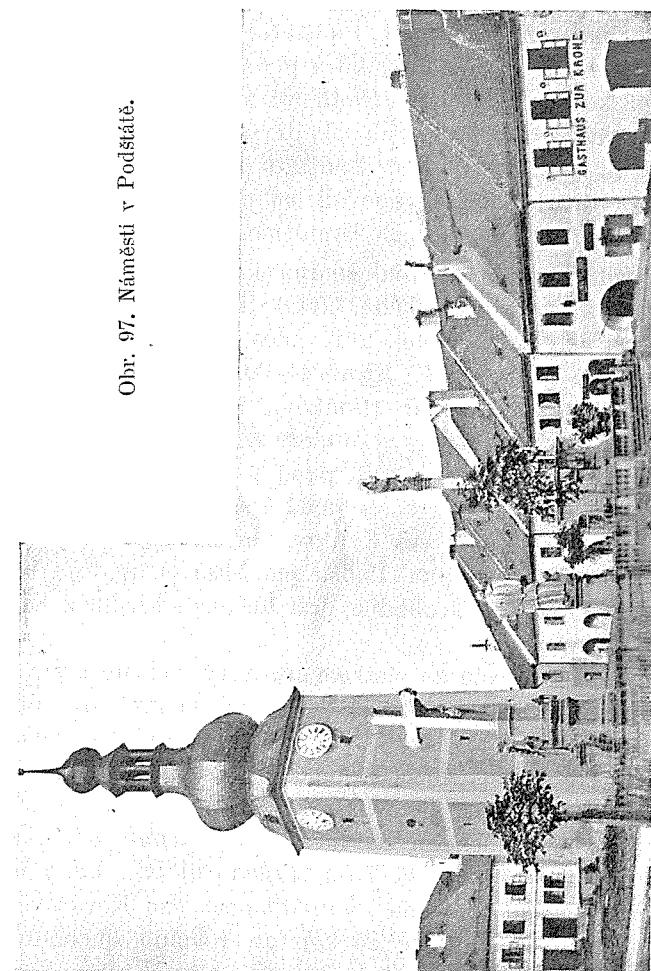
Obr. 96. Škola v Podštátě.

Boček z Kunštátu řeč. z Poděbrad své zboží podštátské: tvrz, město s pevností řeč. Podštát (cum murata dicta Potstat) s vesnicemi příslušnými, jak to kdysi jeho otec držel a on nyní drží, v 750 kop, věna své ženě Elišce zapsal. Týž Boček z Kunštátu a z Poděbrad, chtěje svému městu nápmocen být, daroval r. 1388 měšťanům pivovar ležící uprostřed města; také jim dal právo ze soudů

¹⁾ Ve staré pamětní knize městské, která r. 1787 shořela, stálo prý, že Mongolové r. 1241 poplenili město již déle než 200 let opevněné.

²⁾ Byl to bezpochyby Vilém z Poleradic, bratr Bočkův.

menších přečin bráti poplatky ve prospěch obce. Za to mělo město jemu a jeho nástupcům ročně platiti 12 hr. gr. mor. ve dvou lhůtách, o sv. Jiří a o sv. Václavě, mimo to 4 gr. za užívání pastvisk a na den narození Páně půl hřivny čestného daru.

Obr. 97. Náměstí v Podštátě.

V neblahých rozmiškách, jaké ku konci 14. stol. zavládly na Moravě mezi bratry Joštem a Prokopem, přepadl tento okolo r. 1394 Podštát a zmocnil se ho, protože Boček byl hlavním podporovatelem snah Joštových a členem branné jednoty proti králi

Václavovi v Čechách. Podštátským ukázal se markrabí Prokop býti pánum milostivým, neboť ještě téhož r. 1394 na den svatého Ondřeje všechny výsady jim potvrdil a právo jim udělil, kterým se řídilo město Olomouc. Také nařídil, aby všechny osady, které ku Podštátu patřily¹⁾ své dobytky a jiné prodejné věci ku prodeji napřed nabídly měšťanům v Podštátě a pak teprve v jiném okolním městě proti pokutám, které plynuly do městské pokladny. Majitelům koní v Podštátě dovolil voziti si suché roždi z lesů pánských, avšak z koní musili platiti oves a jiné dávky z dřívějších dob. Rychtářům vesnic Podštátu poddaných pod pokutami nařídil, aby nikde pivo nekupovali leč v Podštátě, a to za ceny obvyklé v sousedních městech Hranicích, Odrách neb Budišově.

Po smrti Prokopově ujal se Boček z Kunštátu a Poděbrad opět svého statku podštátského, avšak již r. 1408 prodal Tasovi z Prusinovic celý ten majetek totiž: městečko Podštát s kostelním podacím také jmenovaný „Hradiště-Podštát“ se dvorem, též vesnice: Předhradí, Bankov (Boňkov), Boňkov s kost. pod. ves Heřmanice, ves Zygartice, ves Rudoltice s kost. pod., ves Bernov s kost. pod.. ves Lybntal s kost. pod., ves Milovany s kost. pod., ves Lyndnaw (Lindava) s kost. pod., ves Lybomír s kost. pod., ves Spálov s kost. pod., ves Kylířov, ves Kovářov, ves Padesálání ležící před městem Podštátěm zároveň s fojtstvím, ve kterém sedí Otik a je svobodně drží dle listu Hruta z Kunštátu na to vyhotoveného.“

Tim přešlo město se statkem na nový rod moravský, který je držel přes 200 let a jehož členové odtud se nazývali Podštáští z Prusinovic (obr. 99.); avšak památkou na rod kunštátský zůstalo město ve znaku trojčáří rodu kunštátského.

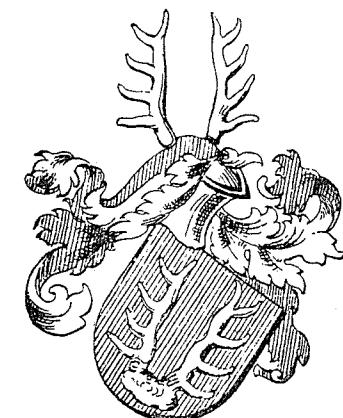
Tas z Prusinovic věnoval roku 1416 své manželce Anně 6 hř. gr. ročního důchodu na městečku Podštátě a poplatných lidech do jejího dožití. Na Tasa následoval Jan, který r. 1437 své manželce Anně upsal na Padesátilánech, na Kovářově, Božkově a na polovici Liptáně 25 kop gr. ročního důchodu a zároveň se svým bratrem Hynekem na vše statky se sstoupil. Protož

¹⁾ Jmenují se v listině datované die festo Scii Andreae Apostoli Gloriosi po německu: Rudosau (Rudoltovice), Potzkau (Boňkov), Milbaus (Milovany), Libenthal (Liptán), Spanau (Spálov), Laudmar (Liboměř), Bernau (Barnov), Schmetzau (Kovářov), Gaislerdorf (Kyliřov), Sigarthau (Zighartice) a Hermannsdorf (Heřmanice).

vzala tohoto ovdovělou Anna roku 1453 na spolek na své věno v Podštátě. Roku 1464 seděl na Podštátě Prokop z Prusinovic, který rodinné sídlo Prusinovice bratřim Filipovi a Artlebovi z Vickova postoupil. R. 1480 připomíná se v Přhonech Hynek a r. 1492 Jetřich z Prusinovic na Podštátě. Tohoto syn Prokop držel Podštát ještě r. 1536; zároveň s ním měli na tom statku podily: Václav st. z Prusinovic, Albrecht z Prusinovic a Mladota z Prusinovic; mimo to jmenují se podilníci na Podštátě z roku 1545 bratři Václav ml. a Zibřid Podstatští z Prusinovic. Roku 1547 prodal Albrecht Mladotovi svůj podíl na Podštátě, tvrzi, dvoře a pod-

Obr. 98.
Znak pánů z Kunštátu.

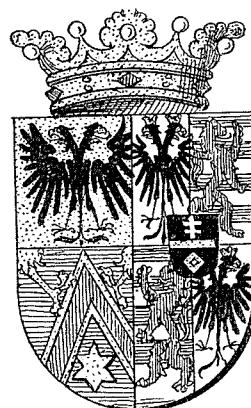
Obr. 99.
Znak pánů z Prusinovic.

hradi, na vesnicích Spálově, Liboměři, Kyliřově, pustém Heltvinově, pustém hradě Zyghartě a r. 1555 odkoupil toto zboží od sirotků Mladotových Václav st. Podstatský z Prusinovic. R. 1573 jmenují se majetníky Podštátu: Alex. Podstatský z Prusinovic, Diviš Podstatský z Prusinovic a Jetřich Podstatský z Prusinovic, z nichžto poslední r. 1588 byl jediným pánum na Podštátě. Jeho syn Bernard Podstatský z Prusinovic upravil r. 1607 vesnicim Liptáni a Lindavě robotní povinnosti. Rolníci těch osad stěžovali si, že pro mnohé daleké vození pánských nákladů nemohou rádně obdělávat pole. Pán jim povolil, že kromě obyčejných robot konaných u dvora liptánského a kromě povozů do Podštátu každý sedlák jen dvakrát do roka má vézti náklad 5 měřic obilí buď do

Hranic, neb Lipnika, neb Horního Oujezda a každý majitel koní má ročně dovézti 2 klády na některou panskou pilu, dříví $1\frac{1}{2}$ sáhu do pivovaru a potřebné palivo na zámek, do cihelny a vápenky. Osvobodil vesnice od výčepu vína vrchnostenského; za to povinni byli dovézti ročně 2 desítky vína do Podštátu z vinic, odkud jim rozkázáno; mimo to každý lánik dodal do panské kuchyně nekrmenou husu a kuře.

Bernard Podstatský odprodal r. 1611 Spálov s Luboměří paní Krystýně z Rogendorfu a Molenburka za 31.000 zl.

Jeho syn Jan Podstatský sprostil r. 1615 měšťany podštátské (počtem 33) povinnosti čepovati panské víno za poplatek 2000 zl.,

Obr. 100.

Znak hr. z Desfours-Walderode.

císař Leopold I. r. 1663 prodal panství to říšskému dvornímu radovi svob. pánu z Walderode za 50.000 zl. Pán ten zřídil na panství svém fideikomis a ustanovil za dědice mužské potomstvo svého již zemřelého syna Mikuláše Ferdinanda. Roku 1693 potvrdil městu Jiří svob. pán z Walderode na den sv. Michala veškeré výsady. Poslední držitel toho rodu byl František svob. pán Walderode (brzy potom hrabě) a zemřel 25. prosince 1797, zanechav jedinou dceru dědičku Johannu Marii, ovdovělou hraběnkou z Renard, která se svým synovcem Josefem hrabětem Desfours dohodla se v ten smysl, že mu statky své v Čechách ponechala a moravský fideikomis až do své smrti pro sebe podržela. Po její smrti stal se zmíněný Josef hrabě Desfours-Walderode dě-

dicem Podštátu i ostatních po tetě zbylých panství na Moravě. Rod tento drží panství Podštatské dodnes. (Obr. 100.)

Podštát utrpěl několikrát velikými požáry: R. 1690 vyhořelo celé město, r. 1787 lehlo popelem přes 130, r. 1790 118, r. 1815 88 domů, r. 1865 vyhořelo 8 domů na náměstí s pivovarem, r. 1866 80 domů, oba kostely a osada Kovářov.

R. 1830 napočítáno ve 188 domech 1305, r. 1870 ve 203 domech 1560 obyvatelů.

Dle Volného chovali na radnici tyto listiny:

1. Bočka z Kunštátu a na Poděbradech z r. 1388;
2. markrabího Prokopa z r. 1394 (Volný má mylně 1399);
3. Václava Podstatského z Prusinovic z r. 1556, kterou osvobodil občany od poplatku lazebního;
4. Jetřicha Podstatského z Prusinovic z r. 1582, kterou podaroval některé měšťany polnostmi zpustlé vsi Heřmanska a měšťanům dovolil 5 sudů piva o jarmarcích a hodech vytočení, začež se vzdali prodeje piva v Rudolticích, Zigharticích, Milovanech a Božkově;
5. Jana Šťastného Podstatského z Prusinovic z r. 1618;
6. Karoliny Marchese d'Austria z r. 1657, kterou městu darovala svobodný dvůr na vydržování varhanika;
7. Jana Jiřího svob. pána z Walderode, kterou předešlé výsady potvrdil.

Listiny tyto zničeny požárem r. 1866. Vidimované opisy listin 1., 2., pak listiny Bernarda Podstatského z r. 1607 nacházejí se v zemském archivě v Brně.

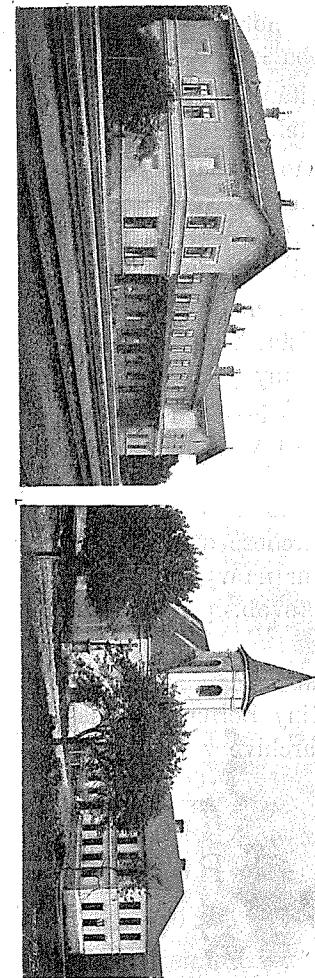
Polom

(Pohl)

(gen. do Polomě, lok. v Polomi), vesnice v severovýchodním cípu okresu Hranického s katastrální rozlohou 823 ha 6 a a čistým katastr. výnosem 19.451·68 K. má dle sčítání r. 1900 635 obyvatelů, z nichž hlásí se k národnosti německé 555, 77 české a 3 polské. Dle náboženství přiznávají se kromě 1 evangelika všichni k náboženství římsko-katolickému. Hlavním zaměstnáním obyvatelstva je polní hospodářství a chov dobytka mimo nejnutnější

řemeslníky pracující pro domácí potřebu. R. 1830 žilo zde 522 obyv. v 62 dom., r. 1870 v 91 dom. 577 obyv.

Polomi protéká potok Luha, přítok oderský, prýsticí se

Obr. 101. Nádraží, kaple a škola v Polomě.

v Nýdeku a tvořící rozhraní mezi vysočinou Karpatskou a Sudetskou. Severní vyvýšeniny náležejí vysočině Sudecké, jižní vysočině Karpatské.

Obci probíhá hlavní trať Severní dráhy čís. Ferdinandova a

souběžně s ní erární silnice od Bělotína k Novému Jičínu. V místě jest železniční a telegrafní stanice, pošta s přidělenými obcemi Blahutovicemi, Dubem, Kozími Loučkami a Heřmanicemi. (Obr. 101.)

Složení půdy jest na severu hlinité, na jihu písčité. Se zdarem pěstuje se žito, pšenice, ječmen, oves, jetel, řepa a zemáky. Činěny též pokusy s pěstováním lnu a chmele.

Pozemková daň obnáší 4415:53 K.

První počátky školy v Polomě spadají do r. 1787, kdy obec vystavěla školu. Před tím navštěvovala mládež školu v Bělotíně. Až do r. 1893 byla škola jednotřídní. Zminěného roku rozšířena škola o druhou třídu. Nynější budova vystavěna r. 1846 a rozšířena přistavbou r. 1893.

Obec je přifařena do Bělotína; v místě je filialní kaple vystavěná r. 1846 nákladem obce za 800 zl., ve které sedmkrát do roka konají se bohoslužby.

Polom byla před válkou třicetiletou obcí výhradně českou. V dobách neblahé té války byla častými nájezdy a brutálnostmi vojsk švédských úplně vyplidněna. Svědčí o táborech švédských nálezy na polích učiněné jako podkovy a zbraně švédské. Po míru vestfálském nastěhovalo se do Polomě obyvatelstvo převážnou většinou německé a tak obec poněmčena. Důkazem toho ostatně jest i jméno obce „Polom“, (pův. Polomy), poněvadž byly zde dříve rozsáhlé piskovcové lomy.

Dějiny Polomě souvisejí úplně s dějinami města Hranic, jelikož dříve byla obec částí svěřenských statků hranických.

V místě jsou 2 spolky: Dobrovolných hasičů a Odbor něm. spolku pro severní Moravu („Bund der Deutschen Nordmährens“).

Poruba,

nejvýchodnější vesnice okresu Hranického, přifařena a přiškolena je do Hustopeč, se kterými má i poštovní spojení. O obci této připomíná Volný ve své topografii, že r. 1391 vzala Foena, vdova po Záviši z Lešné, Jana z Pržna a Václava z Doloplaz na svůj statek v Porubě za spoludržitele. R. 1406 odkoupili statek bratří Ješek, farář v Lošticích, Ondřej a Beneš z Poruby a zároveň i ves Přiluky s mlýnem a příslušenstvím od Jana z Rouska.

R. 1467 byla již Poruba při panství Staro-Jičínském, při němž panský dvůr u Poruby jest dodnes. (Nynější majitel hrabě Seillern.)

V mírném údolí potoka Palačovského, pojmenovaného dle vesnice Palačova v sousedním okrese Novojičickém, kde vzniká, rozkládá se Poruba uprostřed zahrad. Obyvatelstvo dle sčítání r. 1900 v počtu 282 národnosti vesměs české a náboženství římsko-katolického, zaměstnává se polním hospodářstvím a chovem dobytka. Katastrální rozloha obce = 411 ha 78 a, čistý katastrální výnos = 9762·36 K, nadmoř. výška = 291 m, vzdálenost od Hranic = 15·3 km na východ. Počet domovních čísel 54. Mile dojímá příchozího hojnou zahrad s ovocným stromovím.

Spolků dosud není.

Obecní majetek: pole 9·43 ha, luk a pastvin 7·82 ha, lesa 0·62 ha, zahrad 0·85 ha, neobděl. půdy 7·1 ha.

Obecní rozpočet na rok 1908 příjem 1284 K 44 h, vydáni 1911 K 66 h. Schodek 627 K 22 h hradil se $26\frac{1}{2}\%$ obecní přirázou.

Názvy jednotlivých tratí: Nivka, Carvaška, Čtvrtka, Padol, Hučnice (cesta), Rez (les), za Dvořiskem, u Dvora, za Humny.

Poddanské poměry. Robota byla „jetá“ a „pěši“. Sedláči robotovali dva dny v týdnu, menší sedláči 1 den.

Nejstarší rody a usedlíci na gruntech: Frydrych, Rušar, Stoklas.

Obecní pečeť úhledně provedená pochází z roku 1742. Uprostřed korunovaný, dvojocasý český lev na zadních nohou stojící drží v přední pravé tlapě žezlo. Kolem lva okrouhlý nápis v mezikruží: PE - POCTIWI - OBCE: PRVBA: 1749.

R. 1830 bydlelo zde ve 44 domech 272 obyv. a r. 1870 ve 54 domech 294 obyvatelů.

Ponkov viz Boňkov.

Posvátno viz Kelč.

Radíkov,

vesnice rozložená v příčném pásmu, jež spojuje obě velké rozsochy Jeseníka moravsko-slezského v nadmořské výši 541 m, jest od Hranic vzdálena 8·5 km směrem severozápadním. Katastrální rozloha = 704 ha 97 a, čistý katastrální výnos = 6860·88 K. Obec přifařena je do Drahotuš, poštovní spojení má s Hranicemi. Dle sčítání lidu r. 1900 má obec v 51 domě 269 obyvatelův hlásících se kromě 6 k národnosti české. Náboženství jsou vesměs římsko-katolického a zaměstnávají se polním hospodářstvím a chovem dobytka.

Z plodin hospodářských nejvíce pěstovaných jest oves, žito, brambory, len a zelí. Radíkov jest mimo stranu jihozápadní obklopen kolkolem mladými jehličnatými lesy. Uprostřed návsi jsou ovocné zahrady. Za trvalého sucha bývá nedostatek vody. Pozemky jsou v ceně 40—200 K po míře, louky po 140—400 K. Chudší obyvatelé chodí za výdělkem do břidlicových lomů v Olšovci a do kamenných lomů v Hrabůvce. Ačkoliv celá osada leží na břidlicové skále, která se kolem osady táhne daleko, nepokusil se přece nikdo o otevření břidlicového lomu. Kámen stavební láme se toliko pro domácí potřebu.

V obci jest jednotřídní škola průměrně se 42 žáky. R. 1895 pořídila obec pro školu novou budovu.

Zivot spolkový soustředěn je v nově založeném „Odboru Národní Jednoty“ pro severovýchodní Moravu se 40 členy. Jak již svrchu řečeno přifařena jest obec do Drahotuš, leč pro značnou vzdálenost ($1\frac{3}{4}$ hod.) navštěvují obyvatelé služby boží v blízkém ($\frac{1}{2}$ hod.) německém Středolesi anebo v Podštátě. Radíkov byl původně obcí výhradně českou. Po válce 30leté poněmčilo se obyvatelstvo, až opět v době obrození českého národa se vraceло k národnosti české. Ještě dosud je osadou značně smíšenou, čehož příčinou jsou sňatky uzavírané s muži neb ženami z blízkých německých obcí.

O původu českého Radikova svědčí kromě názvu obce i české místní názvy tratí. Dle Volného čitala obec v r. 1830

36 domů s 258 obyvateli (113 m. 145 ž.). Dobytka chovalo se 24 koně, 25 volů, 63 krávy a 101 ovce. R. 1870 načítáno ve 49 domech 256 obyvatelův. Již v té době byla zde jednotřídní škola a rychta. Dříve náležel Radikov k panství Drahotušskému a měl v r. 1569 21 obyvatelů.

V obecním výboru zasedá 9 členů, z každého volebního sboru 3. V místní školní radě jsou 3 členové volení mimo členy s hlasem virilním. Pečeť obecní viz str. 80.

Obcí prochází okresní silnice od Velké přes Hrabůvku.

Kromě živnosti výše vzpomenutých jsou zde 2 hostince, 1 větrný mlýn, 1 kovář, 1 obuvník, několik tesařů a zedníků. Knězna Gabriela z Hatzfeld-Wildenburka má v katastru radikovském lesy ve výměře 256 ha a plati téměř čtvrtinu veškerých daní. Domovní daně platí se 298·83 K.

Pověr různých, jimž většinou se ještě věří, jest velmi mnoho. Na př. onemocnělý dobytek léčí baba zaříkáváním a kropením dobytčete potoční vodou z nového hrnku. — Zvonění proti mračnům jest všeobecné. — „Hastrman“ se svými podivuhodnými kousky rád prý se s lidmi stýkává a mnozí tvrdí, že jej viděli a s ním mluvili. — Na Zelený čtvrtok, Velký pátek a Bilou sobotu dívají v mnohých rodinách do světnice na stůl polní brány hřeby vzhůru a přiklopí každý hřeb hrncem, aby dobytek hodně dojil. Rovněž v domech, kde chová se pěkný dobytek, za podobným účelem sbírá se do šátků rosa. Koupí-li hospodář dobyteče, položí při příchodu jeho na dvůr křížem dvě ometená koštata, na dobytče pak položí se duchna (velká peřina), aby mu „Kuba“ (zlý duch) neškodil.

Obecní majetek. Polí 3 ha 43 a, luk 1 ha 52 a, zahrad 24 a, pastvin 13 ha 18 a, lesů 19 ha 12 a, neplodné půdy 2 a, jiné plochy daně prosté (cesty) 9 ha 65 a.

Obecní rozpočet na r. 1909. Příjem 964·08 K, vydání 3437·60 K (splátky na stavbu silnice do Hrabůvky), schodek se hradi 140%, obecní přirázkou.

Trati: Hauslovec, Makytí, Helovka, Rovně, Zbeliky, Kuč, Potůčky, Hejnice, Úzké, Studénky, Zajedličí.

Nejstarší rody: Hyncicův, Prksův, Lévův.

Samota. Letohrádek Kunzov, domov. č. 51. (Bližší viz při

Hrabůvce, ke které je sice mnohem bližší, katastrem náleží však Kunzov do Radikova).

Obec táhne se podle potůčku, grunty jsou stavěny dle německého způsobu do čtyřúhelníku, uprostřed dvůr, obtočeny zahradami samy o sobě.

Do Radikova přistěhoval se v 19. stol. z Nýdeku myslivec Netyk (Nöttig) do čís. 31. Jeden ze synů myslivecův stal se r. 1871 biskupem brněnským.

Rakov,

ves na táhlém hřebenu záhorském od vých. k západ. o 72 číslech domovních a 399 obyvatelích národnosti české, náboženství katolického. R. 1870 obydlen Rakov 373 obyv. v 57 domech.

Katastrální rozloha činí 493 ha 45 a s čistým katastrálním výnosem 12.591·46 K, pozemková daň 4630·38 K.

Dva nepatrné potoky bezejmenné tvoří částečně přirozené hranice katastrální mezi sousedními obcemi.

Obyvatelstvo zabývá se výhradně polním hospodářstvím a chovem dobytka. Životní poměry nejsou utěšené; půda k obdělávání jest příliš těžká a mokrá. Jest naděje, že nastane obrat k lepšímu, který přivedení má založené Družstvo k odvodňování pozemků. Dlouho pociťovanému nedostatku zdravé pitné vody odpomoženo zřízením obecního vodovodu r. 1906. Zlí hosté: tyf a záškrt rádivali zejména mezi školní mládeži do té doby velmi často.

Dopravní prostředky: spojovací silnice II. třídy s okolními vesnicemi a denní pěší pošta s Paršovicemi a tím denní spojení s Hranicemi.

Obec je přifařena do Paršovic.

Rakov připomíná se již r. 1371. Tehdy prodal ves tu Jan z Dobrotic s vesnicemi Paršovicemi, Valšovicemi a okolními lesy Vokovi z Kravař a jeho bratrům Drslavovi a Láćkovi. Ze záznamů těch vidno, že Rakov náleží mezi záhorské obce velmi staré.

R. 1882 zakoupila obec Rakovská selský grunt č. 28. a určila jej na novou školu. Stavení rozbouráno a dne 17. června

téhož roku posvěcen základní kámen a počato se stavbou. Dne 28. února 1883 dosazen za prvního správce školy učitel ze Zbrašova František Šromota a pobyl v Rakově do 2. listopadu 1893. Prozatím vyučoval až do konce února 1894 Jan Maršíálek, načež nastoupil 1. března 1894 druhý správce školy této Jan Fusek, který působil zde až do roku 1905. Od roku 1905 jest správcem školy rakovské ustanoven Albert Konečný, učitel z Velkých Prosenic.

S polky: Sbor dobrovolných hasičů zal. r. 1893 a Čtenářsko-hospodářský spolek.

Uprostřed obce jest malá kaplička, postavená r. 1868.

O b e c n í r o z p o č e t na rok 1909: příjem 6374 K 67 h, vydání 6947 K 70 h, schodek 573 K 67 h hradi se 18% obecní přirážkou.

T ratě: Na Klinku, na Příčkách, na Rokytách, za Příčnicou, za Rajnšvkou, za Doubravkou, na Kabilkách, nad Paleniny, Parkousy, na Oujezdě, na Luhu, na Petrovách, na Skalkách.

P o d d a n s k é p o m ě r y. Robotovalo se na panství Lipnickém. Robota byla pěši i jízdní, dle majetku.

D á v k y: obili, vejce, máslo. Po zrušení dávek a roboty platil sedlák 20 zl.

V roce 1776 byly Paršovice, Valšovice a Rakov přifařeny do Soběchleb. Každou třetí neděli konal soběchlebský farář služby boží v Paršovicích. Za to odváděl každý usedlik z Rakova, Paršovic a Valšovic $\frac{1}{2}$ měrice žita a $\frac{1}{2}$ měrice rži, 3 žejdliky rozpuštěného másla a 1 slepici na faru soběchlebskou. Povoz i potah si obstarati bylo věci farářovou. (Viz „Selský archiv“, roč. VII., čís. 4.).

Nejstarší usedlci a rody na gruntech jsou: Kučerův, Kuličkův, Hoštálkův, Kopřivův, Zamazalův, Šindlerův, Macháčkův a Sehnálkův.

N e š t ě s t í: r. 1884 vyhořela část domků „v Benátkách“, r. 1897 vyhořela část rolníků pod školou.

F o j t s t v í — nynější statek čis. 10. — bylo zapsáno v zemských deskách a bylo nadáno hojnými výsadami.

V nynější usedlosti čis. 34. bývala rychta. Rychtáři byli poddáni fojtům.

Zachována je doposud starobylá pečeť z roku 1752. Mezi dvěma noži nahoře (znak dietrichsteinský) je nápis: Rakov. Pod noži je košatý strom (lipa), po obou stranách kmene pod korunou letopočet 1752. (Viz str. 81.)

Rousko

(gen. do Rouska, lok. v Rousku). Asi $\frac{1}{2}$ hodiny od Kelče na jihozápad rozkládá se úhledná, výstavná dědina Rousko. Silnice tudy vedoucí spojuje se proti Těšicím se silnicí keleckou.

Z cihel vystavěné, obilené domky počtem 57 hostí 353 obyvatele národnosti české, náboženství katolického. R. 1870, kdy patřilo ještě do okresu Bystřického, bylo zde 48 domů se 360 obyvateli.

Životní poměry jsou dosti příznivé, neboť každý má kousek pole, třeba najatého, na němž pěstuje oves, rež, zemáky, zeli, řepu pro dobytek, hráč, lucerku, jetel. Zahrady poskytují hlavně trnky, hrušky, jablka i ořechy vlašské.

Pro dítky vystavěli r. 1886 jednotřídní školu.

Obyvatelé jsou přifařeni do Kelče a mají svou kapli sv. Kříže, kdež konají se modlitby a křesťanská cvičení. U kaple jest socha sv. Jana Nepomuckého.

V osadě jest dvůr knížete-arcibiskupa olomuckého ve výměře 149 ha s ročním katastr. čistým výnosem 28598 K (spolu s obcí 530·2 ha s katastr. výnosem 12.680 K 22 h).

Místní pojišťovna (bez stanov) chrání rolníka před velkou ztrátou na dobytku.

Jako v jiných obecích jest i zde nemocnice pro nemoci nakažlivé.

O původu obce neví se ničeho. Nedaleko jest pohanské pohřebiště, z něhož vykopány byly hliněné popelnice.

Rybáře

(gen. do Rybář, lok. na Rybářích)

viz Drahotuše.

Skalička.

Na severním úpatí mírného svahu posledních výběžků Karpatských, jež lemuje levé poříčí bečevské, rozkládá se úhledná vesnice Skalička se svými bílými domky mile se vyjímajíc v zeleni okolního stromoví a parku zámeckého.

Celková katastrální rozloha činí 420 ha 65 a náleží většinou knížecímu arcibiskupskému statku, který tu má 2 poplužní dvory: jeden ve vesnici samé, druhý, **Kameneč**, rozkládá se severně od dědiny vzdálen asi $\frac{1}{4}$ hodiny jako samota při Bečvě. Kameneč náleží ke katastru zámrskému, ač je Skaličce blíže. Čistý katastrální výnos: 10.923:10 K; nadmořská výška: 268 m; vzdálenost od Hranic: 7,6 km směrem jv.; počet dom. čísel: 71.

Obyvatelstvo v počtu 420 duší národnosti české a náboženství římsko-katolického zabývá se zemědělstvím. R. 1830 udáno 472 obyv., r. 1870 v 71 dom. 401 obyv. Obyvatelstva značně ubylo.

V obci je dvojtřídní škola, založená r. 1780. Poštovní spojení s Hranicemi obstarává dvakrát denně jízdní pošta z Kelče, která vesnicí projíždí. Dědina je přifařena do Kelče.

Ve středu obce rozkládá se arcibiskupský park se zámkem o 1 poschodi. (Obr. 102.)

Z dějin. Jak a kdy dostalo se zboží toto v majetek kostela olomuckého, není dosud známo, tolik však je jisté, že biskup Jindřich roku 1328 svému vazalu Vlčkovi z Domka ve vesnici Říkovicích 10, v Němeticích 10, ve Sminsku 6 a ve Skalici 7 lánů udělil. Od těch dob mizí stopa majetníků do r. 1560, kdy jmenuje Jana Žernovského (a ještě r. 1590) jako majetnika. Po něm zdědil zboží to syn jeho Dětřich, avšak roku 1610 jest majetníkem Jan Žalkovský a roku 1626 Zdeněk František Lev z Rožmitálu a na Blatné (z Doubravice, Skaličky, Žeranovic, Přílepu, byl c. k. komořím a olomouckým dvorním biskupským sudím), jehož vdova Kateřina prodala statek i s Brankami roku 1634 svému bratraru Vilému Ottovi Ullersdorferovi z Němčího, c. k. setníku a to: tvrz a ves Skaličku, ves Bránky se 2 dvory, mlýny, pivovarem a mýtem v Bránkách za 12.000 zl. mor. ponechavši si dva sirotky a 3 tažné voly. Bratrovi slíbila, že mu zaopatří od biskupa mocný list, který by

jej oprávníl se statkem Skaličkou volně nakládati jako se svým majetkem.

Vilém Ota Ullersdorffer postoupil obě roku 1677 svému synu Krištofovi, po němž r. 1700 byl majetníkem Krištof

Obr. 102. Arcibiskupský zámek ve Skaličce.

Vilém a r. 1707 již jeho syn Jan Josef Ullersdorffer.¹⁾ Po smrti Jana Josefa bylo léno přivtěleno k biskupství olomou-

¹⁾ Tomuto a jeho dědicům obnovil biskup olomoucký, vévoda Lotarinský Karel, lenní právo na Skaličku proti povinnému lennímu slibu.

ckému a hned r. 1738 bylo prodáno za 18.000 zl. Krištofu Erdmannu Minkvicovi svobodnému pánu z Minkviciburka, po jehož smrti zdědil je syn jeho a pozdější domský děkan v Olomouci, který je prodal Richardu svob. pánu z Mattencloitu, od něhož je odkoupil František Quiard hrabě ze St. Julien dne 8. prosince 1807. Na to r. 1815 pronajal je vrchnímu úředníku panství valašsko-mezíříčského Josefu Davidovi na 15 let, ale r. 1822 byl už nájem zrušen a panství vzato do vlastní správy.

Roku 1854 koupil velkostatek od St. Juliana hrabě Strachovič, leč po 4 letech prodal jej opět r. 1858 hraběti Stockau, který byl majetníkem jeho do roku 1864, kdy přešel do rukou hraběte Dubského. Již po roce prodal Dubský r. 1865 velkostatek knížeti Hatzfeldovi, od něhož však jej roku 1868 koupil zpět Dubský a podržel až do roku 1876. Toho roku koupilo arcibiskupství olomucké Skaličku od hraběte Dubského za 90.000 zl. a jest jeho majetkem dosud.

Obecní majetek: 12 ha polí, 20 ha luk, 13 ha vrboven; budovy obecní: škola, hasičské skladiště, chudobinec zv. pazderna.

Obecní rozpočet na rok 1909: příjem 11.093 K 50 h, vydání 12.254 K 53 h. Schodek 1161 K 03 h hradí se 41% obecení přirážkou.

Trati: Nad Nihlovem, pod Hrabim, Důlky, Padělek, od Zámrsk, Hrubý rybník, Podzahradi, Horní a Dolní Újezd pod Kouty.

Poddanské poměry. Robotovalo se na místním panství; sedlák 3 dny v témž jedním nebo dvěma potahy, chalupník 26 až 52 dní ročně pěší práce.

Nejstarší rody a usedlici na gruntech: Kuča, Vinklářek, Mikšánek, Smolka, Kočnar, Grygar, Gavenda, Beinstein.

Rodáci: Jan Vinklářek, odb. učitel měst. školy v Praze, P. Robert Váňa, katecheta ob. školy v Prostějově, František Kočnar, učitel v Podolí.

Neštěstí. Velkými požáry postižena byla Skalička v letech 1860, 1880, 1886, 1896.

Menší povodně bečevské bývají každoročně, velké zhoubné povodně řádily v letech 1854, 1872, 1880, 1907 a 1908.

Uspořádání obce. Jednotlivá stavení oddělena jsou od sebe zahradami, hlavní svah vesnice je od jihu k severu.

Samoty. Dvůr Kamenec (náleží do Zámrsk), obecní chudobinec (pazderna) u lesa a povětrný mlýn u vesnice.

Slavíč,

vesnice o 63 dom. číslech západně od Hranic mezi Drahotušemi a Lipníkem na císařské silnici a protkнутa Severní drahou čís. Ferdinanda, odvozuje své jméno, jak obecní pečet, opatřená stromy a nad nimi se vznázejícími ptáky nasvědčuje, od množství slavíků, kteří skutečně v dřívějších dobách dle ústního podání hnizdili v krovinách u dědiny.¹⁾

Katastrální rozloha obce = 526 ha 12 a s čistým katastrálním výnosem 16.644,52 K, počet obyvatelstva 387 národnosti vesměs české a vyznání římsko-katolického, zaměstnávajícího se výhradně obděláváním půdy a chovem dobytku. R. 1830 žilo zde v 50 dom. 339 obyv., r. 1870 v 56 dom. 349 obyv.

Potok Žabník pramení se v Podhorském revíru, činí tokem svým přirozené hranice mezi pozemky obcí Milenova, Klokočí, Slavíče a ústí pod panskou samotou obecně Kolňa zvanou do Bečvy.

Půda, celkem dosti dobrá, je misty těžká, slinovitá, u Bečvy lehčí naplavenina, kde daří se chutné zemáky. Lesů, kromě obecního chrásti, obec postrádá. Průmyslu ani obchodu v obci není. Nejbližší stanice železniční je Lipník aneb osobní zastávka v Drahotuších. Poštovní spojení s Drahotušemi má obec jednou denně poslem.

Až do r. 1843, kdy zřízena železnice, veden veškeren náklad se zbožím vesnicí po erární silnici, což bylo i zdrojem příjmů zdejšímu občanstvu od obchodníků a projíždějících povozníků.

Velkostatek Hranicko-Lipnický má v katastru obce pozemky doposud t. zv. „rybník“, nyní vodyprázdný, kde dříve pěstoval se chov ryb a t. zv. Panin, rybník, kterého stihl týž osud. Podobně

¹⁾ Jméno osady může pocházet od zakladatele Slavka (Srv. Třebek-Třebič); u Volného jmenuje se tato osada „Slavice“.

choval zde velkostatek stáda ovci, z čehož zbyly doposud budovy obydlené potomky starých drábů.

Jednotřídní škola zařízena r. 1812 a vyučoval zde jako všude jinde učitel-řemeslník ve svém bytě zprvu, později v domě čís. 30., až r. 1829 vystavěna nová budova školní, která však r. 1873, kdy přistavovala se druhá kolej železniční, byla zbourána a místa upotřebeno k rozšíření tratě. Správa Severní dráhy pořídila pak novou nynější školní budovu v zahradě Fr. Koláčka č. 35.

V obci je kaple zasvěcená sv. Josefу a náleží k farnosti Drahotušské.

Při stavbě druhé kolejí nalezeny r. 1873 popelnice.

Spolků není.

Obecní majetek jest: polí 4·24 ha a luk 2·46 ha. Od Slavíče podél cesty k císařské silnici je vysázen od r. 1908 Jubilejní sad. Podobně i louky „Výmola“ osázeny budou ovočným stromovím. Pastviny 18 ha 91 a se nyní nespásají, nýbrž tráva se prodává. Lesy 93 a 12 m² v dolích zvaných „Obecní chrásti“. V r. 1909 bude znova vysázen smrky, borovicemi a modřiny.

Obecní rozpočet: příjem 1400 K, schodek hradí se 30% obecní přirázkou. Přímá daň vynáší 4572 K.

Pojmenování některých tratí: Kamenc, Horní a Dolní Háj, Úpleta, v Loukách, Zábrvek, pod Humna, Otava, u Hulince, v Kopcích, Makyti, Výmola, Slaniska, Prašivé, Podsedky, Padělky (Vrchní a Dolní), nad Hučnicí, Mesla, Kouta, Podpločí.

Poddanské poměry: 2 dni v témdni čtyřspřežní povoz.

Nejstarší rody a usedlosti na gruntech: Vašinkův, Stržinkův, Trnův, Jemelkův a Hradilův.

Rodáci: P. Čeněk Šrom, gymnasiální profesor v Hranicích, Ant. Stržinek, profesor zemské reálky v Kroměříži.

Neštěsti. Větší požáry: roku 1854 lehly popelem statky čís. 2. a 3.; roku 1857 vyhořelo 17 čísel; r. 1889 čísla 43., 44., 47., 54.; r. 1894 čís. 28., 30., 31. Povodně byly v letech: 1864, 1880, 1896, 1897, 1907. Roku 1896 nastala průtrž mračen nad sousedním Podhořím; voda valila se mohutnými proudy tak, že odnášela celé hromady štěrků na silnici a panský rybník podobal se jezeru. Mandele s polí byly povodní odneseny.

Usporádání obce po stavbě Severní dráhy je zcela jiné než bývalo. Trať probíhá vesnicí, tím mnohé grunty i chalupy

vykoupeny a rozbourány. Dříve byla ves více pohromadě, nyní je rozlehlejší. I na Výmolech bývaly domky. Dokud nebylo železnice, čilý byl život na císařské silnici, oživované četnými nákladními vozy-formany a tím také čilý ruch ve Slavíči, zejména na rychtě, kde byl i zájezdni hostinec.

Kromě sbourané a nově postavené školy zbudovala Severní dráha v r. 1873 při stavbě druhé kolejí následující domky: čís. 17., 19., 21., 22., 24., 25., 37., 39., 55., 56., 57., 58., 59., 64., 65., jichž původního místa použila k rozšíření tratě. Tou dobou postaveno i čís. 63. za zahradou usedlosti čís. 16. Rovněž i grunty čís. 2., 12. a 13. jsou stavbou dráhy odstraněny.

Po celé délce Severní dráhy od Vidně až do Krakova není tunelu, toliko ve Slavíči u vesnice zřízen krátký tunel r. 1845. (Když referováno císaři Ferdinandu V. Dobrotivému o stavbě dráhy, otázal se, bude-li prý miti také nějaký tunel. Uslyšev zápornou odpověď, podivil se, jak je možno prý tak nákladnou trať provést bez tunelů.) A proto zřízen na vhodném místě k potěše císařově tunel u Slavíče, když celá železnice nazývaná ku poctě jeho Severní drahou císaře Ferdinanda. Stavbou tunelu odstraněny 2 grunty: Vašinkův a Stržinkův. Rok na to obdržel za odstoupení svého gruntu Antonín Foltas, soused Stržinkův, od správy Severní dráhy peněžitý obnos a vystavěl si u silnice novou usedlost č. 9.

Roku 1895 30. května byl tunel definitivně uzavřen pro bezpečnost a trať železniční prochází mimo tunel vesnicí.

Roku 1569 měla Slavíč jen 22 obyvatele.

Spálov

(Sponau).

městečko o 235 domovních číslech a 1256 obyvatelích, z nichž 1147 je národnosti české, 109 německé, náboženství, kromě 5 Židů, vesměs římsko-katolického, leží od Hranic směrem severním ve vzdálenosti 25 km jako nejsevernější osada okresu hranického. Po r. 1830 bylo dle Volného zde 1217 obyv. ve 184 domech, r. 1870 načítáno 1317 obyv. ve 214 dom.

Spálovem protéká potůček, vlévá se do dvou vodních nádržek a dvou rybníků, sesiluje se a vpadá do říčky Suché, pravé pobočky řeky Odry.

Hlavním zaměstnáním obyvatelstva jest polní hospodářství s chovem dobytka. Jiným pramenem výživy nemajetné třídy jest dobývání stavebního kamene a štěrku v blízkých lomech. Místnímu obchodu napomáhají dobré obecní i okresní silnice, pošta, železniční stanice v Heřmánkách (3 km) a v Jakubčovicích (6 km) v sousedním Slezsku, kdež je i telegrafní stanice.

Katastrální rozloha = 1930 ha 3 a, čistý katastrální výnos = 20.379 K, nadmořská výška = 570 m.

V katastru spálovském rozkládají se pozemky Viktora rytíře Bauera s poplužními dvory ve Spálově, Luboměři a Suchdole, k nimž náležejí i panské pozemky v Heltínově a Barnově.

Mládež dostává se vzdělání ve čtyřtřídní škole národní. Duchovní správa svěřena jest dvěma duchovním. Fara náleží k děkanství fulneckému a patronem chrámu, zasvěceného svatému Jakubu, jest Viktor rytíř Bauer. Do farnosti spálovské náleží i filiální kostel v Luboměři a fil. kaple v Heltínově. Značný je život spolkový. Jsou v městě spolky: Dobrovolných hasičů, Občanská beseda, Hospodářská beseda, Spolek vojenských vysloužilců, Kontribučenská záložna a Raiffeisenovka.

O zdravotnictví obce i okoli pečeje obvodní lékař; útočištěm chudých nemocných jest obecní nemocnice.

Ke Spálovu náležejí samoty: Skála Panny Marie (při ní domek Böhslův) (obr. 103.), Svamlův mlýn, Spálovský mlýn, hájovna pod Štědrovým, Potůčky, hájovna v „Havranovém potoce“ a několik povětrných mlýnů.

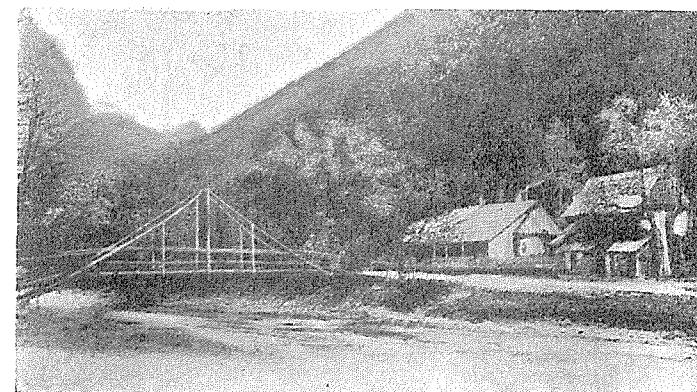
Název obce „Spálov“ odvozuje lid z doby války třicetileté, kdy velká část osady lehla popelem. Tehdy nazývala se, dle domněnky, Velká Polom,¹⁾ i byla též mnohem rozsáhlejší než nyní. V nepokojných a hrůzyplných těch dobách utikali lidé před zlotřílymi žoldáky do blízkých skal a tak podnes nazvana je jedna z nich „Švédskou skalou“.

Z dějin. Kdy a kým Spálov byl založen, není určitě známo. Ze starých pergamenů dovdáme se, že již r. 1408 byla ve Spálově fara, z čehož soudit lze, že již dávno před rokem tím Spálov byl větší osadou. Od první polovice XIV. stol. až do r. 1611

¹⁾ Což je historickou nepravdou, neboť jméno Spálov již ve XIV. stol. se vyskytuje.

bylo panství Spálovské částí panství Podštátského. Jeden z majetníků panství, Boček z Kunštátu a Poděbrad, dal zapsati r. 1377 panství Spálovské manželce své Elišce jako věno. Potomek Bernát odprodal r. 1611 panství Spálovské s právem patronátním, domem, ovčírnou, pivovarem a zahradami, pak Luboměř se dvorem, zahradami a dědičnou rychtou paní Kristině z Rogendorfu za 31.000 rýnských.

Po 40 letech držel panství Zikmund, svobodný pán z Landavy (obr. 104.), po jehož smrti vdova Konstancie od-

Obr. 103. „U skály Panny Marie“.

stoupila pro dluhy polovici všeho statku Kašparu rytíři Šercovi, který r. 1670 obdržel i druhou polovici. Syn rytíře Šerce obnovil r. 1719 pustou osadu Heltínov u Luboměře, která odvozuje od zakladatele svůj německý název „Scherzdorf“. Rytíř Šerc (obr. 105.) zanechal dvě dcery: Rozalii, provdanou za rytíře Zena na Starém Jičíně, a mladší Barboru, která byla držitelkou Spálova. Majetek ten přenechala však r. 1724 dětem své starší sestry za 16.500 rýnských a za nedospělosti jejich spravoval zboží to otec Zeno (obr. 106.), který se i psal „na Starém Jičíně a Spálově“. Za něho vzbouřili se poddani spálovští a luboměřští, z čehož povstaly soudy a dlouhé rozmišky v Brně a dokonce i před císařem Karlem VI. Rozmrzen prodal Zeno panství spálovské r. 1730 Rudolfovi Landelinovi z Fragstejna za 66.000 rýnských. Za nového majetníka vystavěn r. 1734 kostel spálovský v nynější podobě. (Obr. 107.) Syn Rudolfov Leopold

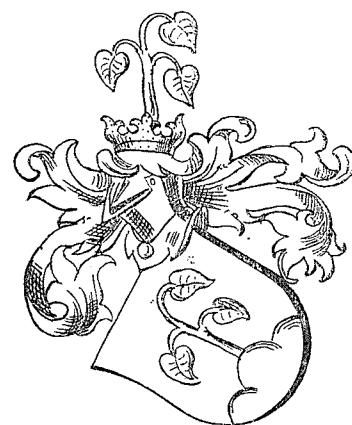
odstoupil Spálov r. 1756 vnuce své Antonii, provdané za barona Záviše. (Obr. 108.) Rod Závišů byl na Spálově až do roku 1883, kdy odkoupil panství Spálovské hrabě Dubský, majitel Hoštic, pro dceru, provdanou za hraběte Kynského. Nikoliv však na dlouho. Po dvou letech koupil panství Spálovské nynější majetník jeho rytíř Bauer, velkoprůmyslník v Brně a majetník velkostatku Kunvaldu u Jičína. (Obr. 109.)

V XV. stol. přijalo obyvatelstvo učení Husovo, a když upadal, obrátilo se k učení Lutherovu i proměnili si kostel ve

Obr. 104.

Znak svob. pánu z Landavy.

Obr. 105.

Znak rytíře Šerce (Schertz).

svou modlitebnu. Po porážce bělohorské obráceno obyvatelstvo opět na víru katolickou, a r. 1640 ustanoven ve Spálově katolický farář; je pak nynější správce duchovní v řadě té dvacátým. Od r. 1730 do r. 1902 vystřídalo se ve Spálově 43 kooperatorů. Ze zvonů spálovského chrámu zaslhuje zminky t. zv. „Lutryau“, opatřený letopočtem 1494.

Dle domněnky byla již škola ve Spálově dávno před r. 1740. Bývala až do r. 1873 jednotřídní, r. 1873 zřízena třída druhá, r. 1883 rozšířena o třetí třídu, a r. 1899 zřízena pobočka. Původně byla školní budova selskou usedlostí, která byla přestavěna a na školní budovu přetvořena. Je to budova jednopatrová, před niž rozkládá se zahrada o 2 měřicích. Při škole jest 7 měřic pole a potřebné hospodářské místnosti. Škola má

slušnou sbírku učebních pomůcek a žákovskou knižnici o 500 svazcích.

Správcem školy zdejší byl v letech devadesátých a na počátku tohoto století † Emilian Řezáč, spisovatel, který pro chorobu odešel na předčasný odpočinek do Přerova, kde i zemřel r. 1908. Svou velikou knihovnu soukromou daroval obci, aby se ji veřejně užívalo.

Nástupcem Řezáčovým stal se Vilibald Ševčík, jenž vydává a rediguje na zastrčeném Spálově lidovýchovný měsíčník „Rodina-skola-národ“.

R. 1832 povýšen byl Spálov na městečko.

Obecní majetek pozůstává ve výměře asi 37 jiter neb přes 22 ha, z čehož $\frac{1}{4}$ jsou pastviny.

Obecní budovy: škola, nemocnice a chudobinec.

Obecni rozpočet na r. 1908: a) vydání 8324 K 02 h, b) příjem 2665 K 52 h; schodek hradi se 85% obecní přírážkou.

Trati: Myslivcov, Kunterov, Důlky, Častochov, Vesnik, Mlýnice, Studénky, Kotlov, Kozlov, Hrb, Kamenné, Suchá, Lán, Stráž, Požice, Padělek, Zadky, Vlkov, Brálný, Keřky, Fifajdy, na Odře, na Láně, Královec, Doleček, Novákovsko, Havranův Doleček.

Znak Spálova je lesní jedle.

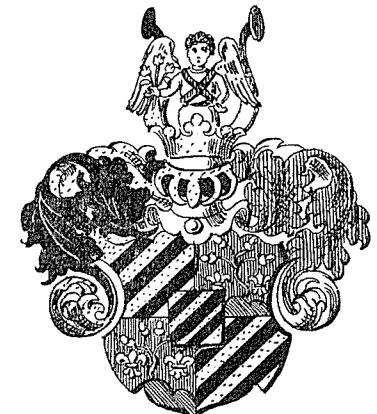
Nejstarší rody: Králův, Šustkův, Peprného a Čechův.

Neštěstí větších uchráněn byl Spálov od sklonku války třicetileté, kdy lehl popelem.

Statky stojí osamoceny, obyčejně obtočeny zahradou, v předu vrata, po stranách obydli hospodářské a výměnkářské, za nimi chlévy, v zadu kůlna a stodola s výjezdem na pole.

Každý větší statek má hned od domů až k lesu lán pole, „domáci“.

Až do nedávna bylo téměř ve všech statcích domácí zařízení obydli velmi jednoduché; kachlová pec s pekárnou, prostý stůl,

Obr. 106. Znak rytíře Žena.

lávky a nějaká židle, jedno lůžko, později přibyla skříň. Obrazy barbotiskové, jarmareční, dříve bývalo vidati mnogo obrázků na skle. V peci topilo se ze síně, vidlemi vsazovaly se hrnce do pece. Toť zařízení velké jizby. Nyni toho způsobu valně ubývá; tak místo pecí zejména stavějí moderní sporáky.

Kromě jizby bývá menší světnička, již říkají komůrka.

Dvůr většinou málo úpravný, s hnojistěm po náspem.

Obr. 107. Kostel ve Spálově.

Půdorys Spálova má podobu rohlíku od západu k východu. Tak zvaný „Horní konec“ rozprostírá se na náhorní výšině, „Dolní konec“ svaluje se do úzkého údolí. Uprostřed mezi oběma je kostel, zámek, škola, fara a hostinec (4). Střední část se jmenovanými budovami má ráz městečka, horní a dolní část ráz vesnice.

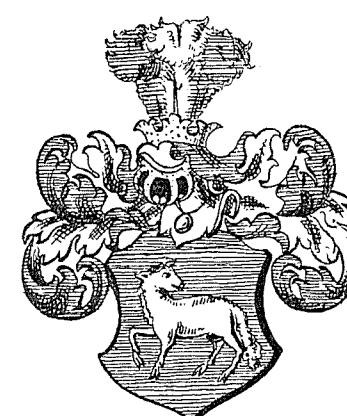
Na prostém náměstí bývají dva výroční trhy.

Spálov poskytuje znamenitou vyhlídku na Praděd, Radhošť, Lysou a Hostýn.

Středolesí

(Mittelwald).

Jméno obce, jež v době 30leté války byla založena, navědčuje, že stávala uprostřed velkých lesů. Ještě tu a tam smutně ční velikán dubový na blízku obce a poukazuje, že tu kdysi rozkládaly se mohutné dubové lesy. Ves jest po Božkově nejvíše položenou obcí v okresu, dosahuje nadmořské výšky 615 m. S blízkého vrchu Kalteršüblu (Chladného chlumu) jest utěšená vyhlídka do okolí, jež v dálí lemováno jest vrchy Oderskými a Karpaty. Neméně půvabné a krásami přirodními bohaté

Obr. 108.
Erb Závišů z Osenic.

Obr. 109.
Znak rytířů Bauerů.

jest nejbližší okolí: hluboké rokle, malebné skály, různě nakupené jako „Teufelskanzel“ (Čertova kazatelna), „Höllengrunde“ (Peklo), „Wolfsgrube“ (Vlčí jáma), kde prý druhdy vlcí nejraději se zdržovali, a j. prostopují krajinu.

Středolesí jest obec německá se 300 obyvateli kromě 1 české rodiny.

R. 1870 bydlelo zde 368 obyvatelů ve 48 domech.

Zdejší krajina, již svlažuje několik pramenů, jako středem obce tekoucí Kohlenbach (vlévá se do Veličky), Uhřinovský potok (vlévá se u Drahotuš do Bečvy) a Žabnický potok (Žabník, též do Bečvy za Rybářemi), jest chudá, poskytujíc obyvatelům kromě obilí hlavně brambory, len, mnoho pice, jež

částečně zpeněží na trhu v Lipníku. V době zimní zaměstnávají se mnozí dřevařením (kácením, řezáním a drobným prodejem). Větší průmysl chybí.

Obec spojena jest s Hranicemi (15 km) s Lipníkem a Podštátem, kamž dojíždí i pošta středoleská. — V místě jest jednotřídní škola a fara. Kapli a přifařených obcí není; i spolková činnost se nejeví.

Ke vsi náleží samota zv. Bienenmuck.

Obec leží na knížecí Hatzfeldské půdě.

Střítež

(Ohrensdorf),

vesnice leží $5\frac{1}{2}$ km severně od Hranic na úpatí výběžků hor Oderských v uzkém, táhlém údolí, kterým ubírá se potok Ludiina, pramenící se v lese zv. Hory severně od Stříteže. Voda potoka je po celý rok stálá, následkem čehož zřízeny 3 vodní mlýny na potoce. Břehy chráněny jsou po celém toku stromovím, zvláště olšemi.

Pozoruhodna je rozloha obce; stavení stojí ojediněle, starší ze dřeva krytá došky, novější z cihel, krytá břidlicí. Selská stavení mají po většině v prvním patře sýpky s velikými okny jako světnice obydlené; tím vzniká ráz domů jednopatrových. Kolem každého stavení, které jest po způsobu německém stavěno průčelím do dvora, rozkládá se rozsáhlá ovocná zahrada. Pole rozložena jsou pravidelně za statkem, k němuž náležejí. Náves osázena je vesměs, jako okolní stráne, stromovím. Katastrální rozloha obce = 1481 ha 79 a, čistý katastrální výnos = 20.594,38 K, nadmořská výška 320 m, obyvatelstva 788 duši ve 128 domech.

Obyvatelstvo je dle národnosti vesměs české, náboženství římsko-katolického.

Hlavním záměstnáním obyvatelstva je polní hospodářství spolu s chovem dobytka, zvláště hovězího. Půda, jsouc sice lehká, ale namnoze kamenitá, vyžaduje práce namáhavé a přeče užitek bývá dosti skrovný. Z plodin pěstovaných sluší uvést žito a oves, ječmene a pšenice pěstuje se méně. Z průmyslových

rostlin seje se hojně lnu, který ve vyšší poloze a lehké půdě zdejší dobře se daří.

Uleželý len se suší, láme a tře ve společné tříně a pak budě se spřádá pro domácí spotřebu, aneb vytřený se prodává.

Průmysl a obchod omezují se na nejnutnější životní potřeby. Jsou v obci 2 obchodníci se smíšeným zbožím, 1 výrobce cementových tašek krycích, 2 hostince, 2 stolaři, 2 kováři, 1 kolář, 2 bednáři, 3 obuvníci, 3 krejčí, 3 švadleny, pošta s denním pěším poslem do Hranic. K obvodu poštovnímu patří obce Jindřichov a Partutovice, které své posly vysílají denně pro poštovní zásilky.

Vesnicí prochází okresní silnice II. tř., zřízená r. 1891 směrem od Jindřichova ke Hranicím. Ve vzdálenosti $2\frac{1}{2}$ km od Hranic pripojuje se k silnici I. tř., vedoucí od Podštátu ke Hranicím.

V katastru střítežském má lesy knězna Gabriela z Hatzfeldt-Wildenburka. Pozemkové trati jmenují se: Podevsi, Podhůří, na Rovňach, Kuče, Hořanské, Gruntovní role, Paseky, Zadní pole, Padělky a Skalky, na Babelkách, v Dúbravě, na Vinohradech, na Skalkách, nad Hučnicu, na Hranečníku, na Radlici, na Kotáře, na Hákovej (pluh: hák), na Dvořiskách, na Kúčku, na Danihelce, na Šovejdech, Úlehla (lehlo), v Kučině, v Plchatej, v Americe, v Sýkorinách, na Dolanských drahách, na Púštích, Drážky, na Galetě (nohavice), u Březiči, na Pekarovém, v Hrdle, na Drahotučku, Vysoké Hory, Mokrá, v Okruhliku.

V obci je 2třídní národní škola, jejíž vznik spadá do r. 1766. Počátky byly ovšem velmi smutné, neboť vyučovali lidé beze všeho předběžného vzdělání pedagogického i didaktického. Na podnět prvního duchovního správce střítežského P. Krause jal se vyučovati mládež střítežskou obuvník Jan Trnka a po něm syn jeho Jan. Teprve r. 1817 ustavenov první učitel poněkud spůsobilý a postavena nová školní budova (nynější byty učitelů). Když škola byla rozšířena o druhou třídu, postavena r. 1893 opět nová školní budova bez bytů o 2 třídách a z původní budovy zřízeny byty pro učitele.

Správu obce řídí starosta s 12tičlenným výborem, o administrativní správu školní pečeje 3členná místní školní rada.

Fara založena byla r. 1766. První dřevěný kostelik postaven na návrší, kde nyní rozprostírá se nynější hřbitov. Kostelik byl

data staršího než fara a byl filiálním kostelem chramu bělotínského. R. 1820 postaven nynější chrám a zasvěcen sv. Matouši apoštolu. Vnitřek kostela je souladně vyzdoben. R. 1898 na památku 50letého panování Jeho Veličenstva vystavěna nová věž a zakoupeny libě znějící zvony.

V listině z roku 1360¹⁾ čini se zmínka o Stříteži a faře střítežské; nedá se však s určitostí říci, zda tato zmínka týká se této Stříteže. R. 1412 byl Mikuláš,²⁾ rychtář ze Stříteže rukojmím za rychtáře bělotínského.

Obr. 110. Střítež u Hranic.

Jisto však jest, že již roku 1499 bylo ve Stříteži zřízeno beneficium, které v XVI. stol. však patřilo akatolíkům. Ještě r. 1609 bylo v rukou českobratrských. V době protireformační přifařena obec do Bělotína; tam patřila až do roku 1767.

Tohoto roku obec a četní dobrodinci složili obnos 4600 zl., aby z úroků 182 zl. 30 kr. byl vydržován a ustanoven ve Stříteži zvláštní exposita.

¹⁾ Moravský zemský archiv z roku 1360 bez data.

²⁾ Tento Mikuláš. řeč. Světlík, držel rychtu zdejší již r. 1405; bratr jeho slul Janek.

Patronát převzal kníže a obec se zavázala, že postaví faru a školu a že bude platiti učitele.

Roku 1784 zřízena samostatná kuracie, k čemuž Náboženský fond doplnil kongruu. Faru postavila roku 1771 obec, hospodářská stavení pořídili si kuráti na vlastní útraty.

Duchovní správu obstarává 1 duchovní. Patronem chrámu je kněžna Gabriela z Hatzfeldt-Wildenburka. Kostel náleží k děkanství lipnickému; přifařena jest obec Olšovec.

Život spolkový: Spolek dobrovolných hasičů založ. roku 1892; ochotníci pořádávají několikrát do roka divadelní představení.

Obec poskytuje v době jarní a letní rozkošný obrázek a milý pobyt, podobajíc se svou polohou krajinám alpským. (Obr. 110.)

Špičky

(Speitsch)

(gen. do Špiček, lok. ve Špičkách), vesnice rozložená od Hranic směrem východním na táhlém hřebenu ve vzdálenosti 9·9 km, v nadmořské výši 362 m, s katastrální rozlohou 704 ha 66 a s čistým katastrálním výnosem 14.003·56 K, dle posledního sčítání r. 1900 397 obyvatelů v 75 domech národnosti české až na 1 rodinu německou, náboženství vesměs římsko-katolického. Životním povoláním obyvatelstva je polní hospodářství. R. 1870 žilo ve Špičkách 389 obyv. v 66 domech.

V obci je jednotřídní škola. Farní chrám zasvěcen jest sv. Šimonu a Judovi. Patronem chrámu jest kníže-arcibiskup olomucký, farní osada náleží k děkanství keleckému. Přifařené osady: Kunčice (něm.), Heřmanice (něm.-č.), Kozí Loučky (smíšená s převahou něm.); v každé obci přifařené jest kaple. Duchovní správu obstarává farář a kaplan. Na hlavním oltáři ve chrámu špičském jest starý obraz sv. Simona a Judy, opatřený dole nápisem: „Zjednal Jan Dobrozemský“. Dárce ten byl mlynářem na blízké samotě pod Špičkami při řece Bečvě, **Kačeně**, a pověst o něm praví, že vykopal na Hluzovském kopci veliký poklad, z něhož založil i značnou nadaci pro kaplana špičského.

Do obecního zastupitelstva volí občané 9 členů.

Špičky, ležice na táhlém hřebenu, jsou vodním předělem poříčím Bečvy oblasti Černomořské a poříčím Odry oblasti Baltické. Ve vesnici samé jest častá nouze o vodu.

Směrem k Černotinu a Hluzovu objevují se slabé žilky železné rudy. Zdrojem příjmů obecních jest vrbové proutí, kterého se v okolí pěstuje hojnost a i za hranicemi má dobrý odbyt.

Kromě 2 kramářů, kováře, stolaře a obuvníka není v obci ruchu průmyslového ani obchodního. Katastrom špičským probíhá lokální dráha Hranice—Vsetín a obci prochází spojovací silnice mezi erární silnicí od Bělotína ke Kačeně na silnici od Hranic k Val. Mezíříčí. V obci zřízena počátkem r. 1902 poštovna s denním spojením původně do Hranic, nyní do Milotic.

Špičky jsou obcí prastarou; původně byly sluly „Štípky“ a lid odvozuje jméno obce od „štípání“ kmenů, jelikož v dávných dobách výšiny byly zalesněny a poskytovaly hojnou dříví. Do nedávné doby byla v chrámě špičském dřevěná monstrance, nyní uložena je v museu olomouckém, kterou dle tradice lidové zanechal zde sv. Metoděj na své pouti.

Těšice Dolní

(gen. do Dolních Těšic, lok. v D. Těšicích), ves rozložená jv. směrem od Hranic ve vzdálenosti 11 km na táhlém mírném svahu severním 350 m vysokém, sklánějícím se zvolna v údolí bečevské, čítá 21 domovních čísel se 119 obyvateli národnosti české a náboženství římsko-katolického.

Polní hospodářství, spojené s chovem dobytka, je výhradním zaměstnáním obyvatelstva nevelké této dědiny.

Katastrální rozloha činí 254 ha 90 a s čistým katastrálním výnosem 4843·98 K.

Podle sčítání v roce 1830 bylo v obci 143 obyvatelů, kteří chovali 36 koní, 30 krav a 17 ovcí. R. 1870 měly D. Těšice ve 23 domech 135 obyvatelů.

Vesnička je původem starého. V zápisech kostela olomouckého dočítáme se, že náležela zároveň se sousední obcí Hornimi Těšicemi ke zboží kostela toho již r. 1131. (Listiny biskupa Jindřicha Zdíka.) Později stala se lenním majetkem držitelů panství Kamence.

Obec je příškolena a přifařena do Kelče, k niž náleží i poštovním spojením.

Těšice Horní

(gen. do H. Těšic, lok. v H. Těšicích), vesnička o 26 domovních číslech při okresní silnici vedoucí z Hranic do Kelče, má 147 obyvatelů národnosti české a náboženství římsko-katolického. Katastrální rozloha: 321 ha 63 a s čistým katastrálním výnosem 5000·74 K; nadmořská výška: 373 m.

Obec rozkládá se na svahu severním táhlé kopcoviny svažující se v údolí bečevské, čtvrt hodiny vzdálena na západ od Těšic Dolních. V katastru, zejména v lesích na svazích, sbírá své vody Nihilovský potok, který v Ústí vпадá do Bečvy. Obec je vzdálena od Hranic 8·5 km směrem jv.

Obyvatelstvo zaměstnává se zemědělstvím. Pošta, fara: Kelč, kamž je obec i příškolena.

Tak jako Dolní Těšice i Horní Těšice jsou obcemi velmi starou. Dějiny a osudy obou jsou totožny.

V roce 1830 bylo v H. Těšicích 252 obyvatelů, kteří drželi 24 koní, 31 krav a 20 ovcí, v r. 1870 již jen 225 obyv. v 27 domech. Počet obyvatelstva klesl. Přičina zjevu toho je na snadě. Mladší lidé odcházejí za výdělkem do míst průmyslových.

Uhřinov.

(Ungersdorf.)

Jazykové hranice od Kyliřova přes Boňkov a Středolesí ke Slavkovu — těchto poněmčilých obcí, zasahují částečně i do Uhřinova.

Uhřinov leží sz. od Hranic na planině hor Oderských, které se tu náhle a srázně sklánějí zalesněným příkrým hřbetem v rovinu bečevskou. Výška jeho je značná, 544 m nad mořem. Poloha i podnebí nejsou vzhledem k výšce a hornatosti příliš příznivý polnímu hospodářství. V Pobečví dříve roztlá sny a počiná jaro, Hory u Uhřinova bělaví se ještě zasněženy. Katastrální rozloha: 337 ha 80 a, čistý výnos katastrální: 3438·26 K, počet domovních

čísel: 30 o 172 obyvatelích většinou Čechů, náboženství římsko-katolického, zaměstnávajících se rolnictvím.

Vnitřní kolonisací německou (hlavně ženitbami) nabýval v české obci této živel německý povážlivých rozměrů, takže byla obava i možné ztráty a odnárodnění celé vesnice. Rozhodla se tudíž r. 1882 Ústřední Matice Školská zřídit zde soukromou matiční školu, aby se čelilo pokračujícímu poněmčování. Později škola převzata do veřejné správy.

Obec je přifařena k filiálnímu kostelu v Podhoří (náleží k farnosti Drahotušské), poštovní spojení má s Drahotušemi.

Ves patřila k panství Drahotušskému a mívala dědičnou rychtu. R. 1569 měla toliko 13 dom. čísel. V roce 1830 měla 26 dom. čísel, 189 obyvatelů, kteří chovali 13 koní, 26 volů, 38 krav a 58 ovcí. R. 1870 načítáno v 27 domech 175 obyvatelů.

Ve vsi vznikají 2 potoky. Uhřinovský, který protéká Hrabůvkou a Drahotušemi a vlévá se u Rybář do Bečvy; dále bezejmenný potok, který protéká Milenovem a pode vsí u železniční tratě Severní dráhy posiluje potok Žabník, pramenící se též za Uhřinovem.

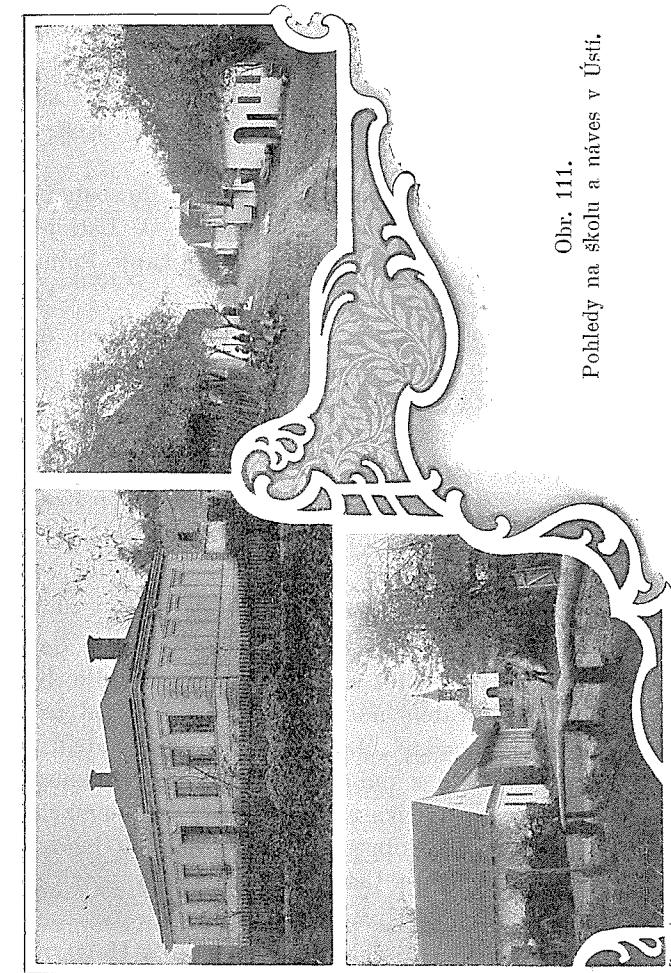
Ústí,

dle různořečí keleckého Oustí, jest dědina o 72 číslech na levém břehu Bečevském jihovýchodně od hranic 5·2 km vzdálená s katastrální rozlohou 335 ha 40 a a čistým katastrálním výnosem 7195·14 K. Rozkládá se na posledních svazích karpatské krasbatiny kelecké, která zde přechází v úzkou rovinku řeky Bečvy v nadmořské výši 260 m. (Obr. 111.)

Politická obec Ústí pojímá v sebe i osadu Novosady (něm. Neustift), mezi lidem **Manina** jmenovanou, která má 17 domovních čísel. Domácí obyvatelé jměnují Novosady „Horní vsí“ a Ústí „Dolní vsí“. R. 1870 načítáno v Ústí 57 domů se 304 obyv., v Novosadech 23 domů se 122 obyvateli.

Obyvatelstvo jest národnosti vesměs české, náboženství římsko-katolického a zaměstnává se většinou polním hospodářstvím a chovem dobytka; kromě nejnuttnejších řemeslníků, provozujících svá řemesla k uhrazení nezbytných potřeb domácích, není průmyslu ani obchodu. Na vysokém stupni jest pěstování košíkářské

vrby, kterou osázeny jsou bývalé pastviny podle řeky Bečvy, každoročně povodní zaplavované, pokryté oblázky a pískem, jinak neúrodné. Sázením vrbových sazenic, řezáním, loupáním a za-

Obr. 111.
Pohledy na školu a náves v Ústí.

kládáním vrbových polí zaměstnává se značná část obyvatelstva, zvláště když ustane nejnuttnejší práce na polích.

Obcí protéká malý potok Ústecký a vlévá se pod vesnicí do Bečvy. Z náplavu před vtokem potoka do Bečvy souditi lze zcela bezpečně, že v dobách dřívějších řečiště Bečvino leželo

u samé vesnice a teprve nahromaděním nánosu se oddálilo severněji.

Ve skále ke Hranicím láme se silniční štěrk. V obci jsou 2 hostince, 2 obchodníci, poštovní sbírka s ranní dodávkou dopisův. Nejbližší stanice železniční je Černotín—Kelč na místní dráze Hranice—Vsetín, od vesnice 20 minut vzdálená. Mimo obec běží okr. silnice od Hranic, odbočující se před vesnicí ve tří ramena, z nichž jedno jde Ústím do Skaličky, druhé do Kelče a třetí k Opatovicím.

Od r. 1821 je v Ústí jednotřídní škola; farností náleží do Hranic od roku 1908, dříve patřila do Kelče. V Ústí je filialní kaple zasv. sv. Petru a Pavlu, na Novosadech kaple Panny Marie a nový hřbitov.

V čele obce je starosta s 9členným výborem a 3 náhradníky. Do obecního výboru volí obyvatelé Novosadů 2 členy, z nichž při volbě představenstva obce jeden se volí druhým radním. Novosady mají svůj obecní majetek, o němž účtuje zvláště společných výloh plati Novosady šestinu.

S polky a jednoty: od r. 1895 je v obci Hasičský sbor, od r. 1897 Místní pojišťovna dobytka, r. 1899 založeno Družstvo pro zvelebení chovu hovězího a vepřového dobytka, r. 1901 Čtenářská jednota; Obecní knihovna obsahuje 300 svazků.

Jméno obce Ústí odvozuje se od ústí potoka Ústeckého do Bečvy. Novosady zve též lid „Maniny“ a to dle bývalých držitelů „manů“ a obyvatelé novosadští zváni jsou od ústeckých „Manští“, aneb po domácku „Mani“. Tito mani patřili kostelu olomuckému, jak vysvítá z půhonu z r. 1447, když kněz Pavel, biskup olomucký, pohnal Jiříka z Kravař a ze Štramberkého zboží z půl druhá sta hř. gr. dobrých, že jest jeho a jeho kostela manství, kteréž jest v té vsi Ústí v zemské desky vložil, nemaje toho učiniti.

Od r. 1447—1553 náleželo Ústí ke zboží Helštýnskému; od r. 1553 až po 1848 ke svěřenskému panství Hranickému.

Obeecní majetek: rolí 5·03 ha, luk 2·22 ha, lesa 83 a, pastvin 39·6 ha; v Novosadech: pole 22·8 a, luk 1·9 a, lesa 1·08 ha a pastvin 2·18 ha.

Rozpočty obecni na rok 1909: vlastní příjem Ústí 7932·80 K, vlastní vydání Ústí 3515·79 K, společný příjem s No-

vosady 2·40 K, společné vydání s Novosady 3440·36 K, vlastní příjem Novosad 272·34 K, vlastní vydání Novosad 984·55 K. Ústí nemá vůbec přírážek obecních, Novosady značný schodek v rozpočtu hradí vysokými obecními přírážkami, jež obnášely roku 1908 160%.

Přímá daň v Ústí obnáší 1939·90 K, přímá daň na Novosadech obnáší 234·94 K.

Názvy jednotlivých tratí: Sinorya, Sinorya Lípi, Sinorya v Lípi, Sinorya na lukách, Sinorya v Olší, u Skalicka, od Malhotrská, Loučka, nad Skalky, Lučiska, Hradištěk, Cerekvisko.

Nejstarší rody: Řeháci, Tomečci, Kuchař, Haša, Hapala, Juráň, Michálek, Nehyba, Mikolášek, Hradil, Mánek, Bagar, Vinklar.

Neštětí. Koncem července r. 1896 rozpoutala se veliká povodeň na Bečvě tak jako r. 1853—4. Rovněž hrozná povodeň dne 12. října 1902 způsobila občanstvu velikých škod. Zaplavena náves, zahrady, chlévy, sklepy, stodoly, dravé vlny odnesly z kamenných podstavců 21 úlů včelích. Nemenších škod nadělala i povodeň dne 15. července r. 1907.

Zachovala se doposud starobylá obecní pečeť z roku 1766. Uprostřed rýč trojhranný ve věncoví dvou palmových listů. Okolo v mezikruží nápis: Peczet obcze Austskey 1766. (Str. 81.)

Valšovice

(gen. do Valšovic, lok. ve Valšovicích), katastrální obec vzdálená 2 km od Paršovic směrem severním. Poloha její je od jihu k severu. Obklopena je kolkolem krásnými jehličnatými lesy. Dle sčítání r. 1900 měly 25 čísel a 158 obyvatelů, r. 1870 111 obyv. ve 20 domech. Uprostřed osady je zděná kaplička. Obec je přiškolena a přifařena do Paršovic, s nimiž tvoří politickou obec. Ve vsi jsou 4 sedláci, jeden svobodník a ostatní domkaři. Pověst praví, že na místě tom stála kdysi poustevna, kterou obýval poustevník, jménem Valchůvka, od jehož jména odvozen i název osady později založené.

Velká

(gen. do Velké, lok. ve Velké), ves při potoku jména odvozeného od vesnice „Velička“, rozložená severně od Hranic ve vzdálenosti 3·6 km s katastrální rozlohou 576 ha 33 a s čistým katastrálním výnosem 14.209·58 K v nadmořské výšce 261 m, přifařena je do Drahotuš.

Podle sčítání posledního usazeno v obci 110 rodin s 483 obyvateli národnosti české, náboženství římsko-katolického, kteří zaměstnávají se zemědělstvím. R. 1870 napočítáno v 65 domech 430 obyv. Na potoce mlýn a pila s parním i vodním pohonem. Poplužní dvůr knězny Gabriely z Hatzfeldt-Wildenburka.

V obci je dvoutřídní obecní škola, kterou navštěvuje i mládež přiškolenné obce Lhotky asi $\frac{1}{2}$ hod. ssz. vzdálené. První zmínka o škole datuje se z r. 1787. Jejím prvním učitelem byl chalupník Kajnar a pak Bezděk, selský výměnkář, kteří udileli mládeži prvních známostí ve čtení, psaní a počtech ve svých přibytcích. Po nich vyučoval Tomáš Kučera. První skrovničká budova školní pořízena r. 1805. Tomáš Kučera zemřel r. 1839, působiv na roli školské 34 roky. Již r. 1834 dostal za pomocníka Jana Hapalu, který zdárně působil ve Velké až do r. 1884 — tedy plných 50 let, zjev to dozajista vzácný.

Obec náleží k obvodu c. k. pošty v Hranicích. Uprostřed dědiny je kaple ke cti Povýšení sv. Kříže.

S polky: Spolek dobrovolných hasičů zal. r. 1896 a Čtenářský spolek „Pokrok“ založeny r. 1907.

Vysoká

(gen. do Vysoké, lok. ve Vysoké), vesnice na táhlém hřebeně, který postupuje od Radhoště, sklání se v údolí potoka Luhu a tvoří národnostní i vodní předěl. Jsouc v nadmořské výši 356 m, má ráz vesnice horské s četnými údolimi a stráněmi. Katastrální rozloha = 474 ha 21 a, čistý výnos katastrální = 8070·44 K, vzdálenost od Hranic = 15·9 km směrem východním.

Obec je přifařena a přiškolena do Hustopeč. Obyvatelstva dle sčítání 1900 má 206 v 41 domech, které se zaměstnává ob-

děláváním půdy a chovem dobytka. Obec náleží k obvodu c. k. pošty v Hustopečích.

V letech třicátých minulého století měla Vysoká 39 dom. čísel, 227 obyvatelů, kteří měli 27 koní, 43 krav, 23 ovcí; r. 1870 napočítáno v 51 domech 230 obyv.

Obecní majetek obnáší: polí (1 role) 7 ha 47 a, luk 1 ha 55 a, lesů 9 ha 48 a, pastvin 6 ha 22 a, zahrad 1·5 a, rybníka 6·5 a, jiné plochy 7 ha 27 a.

Obecní rozpočet na r. 1909: potřeba 1850 K 53 ha, úhrada 1496 K 30 h, schodek 354 K 23 h hradí se přirážkou 18%.

Přímá daň obnáší 2011 K.

Názvy jednotlivých tratí: Padélka, Přihon, Zásoky, Sedliska, Zaluhy, Potůček, Stráž.

Dle robotního zápisu z roku 1760 bylo na Vysoké 14 rolníků, z nichž se dosud zachovali: Šnajdarci, Pleškové, Staňkové, Blažei, Žemlové, Vozáci, Bubíkové a Dobšové, a 6 chalupníků, ze kterých do dneška žije Koneční a Šnajdaři.

Poddanské poměry a dávky jako v Hustopečích.

Zámrsky

(gen. do Zámrsk, lok. v Zámrskách). Ves ve výši 370 m nad hladinou mořskou při bezejmenném potůčku, leží při okresní silnici z Kelče do Hranic na levém břehu Bečvy, jz. od Hustopeče a sev. od Kelče. Vzdálenost do obou měst čini 3 km.

Obyvatelé počtem 445 bydlí v 67 domech, jsou národnosti české, vyznáním katolíci; u většině hledí si polního hospodářství, jež však se v neúrodné půdě málo daří a proto hledí si přivydělávati nádeničením v blízkém dvoře, prací v lomech u „Hrabí“, které náležejí arcibiskupu olomuckému, v nichž se kámen drobí na štěrk silniční, a jinou nahodilou prací.

Živnosti řemeslné zastoupeny jsou: kovářem, košikářem, obuvníky, zedníky, obchodem se smíšeným zbožím a živností hostinskou.

Výtěžek z polního hospodářství spotřebuje se bez mála všecek doma, nadbytek prodá se do Hranic a Nového Jičína.

Praví se zde, že lidé tu mají trojí ženě: třešňovou, obilnou a bramborovou (též zv. jablková). Výtěžek ze zahrad jsou třešně, jablka a švestky. Nejbližší stanice jsou: Černotín-Kelč, Milotice a Huštopeče, pošta jest v Kelči, kam dochází posel obecní třikrát týdně. V místě jest škola jednotřídní, duchovní správa v Kelči.

Stručné dějiny školní: Vznik vyučování školního v Zámrskách počítá se do prvního čtvrtstoletí 19. věku. Jako jinde tak i zde první učení bylo domácí, soukromé. Kdo chtěl, aby ditko jeho naučilo se čísti, počítati a psáti, posílal je do farní školy v Kelči.

Že byla cesta daleká a neschůdná, nabídlo se rodičům soused Pajdla, že by jejich dítka učil. Rodičové nabídku jeho přijali. Pajdla vedle tkalcovství učil své svěřence tomu, co sám uměl. Od té doby chalupa jeho nazývaná školou. Plat za školáka byl 40 kr. ročně. Roku 1835 odstěhoval se do Rajnochovic a vyučování přestalo. Farní úřad v Kelči nařídil obci, aby se postarala o místnost školní, že učitel bude choditi z Kelče.

Roku 1836 byla vystavěna škola; byla expositurou školy kelecké. Při té vystřídalo se až do r. 1880 sedm učitelů, a to nezkoušených. Za učitele J. Böhma povzneseno místní ovocnářství. Roku 1881 stala se školou samostatnou a jí r. 1885 vystavěna důstojná školní budova.

Domněnka o původu jména Zámrsk.

Za doby patriarchální bylo sídlo panské v Kelči, jež náleželo od pradávných dob biskupům olomouckým. Středem panství keleckého bylo místo, kde nyní rozkládají se Zámrsky. V místě vystavěn byl pouze jediný domek a v něm bydlel dráb.

Poněvadž jak okolí Zámrsk, tak i město samo bylo jen úžlabiny a stráně, každý se vyhýbal místu tomu a nechtěl se tu usaditi. Kelecké panství však rádo by bylo střed svůj osadilo. Proto s přinucením, často v okovech přivedlo takového ubožáka, vykázalo mu místo k obývání a práci. Mnohdy se stávalo, že ubožák prchl z místa. Byv chycen, byl mrskán často až do „zamrskání“ (do smrti utlučen).¹⁾

¹⁾ Snad založena byla osada u hranic okolní osady. Za starodávna, když kladli hranečníky, bývali mladíci u nich zmrskáni, aby si to místo dobrě zapamatovali, když by po letech byli ve sporech o hranice zváni za svědky.

Místo, kde nyní část obce „Komanica“ stává, — bylo místo této exekuce. Bylo mnoho obětí tu „zamrskáno“ — odtud „Zámrsky“.

V obci zřízen hasičský spolek dobrovolný.

Z dějin. Ve třicátých letech minulého století měly Zámrsky 47 domů, 323 obyvatelů majících, 43 koní, 5 volů, 153 krav a 1257 ovcí; r. 1870 žilo tu 349 obyvatelů v 53 domech.

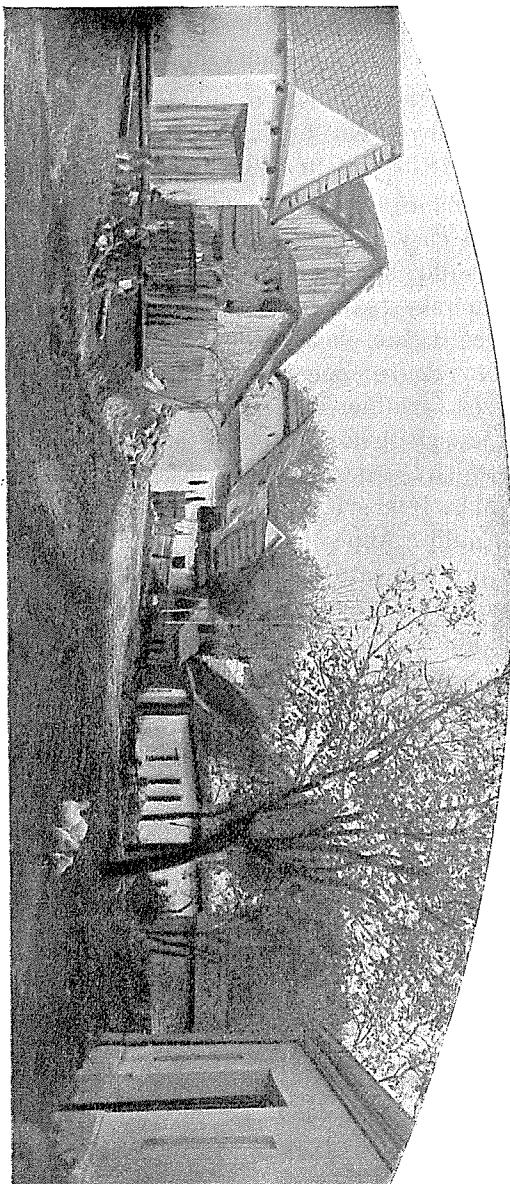
Nedaleko Zámrsk rozkládá se panský dvůr Kamenc na místě, kde před časy byla stejnojmenná ves s rytířským sídlem.¹⁾ Rytířské toto sídlo bylo lémem biskupským a náleželo i s obcí Špičkami a Zámrsky roku 1328 Vlčkovi z Domka, který současně držel i Říkovice a jiné zboží. Roku 1532 náleželo rytířské sídlo toto Bernardu ml. ze Žerotína. Po 7 letech patřilo Vilémovi a Přemkovi ze Žerotína. Po nich synovi Vilémovi, Karlovi. Po tomto držel je syn jeho Viktorin, jenž nabyl i vesnic Kunčic, Horních a Dolních Těsic, Němetic, Kladerub a Komárovic, což všecko odkázal r. 1608 své manželce Polyxeně Nechrovné a oběma dcérám Janě Emilii a Anně Marii. Jana Emilie, provdaná hraběnkou z Valdštýna, prodala tato léna vesměs kolem r. 1612 za 40.000 mor. zl. strýcovi (bratru otcovu) Vilémovi Bedřichovi ze Žerotína, jenž je mimo jiné statky r. 1621 pozbyl.

Zbrašov

(gen. do Zbrašova, lok. na Zbrašově), ves rozložená na příčném hřbetu karpatském, svažujícím se srázně v údoli řeky Bečvy v nadmořské výšce 389 m, poskytuje malebný pohled na stranu východní ke karpatské skupině radhošťské a do horní kotlinky bečevské k Valašskému Meziříčí. (Obr. 112.)

Katastrální rozloha obce = 374 ha 94 a s čistým katastrálním výnosem 4484.74 K. Počet obyvatelstva podle posledního sčítání jest 219 v 39 domovních číslech. Národnosti jest obyvatelstvo vesměs české, náboženství římsko-katolického; zaměstnávajíc se většinou polním hospodářstvím a chovem dobytka, na-

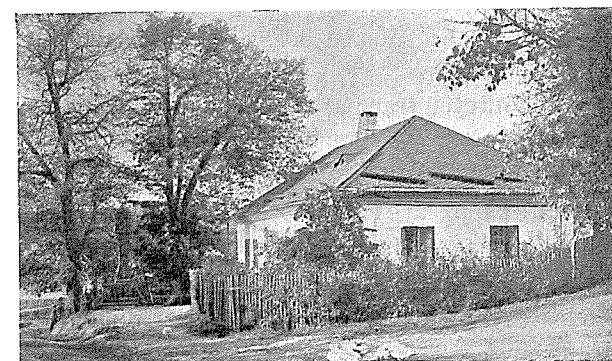
¹⁾ R. 1282 škůdcové kláštera hradišťského a biskupství olomouckého, mezi nimiž byl i Beneš z Branic (rodu Kravařského), veřejně se pokoriли; Beneš vzdal se veškerého práva, které si osoboval na Hranice a Kamenc. Pravdě se podobá, že miněn tim Kamenc u Hranic. Cod. IV. 204.

Obr. 112. Náves ve Zbrašově.

chází výdělku i v továrních závodech hranických anebo vápenkách u Teplic. R. 1870 žilo zde 232 obyv. v 41 domě. Vesnice, jsouc od Hranic jen 2·9 km na jich vzdálena a spojena dobrou silnicí, obchoduje svými hospodářskými výrobky s městem, zásobujíc trh hranický polními plodinami, hovězím i vepřovým dobytkem, drůbeží, vejci, máslem, tvarohem a draným peřím. Značný jest vývoz hovězího dobytka do Vídňě.

V katastru obce rozkládají se lesy jehličnaté i smíšené, náležející velkostatku Hranickému v rozloze 187·12 ha. Pod stráni u řeky Bečvy jsou lázně **Teplice** s kaplí sv. Peregrína z r. 1776

Obr. 113. Stará škola ve Zbrašově.

a příslušnými pohostinskými místnostmi s čísly domů 23, 24, 38 a 39. Majetníkem lázní je rovněž kněžna G. z Hatzfeldt-Wildenburka. Pozemková daň obce obnášela r. 1900 673·42 K, velkostatku 344·25 K.

Jednotřídní škola národní postavena r. 1852, přestavěna v letech 1873/4. Roku 1903 zřídila obec zcela novou budovu školní za vesnicí a okresní silnice směrem k Hranicím s překrásnou vyhlídkou. Původní stará budova ve vsi prodána. (Obr. 113.)

Ve 13. stol. stával prý mohutný rytířský hrad **Teplice** na příkrém svahu nad nynějšími lázněmi a náležel pánum Švrčovským. Poněvadž ve hradě nebylo místa pro veškeru čeleď, nucena byla část lidu služebného bydleti v podhradí. Z podhradí toho během doby vznikla samostatná obec Zbrašov.

Archeologicky je Zbrašov důležit tím, že nalezeny četné předměty z doby kamenné a bronzové. Nalezené předměty

při polní práci zanášeji domů a používají jich jako závaží k hodinám a p. Dosud zachovaly se mezi lidem pověry; na př. na Velký pátek nepracuje nikdo na polích z obavy, že by se mu neurodilo.

Obec je přifařena do Hranic, s nimiž má i poštovní spojení. Roku 1895 zřízen Dobrovolný sbor hasičský.

Obecní majetek: 3·67 ha pole, 10·7 ha luk, 11·49 ha lesa, 18 a zahrad.

Obecní rozpočet na rok 1909: Příjem 8128 K 42 h, vydání 9826 K 85 h, schodek 1698 K 43 h uhradí se obecní přírázkou 151% pro občany, 52% pro velkostatek.

Přímá daň obce obnáší 902·08 K, velkostatku 663·45 K, úhrnem 1565·53 K.

Názvy jednotlivých tratí: a) roli: Zahumení, Nadhůří, Výmoly, Polomy; b) lesů: Nad Křivým, Uhlísky, Hluboček, u Bílé hliny, Košarov.

Poddanské proměny. Zbrašovští konali svým pánum Hranickým roboty většinou jen „pěši“, a to jako pastevci a ovčáci, anebo jako uhlíři páliли v miliřích lesních uhlí. Kromě toho pomocni byli při sklizni v létě a na podzim.

Nejstarší rody a usedlíci na gruntech: Ze XVII. a XVIII. stol. uvádějí se rody Machálkův, Duchoňův, Tomečkův, Bílého, Machancův, Minstrův a Mořkovského.

Ve Zbrašově narodil se MUDr. Frant. Hajda, lékař a redaktor „Lékařských Listů“ ve Vídni.

Neštěstí kromě několika menších požárů nestihlo obec žádné.

Stará zachovalá a pěkně provedená obecní pečeť je z roku 1766. Uprostřed znak obce — uhlíř v lese se sekýrou v ruce kácí strom — kolem nápis: PECZET — OBCZE — ZBRASSOWSKY
* 1766 *. (Str. 80.)

Dle zachovalé staré lidové tradice založili uhlíři ve 14. stol. Zbrašov na pokraji mohutných hvozdů, které dodnes se táhnou až k památným troskám helštýnským. Odtud vznik znaku obecního na pečeti: dřevař káci sekýrou stromy.

Omyly a chyby tištové.

Str.	Řádek	Místo	Másta
11.	7. shora	U val	Úval
47.	16. "	ho	je
55.	8. "	nekteri	některi
101.	2. "	v kameně	v kameni
129.	19. "	zabrvši	zabrvše
130.	1. "	Lanceš	Lameš
134.	3. "	1848	1840
147.	4. "	Juchyně	Juhyně
148.	1. "	vznikli	vznikly
154.	6. "	Lindler	Sindler
156.	3. zdola	sami	samy
161.	11. "	Radkově	Radikově
164.	17. "	Vový	Nový
171.	13. "	Duchovní	V duchovní
175.	11. "	nevime	nevime,
177.	4. shora	grose	groše
177.	13. "	stoleti,	stoleti
177.	14. zdola	veliké	velické
178.	5. "	jest	byl
180.	2. "	Polovsi	Polouvsí
182.	10. shora	dobé	době
183.	4. "	škola,	škola
184.	3. zdola	roli,	roli,
194.	7. "	Kar. Rypar	Josef Rýpar
196.	24. shora	Žerotinove	Žerotinové
196.	28. "	pani	paní
201.	5. zdola	nová,	nová
210.	14. shora	Štýrského	Štýrského
217.	1. "	podzemni	podzemní
218.	12. "	hradištským	Hradištským
229.	16. "	horská,	horská

Str.	Řádek	Místo	Mástati
233.	11. shora	21 s	21 a s
233.	16. "	dvojtridni	dvojtřidni
234.	16. "	ziskavše	ziskav
241.	1. zdola	zřidivše	zřidivši
243.	11. "	olšovský	Olsóvský
248.	7. "	chrámn	chrámu
254.	12. "	Veličky	Veličky
255.	4. "	Veličské	Veličské
258.	2. shora	Podštálu	Podštátu
258.	6. zdola	kop,	kop
280.	9. "	„Lutryau“	„Lutryan“
282.	7. shora	po	pod
295.	13. zdola	Hustopeče	Hustopeč

SEZNAM OBRAZŮV.

Obr.	Str.
1. Lomy na modrou drobu u Hrabůvky (a)	4
2. Lomy na modrou drobu u Hrabůvky (b)	5
3. Vápenky u Černotina	7
4. Propast u Hranic	8
5. Teplické prameny kyselky	9
6. Řečistě Bečvino u Teplic před regulací	12
7. Údoli Bečvy po regulaci	14
8. Část z předvěké nádoby z Němetic	26
9. Střítežská děvčata v národním kroji	37
10. Střítežská děvčata s dary pro koutnici	38
11. Svatební vůz s družičkami	44
12. Svatební vůz s peřinami	46
13. Dožatá	49
14. Stináni berana	51
15. Teplice	63
16. Lázeňský park v Teplicích	64
17. Lipové stromořadí v Teplicích	65
18. Restaurační pavilon v Teplicích	66
19. Zahradní restaurace v Teplicích	67
20. Zimní hospodářská škola	70
21. Celkový pohled na ústavy vojenské v Hranicích	71
22. C. a k. jízdni kadetní škola	72
23. C. a k. vojenská vyšší reálka	73
24. Byty důstojnické	74
25. Lesnická škola	75
26. Severní nádraží v Hranicích	89
27. Půdorys	92
28. Hranice v 1. polovici XVIII. století	93
29. Náměstí Žerotínovo	94
30. Židovská ulice	95
31. Ulice Radnická	96
32. Vilová čtvrt na Bečvě	97
33. Vnitřek farního kostela	98
34. Solárna	99

Obr.	Str.
35. Radnice nynější	100
36. Radnice před opravou	101
37. Starobylý portál radnice	102
38. Zámek v Hranicích	104
39. Zámecký portál	105
40. Synagoga v Čechově ulici	106
41. Knihtiskárna	107
42. Kostelíček	109
43. Celkový pohled na Hranice	113
44. Pohled na Hranice od západu	114
45. Jurik, zakladatel Hranic	118
46. Znak města Hranic	124
47. A. Galaš a jeho rodný domek	134
48. Znak cechu soukenického v Hranicích	137
49. Tajemné vyobrazení řemesla soukenického	139
50. Ukázky hranické keramiky	141
51. Obchodní dům firmy Kunzovy	144
52. Výstrojna firmy Kunzovy	145
53. Městská plynárna v Hranicích	146
54. Znak Obešliků z Lipůvotic	148
55. Znak Opršalů z Jetřichovic	155
56. Kostel a škola v Černotíně	158
57. Náměstí v Drahotuších (od východu)	158
58. Náměstí v Drahotuších (od západu)	159
59. Znak pánu z Drahotuš	161
60. Znak pánu z Cimburka	163
61. Znak pánu z Pernštýna	163
62. Znak Haugviců z Biskupic	165
63. Znak Kropáčů z Nevedomí	165
64. Znak pánu z Kunovic	166
65. Znak Bergra (Vrchoviny) z Bergu	166
66. Znak Molů z Modřelic	167
67. Znak cechu obuvnického v Drahotuších	168
68. Znak města Drahotuš	169
69. Kunzov od severu	188
70. Kunzov od jihu	189
71. Městečko Hustopeče před 50 lety. (Náměstí od východu)	191
72. Zámek v Hustopečích	192
73. Kostel a škola v Hustopečích	193
74. Znak pánu z Kravař	195
75. Znak hrabat ze sv. Jiří	195
76. Znak pánu z Žerotina	196
77. Jindřichov	201
78. Pohled na Kelč	205
79. Zámecké náměstí v Kelči	206
80. Stará škola, kostel a fara v Kelči	208

Obr.	Str.
81. Knižecí arcibiskupský zámek v Kelči	209
82. Parní válcový mlýn Strnadla v Kelči	211
83. Tomáš Fryčaj	214
84. Nová školní budova v Kelči	215
85. Vnitřek chrámu Páně v Kelči	217
86. Náves v Kunčicích	225
87. Škola v Luboměři	230
88. Kostel v Luboměři	231
89. Zámek v Malhoticích	235
90. Kaple a škola v Milenově	238
91. U kaple v Olšovci	244
92. Partutovice	252
93. Pohled na Podštát	255
94. Mlýn t. zv. „Mückmühle“	256
95. Kamenná brána u Podštátu	257
96. Škola v Podštátě	258
97. Náměstí v Podštátě	259
98. Znak pánu z Kunštátu	261
99. Znak pánu z Prusinovic	261
100. Znak hr. z Desfours-Walderode	262
101. Nádraží, kaple a škola v Polomi	264
102. Arcibiskupský zámek ve Skaličce	273
103. „U skály Panny Marie“	279
104. Znak svob. pánu z Landavy	280
105. Znak rytíře Šerce	280
106. Znak rytíře Zena	281
107. Kostel ve Spálově	282
108. Erb Závišů z Osenic	283
109. Znak rytířů Bauerů	283
110. Střítež u Hranic	286
111. Pohledy na školu a náves v Ústí	291
112. Náves ve Zbrašově	298
113. Stará škola ve Zbrašově	299
Obecní pečeti	80 a 81

OBSAH.

I. Všeobecný přehled.	Str.
1. Přehled zeměpisný a přírodovědecký	1
Krajinný ráz str. 1. Poloha, hranice a velikost str. 2. Geologické poměry str. 3. Horstvo str. 6. Vodstvo str. 11. Podnebi str. 16. Květena str. 20. Zvířena str. 21.	
2. Osazování krajiny	25
Z pravěku kraje. Hradiska a tvrze str. 25. Osady a jejich jména, str. 28.	
3. Obyvatelstvo	29
Národnostní poměry str. 29. Obyvatelstvo okresu dle národnosti str. 32. Nářečí str. 33. Kraj str. 36. Uspořádání statku a život v něm str. 39. Poddanské poměry str. 40. Obrázky z lidového života str. 41.	
4. Hospodářské poměry	53
Z plodin pěstovaných str. 55. Dobytkařství str. 56. Hospodářské spolky str. 58.	
5. Zaměstnání obyvatelstva	59
6. Zdravotnictví	60
Úřinky vody Teplické str. 62.	
7. Školství	64
Školská statistika str. 69.	
8. Fary	76
9. Spolky a jednoty	77
10. Obecní záležitosti	79
11. Úřady	82
12. Statistický přehled obcí	85
13. Spojovací prostředky	88

II. Jednotlivé obce.

	Str.		
Hranice	91	Bělotín	150
Babice	144	Boňkov	152

	Str.		Str.
Božkov	153	Olšovec	243
Černotín	153	Opatovice	245
Drahotuše	156	Padesátlánů	247
Dub	180	Paršovice	247
Heltínov viz Luboměř.		Partutovice	251
Heřmanice	181	Podštát	254
Heřmánky	182	Polom	263
Hluzov	183	Poruba	265
Hrabňvka	183	Ponkov viz Boňkov.	
Hustopeče n. B.	187	Posvátno viz Kelč.	
Jindřichov	200	Radíkov	267
Kelč	204	Radkov	269
Klokočí	222	Rousko	271
Kovářov	222	Rybáře viz Drahotuše.	
Kozi Loučky	223	Skalička	272
Kunčice	224	Slavič	275
Kylířov, též Kysliřov	226	Spálov	277
Lhota Malá	226	Středolesí	283
Lhotka	227	Střítež	284
Lindava	228	Špičky	287
Loučky Kozi viz Kozi Loučky.		Těšice Dolní	288
Luboměř	229	Těšice Horní	289
Lučice	232	Uhřinov	289
Malá Lhota viz Lhota Malá.		Ústí	290
Malhotice	233	Valšovice	293
Michalov viz Padesátlánů.		Velká	294
Milenov	235	Vysoká	294
Milotice n. B.	239	Zámrsky	295
Novosady viz Ústí.		Zbraslav	297
Nýdek	241		
Omyly a chyby tiskové			301
Seznam obrazův			303
Mapa okresu Hranického.			

HRANICKÝ SODNÍ OKRES.

Kreslila J. Hromádová od kř.

Měřítko 1 : 200 000

1 2 3 4 5
km

Ráz silnice

Oblastní silnice

Cesta

Krajinou okres.

Zem. hranice

Reka a potok

Myslivna

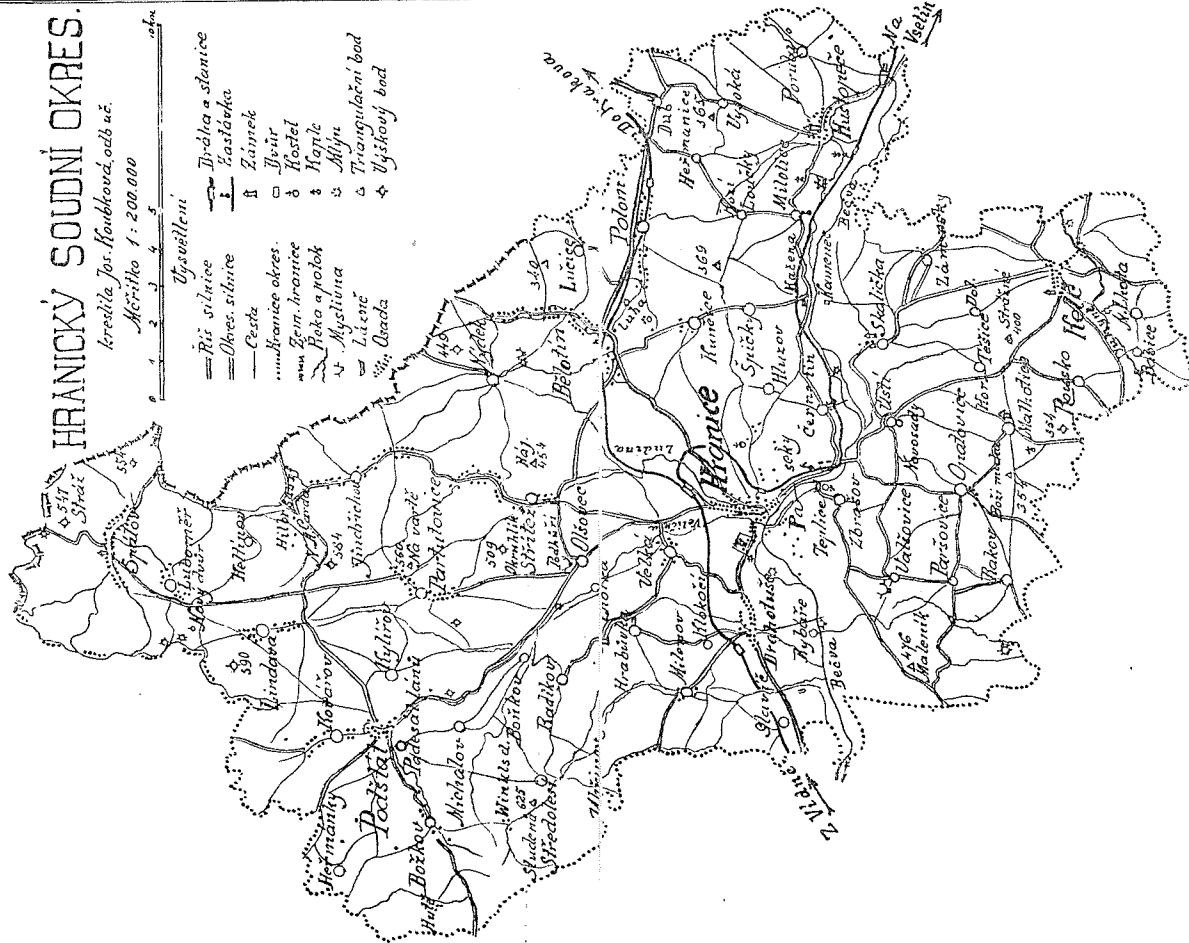
Litina

Osada

Užívání

Trampující bod

Užívající bod

Fotoha k vlastivědě moravské.

Nákladem Muzeumho správou v Brně.